

Luk Jisas Kraiſ Manö Aij u Luk kali kliñ rika

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiſ aŋ hanip i yag daulö kub göm ga ga rö, bi rimnap amgö magö kale ke niŋöm, manö aij anibu hag ñi ajöm, yip abe, niŋi bi gau rimnap halö kalip abe, hag ñila. Hag ñeila bi iru rö manö anibu niŋ aij göm kali kliñ rika. * ³ Pen bi majö Diopilas, yad u rö nöp manö yip hag ñila anibu it u magöŋhalö ulhai niŋ aij gipin u me, yad u rö nöp manö anibu magöŋhalö gasi niŋ aij gem, nöp kali kliñ rikniŋ gabin. ⁴ Anig ginö me, manö nöp hagla niŋban u, niŋö hagla a gimön niŋnabön.

*Ejol, ber miŋhau Jon Bi Niŋ Pak Ñeb yag daun-
abil, a ga*

⁵ Nöd Kiŋ Herod Judia Propins abad midmidöp ñin u, bi ne Sekaraia, God nip nan sabe gep bi ap midmidöp. Bi yam nipe aip wög jim ñöl gimidal gau kalip Abaija Yam a gimidal. Sekaraia niŋbin nipe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nip nan sabe gep bi Eron it u rik dam dapil göm rika. ⁶ Kalpe ber miŋhau God lo manö adö u magöŋhalö hain göl gi midlö, God niŋö, manö ap midageia. ⁷ Pen Sekaraia niŋbin nipe Ilisabed ñi pai wem u me, ñi pai ap yag dapöm wasö, böŋ nöp niŋi miŋlep bi miŋlep lilö.

---

* **1:1-2:** Ap 1:1

8 Ñin ap Sekaraia bî nipe aip wög jîm ñöl gîmidal gau apöm, God nîp sabe gep wög u geila.
 9 Pen wög kale u göl gî, bî God nîp nan sabe gep bî gau pör gîmidal rö, bî hon an rö God sabe gep ram raul mîgan yan amöm nan haññ aij auep u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gî udla. Udlö, Sekaraia nipe ilöñ cal ke ud gulu gî udöm, God sabe gep ram raul mîgan yan arnîg ga. * 10 Nîbi bî iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nîp sabe göl gî midailö nîñöl gî, Sekaraias nipe raul mîgan yan aramöm nan haññ aij auep anîbu laua. 11 Pen Bî Kub ejol nipe ap apöm, nan haññ aij lep kabö kînañ u ñîmagö yîjîg adö lau waiö mideia. 12 Sekaraia ejol anîbu nîñöm pa gîñ ga. 13 Pen ejol anîbu nîp haga, “Ne piññîñ gaggmön. God nîp sabe gîpan u, nipe nîñöb. Nabin ne Ilisabed ñî ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nipe Jon a gîmön. 14 Nîme ñî u yag daunab u, ne mîñ mîñ gînabön; nîbi bî iru nöp gau u rö nöp mîñ mîñ gînaböl. 15 Bî Kub amgö ilö adö nipe u, Jon bî kub rö mideinab. Nipe ñîg wain aka ñîg klö rîmnap ñîñagnîm. Nîme ñî midun mideinab ñîñ anîbu nöp, Ana U† nipe ñî anîbu nîp an dan amöm ajman raunab. * 16 Hainö nipe Isrel nîbi bî God nîp arö gîpal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nîp, Bî Kub hon, a göm, nîñ udnaböl. 17 Pen ñî ne anîbu nipe bî God manö hagep Ilaija hadame ram God pîdöñ udöm gîmidöp rö gînab. Nap bî kalîp udöm, ñî pai kale gau udöm, kalîp ud jîm ñöl lînab. Nîbi bî God nîp azeb azeb ñîbal gau, kalîp manö aij hag ñö, nîbi bî kamîñ aij nipe

* 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3

gasi niḡbal rö niḡöm, gi aij göm, Bi Kub aunab, a göm, abad miḡdeinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u aniḡ hagö, Sekaraia haga, “Hol ber miḡhau miḡlep yabiḡ libul. Aniḡb u, yad aigöl gem, ne niḡö hagpan, a gi niḡnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia niḡp haga, “Yad Gabriel. Yad God amḡö ilö adö u miḡdem, yiḡp hag yuö apem manö aij aniḡbi nöḡp hag niḡniḡ aubin. * ²⁰ Ne manö yad u, niḡö hagöp a giḡmön niḡḡagpan rö, aḡtab nöḡp u marö gö, manö hagöl giḡ miḡdageinabön. Yiḡhariniḡ nöḡp miḡd miḡd, niḡi u yag daunabil maḡnu nöḡp kauyan manö hagnabön,” a ga.

²¹ Pen Sekaraia God sabe gep ram aḡ raul yaḡ miḡlö padö miḡdeia niḡööm, niḡbi biḡ höḡ yaḡ miḡdeila gau gasi iru niḡḡla. ²² Hainö niḡpe höḡ apöm, manö riḡmnap hagniḡm rö laga. Aniḡb u, yiḡp aniḡ anig göḡp, a göm, niḡmagö nöḡp yamaia. Kale niḡööm hagla, niḡpe ram raul miḡgan yaḡ am miḡdöm, nan ap ke niḡööm auöp, a göm, niḡḡla.

²³ Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u giḡ miḡdö, niḡin niḡpe u piḡs gö, biḡ riḡmnap apöm ka niḡpe u udlö niḡḡöl giḡ, niḡpe ado giḡ ram niḡpe ara. ²⁴⁻²⁵ Hainö miḡd damöm, niḡbin niḡpe Iisabed niḡ mudun miḡdöm haga, “Nöd yad niḡbi niḡi pai wem miḡdmḡdin u me, yiḡp nable ga, jiḡ miḡni Bi Kub yiḡp möḡ niḡööm yiḡp abad miḡdö, niḡi mudun miḡdpin u yiḡp aij göḡp, nable gagnab, wasö,” ga. Aniḡḡ hagöm, rakiniḡ unbö mamḡd agamiḡj ram raul miḡgan gau nöḡp piḡ göl miḡdmḡdöp.

---

* **1:17:** Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13   * **1:19:** Dan 8:16; 9:21

Ejol apöm Maria nɪp haga, “Jisas yag daun-abön,” a ga

²⁶ Ilisabed rakɪn unbö kagoɫ jɪɲ ñɪ mudun mɪdö nɪɲöl gɪ, God ejol Gebriel nɪp hag yuö ara Nasared daun, ram mɪnönɲ Galili au. ²⁷ Nasared au nɪbi praj ap mɪdmɪdöp, hib nɪpe Maria. Nɪbi praj anɪbu bɪ ap aip gɪ gö wasö. Nɪbi praj anɪbu, bɪ ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bɪ Josep anɪbu, nɪp kiɲ Depid bɪ rɪdɪg anɪbu ap rɪk dam lɪla u me. * ²⁸ God ejol Gebriel hag yuö, nɪbi praj Maria mɪdeia au amjaköm haga, “Nɪbi praj, ne mɪdpan? Bɪ Kub nöp ud aij göp. Nɪpe aip mɪdpil,” a ga.

²⁹ Anɪg hagö, Maria manö anɪbu nɪɲöm, yɪp ai gɪnɪg anɪg hagab, a göm, gasɪ iru nɪɲa. ³⁰ Nɪpe gasɪ iru nɪɲö nɪɲöl gɪ, ejol nɪp haga, “Maria, ne pɪñɪɲ gagmön. God nöp ud aij yabɪɫ göp. ³¹ Hainö ne ñɪ mudun mɪdmön, ñɪ ap yag daunabön. Yag daumön, hib nɪpe Jisas, a gɪmön. * ³² Pen nɪpe bɪ kub yabɪɫ mɪdeinab. Nɪbi bɪ nɪp hagnaböl, Bɪ Kub yabɪɫ adö i gɪlanɲ mɪdöp Ñɪ nɪpe, a gɪnaböl. God Bɪ Kub geinab nɪɲöm nɪpe nɪhi ɪlanɲ Depid, kiɲ kub mɪdmɪdöp rö mɪdeinab. ³³ Jekop rɪkō rɪk amɪl apɪl gɪlö mɪdeinaböl gau kalɪp magöɲhalö pör nöp pör nöp kiɲ kale mɪdöm abadöl mɪdeinab,” a ga.
*

³⁴ Ejol anɪg hagö, Maria nɪp haga, “Yad bɪ ap aip mɪdagpul u, aigöl gem ñɪ anɪbu yag daunabin?” ö ga.

³⁵ Hageia, ejol nɪp haga, “Ana Uɫ u nöp apöm, Bɪ Kub yabɪɫ adö i gɪlanɲ mɪdöp pɪdönɲ nɪpe nöp

* **1:27:** Mad 1:16,18   * **1:31:** Ais 7:14; Mad 1:21-23   * **1:33:** 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

ralu ñinab. Anig gö, ñi u† yag daunabön u, nibi bi niñöm hagnaböl, nipe God Ñi nipe, a ginaböl. ³⁶ Nöñ! Naubi ne Ilisabed nipe nibi mi†ep löp. Kale ni† nibi ñi pai wem a gim†dal u pen miñi nipe ñi mudun mi†dö, rak†n unbö kago† j†ñ hadö ara. ³⁷ God nan gagn†m rö ap mi†dagöp; nan gau magöñhalö gin†m rö nö†p mi†döp,” a ga. *

³⁸ Anig hagö, Maria haga, “Yad God ni† wög gi ñeb pai. Hagabön rö nö†p yi†p gin†m,” a ga. Anig hagö niñöl gi†, ejol ni†p arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed ni† niña

³⁹⁻⁴⁰ Pen Maria yiñ†d amnam, a göm, ram mi†nöñ an†bu arö göm ram mi†nöñ Judia no ilö gau adan mi†lö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mi†hau mi†dm†dil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed ni†p haga, “Ne mi†dpan?” a ga. ⁴¹ “Ne mi†dpan?” a gö, nubi Ilisabed manö an†bu niñö, ñi mudun mi†deia u pi†rañ†d la. Pen magö an†bu nö†p Ana U† u nipe Ilisabed añ dañ aramöm ni†p ajmañ raua. ⁴² God Ana ajmañ rauö, Ilisabed nipe meg mi†gan dap ranöm Maria ni†p haga, “God nibi ri†mnap kal†p abad mi†döp u pen nö†p ud aij yabi† göp. Ñi mudun ne mi†dpan yagol ñi u abe ud aij yabi† göp. ⁴³ Yad nibi aij wasö ji ne Bi Kub yad nime nipe u yi†p niñni†g auban u yad aiö gem God ni†p aij a gabin. ⁴⁴ Ne apön yi†p, ‘Mi†dpan?’ a gajan magö u, ñi mudun mi†dpin i ñiñi† yabi† löm pi†rañ†d löp. ⁴⁵ Ne, ‘Yi†p God hagöp rö ginab,’ a gimön niñ mi†dpan u me, ne miñ miñ gimön,” a ga.

---

* **1:37:** Jen 18:14

Maria God hib nipe hagö adö ara

46 Ilisabed anig hagö, Maria God nip gasi niñöl
gi, ñiñi yabił löl gi haga,

“Yad Bi Kub nip gasi niñem,

hib nipe hagnö, i adö lañ arnab. *

47-48 Yad böñ nöp umeb rö m+dainö,
God yip mög niñöm ud kam+ñ yua u,
nip gasi niñem ñiñi yabił liñbin.

Yad yiñariñ pai nip wög gi ñeb m+dpin u
pen yip hauł gagöp.

Anig göp u,

m+ñi riköm, hainö riköm, rik dam liñaböl
gau,

nibi bi magöñhalö yip gasi niñöm hagnaböl,
‘God nibi anibu ud aij yabił ga,’ a giñaböl.

49 Nipe pidöñ magöñhalö m+dpö u,
nipe nan kłö yabił yip göp.

Yad niñbin nipe añi nöp
Bi Uł m+dpö.

50 Nibi bi manö nipe niñöm, ana udöm, hain
giñaböl gau,

kalip mög niñöm ud aij giñab.

Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik liñaböl gau,
kalip u rö nöp mög niñöm ud aij giñab. *

51 Nipe Bi ñiñmagö m+ilö kub yabił;
nipe nan kłö kłö iru nöp göp.

Nibi bi, hon ke nibi kub bi kub m+dpun, a giñal
gau,

God kalip yu gi yuöp. *

52 Anib u, kiñ bi kub ram m+inöñ kub abad m+dlö
hib kub m+dm+dpö gau,

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28

God gö ke ke arlö,
nibi bi hib midagmidöp gau,

God kalip udöm ud adö adö göp. *

⁵³ Nibi bi kiyö löp gau,

God kalip nan nime lö ñiñlö mudun göp.

Pen nibi bi nan iru midöp gau

kalip yiharinj hag yuö arbal. *

⁵⁴ God nipe apis bac itanj hon gau

kalip manö haga u hauł gagöm,

hanip Isrel nibi bi

pör mög niñöm abad mid aij göp. *

⁵⁵ Bac Ebrahim abe, bac hon rimnap abe

ñi pai kale riköm riklö arnab gau,

God kalip abad mideinabin, a göm,

haga rö nöp hanip göp,” a ga. *

⁵⁶ Maria manö anibu hagöm, nubi Ilisabed aip rakin mihau niganj midöm, hainö ado gi ram nipe ara.

Ilisabed ñi nipe Jon Bi Ñig Pak Ñeb u nip yag daua

⁵⁷ Mid damöm, Ilisabed ñi ap yag daua. ⁵⁸ God nip mög niñöm abad midö, nipe mitep yabit löm ñi yag daua anibu, nibi bi niñin nubi nimam nuö bi nipe gau niñöm, nipe aip miñ miñ yabit gila.

⁵⁹ Ñi u yag dapöm, ñin unbö mudun jin midöm, raleb jin mañu wan hañ nipe rib gi dö ginig göm magum gila. Magum göm, kale ñi u hib ñinig göm hagla, “Ñi anibi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gila. * ⁶⁰ Hageila, nime haga, “Wasö, hib

* **1:52:** Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 * **1:53:** Sam 34:10 * **1:54:**

Sam 98:3 * **1:55:** Mai 7:20; Jen 17:7 * **1:59:** Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

nipe Jon a gɪnabul,” a ga. ⁶¹ Anig hagö, nibi bi nipe gau hagla, “Hon unbö anig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon midagöp,” a gila. ⁶² Anig hagöm, nap Sekaraia nɪp ñimago u nöp yamöm hag nɪŋla, “Ñi hib nihön ñinabön?” ö gila. ⁶³ Hag nɪŋlö, nap ñimago u nöp yamöm haga, “Yip köp kalɪ kliñ rɪkep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö anɪbu manö kalɪ kliñ rɪköm, “Hib nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kalɪ kliñ rɪkö, kale nɪŋöm magöŋhalö aiö yabɪl gila. ⁶⁴ Pen magö anɪbu nöp Sekaraia aɫab marö ga u pɪta gö nɪŋöl gɪ, nöd manö hagdödöp rö hagöl gɪ, God hib nipe hagö adö ara. ⁶⁵ Nibi bi söl au han mideila gau, ga anɪbu nɪŋöm pɪñɪŋ göm, manö anɪbu yag dam ram mɪnön Judia ilö gau magöŋhalö yabɪl nibi bi gau kalɪp hag ñila. ⁶⁶ Hageila, nibi bi manö anɪbu nɪŋla gau, kale magöŋhalö gasɪ iru nɪŋöm hagla, “God gö, ñi anɪbu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidöŋ ñi anɪbu pig mideia u nɪŋla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

⁶⁷ Ana Uɫ nipe ñinɪŋ nap Sekaraia an nipe dan apöm ajmanɪ raua nɪŋöm God hib nipe u dap ranöl gɪ haga,

⁶⁸ “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arnim.

Nipe ke ram mɪnön il i apöm,
nibi bi nipe rau adog udöp. *

⁶⁹ God Bi Kub nipe gö, Depid rɪkö, rɪklö, rɪk amɪl apɪl gilö,

---

* **1:68:** Sam 72:18

ñiŋaŋ ap yag dauö hanip ud kamiŋ yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig
gabin, a göm,

God nipe bi rimnap wög anibu hag la.

God manö hagep bi ut nipe gau kale God manö
haga u niŋöm,

nibi bi gau kalip hag ñila.

71 Bi al ñiŋeb hon gau apöm, hanip al pak linig
gaböl

pen nipe apöm hanip ud kamiŋ yunab;

bi hanip mulu lugö niŋbal gau hanip gi naj ginig
gaböl u

pen nipe hanip abad midö kamiŋ arnabun.

*

72-73 God hadame nöp bac itaŋ hon mög niŋöm
ud aij ginabin, a göm, manö klö niŋö rimnap
hag la.

God nipe manö bac hon Ebrahim nip hag la u
haul gagöp;

manö ut anibu haga rö nöp göp. *

74-75 Bi Kub hanip abad midö,

kolmal gau hanip gi naj göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñiŋeb gau piñiŋ gagun, kamiŋ
mideinabun rö,

pör pör nöp Bi Kub nöp gasi niŋun, nan si nan
naj arö gun,

Bi Kub nibi bi ut nipe midun,

wög nip göl gi, gi mideinabun. *

76 Pen ñi yad, ne God Bi Kub nip wög gö,

nibi bi gau kale niŋöm hagnaböl,

* **1:69:** Sam 18:2   * **1:71:** Sam 106:10   * **1:72-73:** Jen 17:7;
22:16-17; Sam 105:8-9   * **1:74-75:** Dai 2:12-14

‘God Bɪ Kub yabiɪ adö i giɪlan midöp u,
 bi manö nɪpe hagep me u,’ a giɪnaböl.
 Niɪhön giɪnig: ne nöd ammön, nɪbi bi gau kalɪp
 hag aij gö,
 Bi Kub u nɪp abad mɪdlö niɪjöl giɪ, nɪpe aunab.
 *

77 Ne nɪbi bi nɪpe gau kalɪp manö aij nɪpe u hag
 ñi aij gö,
 Bi Kub kale u apöm,
 nan si nan naij giɪpal pri u lik giɪ yuöm kalɪp
 udnab,
 manö aij u niɪnaböl. *

78 God Bɪ hain agamɪj riɪköm,
 nɪpe nɪbi bi mög niɪjöm,
 mailö aij nɪpe siɪdö mailö rö
 kumi kabö adö lan niɪbö apöm,
 hanɪp mailö pak ñiɪnab. *

79 Hon nɪbi bi an an siɪbön gau mɪdun
 umnig giɪnabun gau,
 nɪpe gö mailö magö anɪbu
 hanɪp mɪdmagö anɪ danɪ mailö pak ñiɪnab
 niɪjun,
 hon hibur hain hain mɪdep adan aij u ulɪai
 niɪjun,
 adö anɪbu nöp ajeinabun,” a ga.

80 Pen ñiɪjanɪ anɪbu, Jon, majö gö niɪjöl giɪ, ana
 nɪpe halö halö piɪdön ga. Nɪpe ram mɪnön nɪbi bi
 mɪdagmɪdal, ram mɪnön kabö nöp mɪdmɪdöp anɪ
 gau mɪd mɪd, böj nöp kub göm auö, Isrel nɪbi bi
 nɪp niɪla.

---

* 1:76: Ais 40:3   * 1:77: Jer 31:34   * 1:78: Ais 60:1-2

2

Maria Jisas yag daua (Mad 1:18-25)

¹ Pen ñin anj anibu, gapman bi kub Sisa Ogasdas nipe lo löm haga, “Ñibi bi yad abad midpin gau, kale magöñhalö hib kale udöl,” a ga. ² Nöd api it göm nibi bi hib udla ñin u, gapman bi kub Kwairinias Siria Propins* nibi bi kalip abad midmidöp. ³ Anib u, nibi bi ram minöñ milö kub gau ke nibö ke nibö ap yiharinj mideila gau, ado gi ram minöñ kale ke hib udnig arla.

⁴ Josep nipe kinj Depid kigin rik damöm rikla rö, nipe Depid daun nipe Bedlehem arnig ga. Nibi praj Maria nip ut gi, Nasared daun, ram minöñ Galili au arö gimil, aram aram ram minöñ Judia amöm, kinj Depid nip riklö midmidöp daun nipe Bedlehem arlö. ⁵ Pen nibi praj Maria, Josep udnab a gila u me, ñi mudun halö midö ninöl gi, Josep Maria nip ut gi hib udnig arlö. ⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñinjan yag dau ep ñin u söl ga. ⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil ninlö, mani rauöm hanmidal ram u böñ nöp sisi ga. Anib u me, kaj kau mukmidal ram ap am midöm, Maria ñinjan nöd añi u yag daua. Yag dapöm ñinjan laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan hat+ habadö pñi u rik dap lölö ñinjmidal mab ij migan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

---

* **2:2:** Ñin anibu Rom kai kale ram minöñ Isrel abad mideila. Ram minöñ Isrel Siria Propins anj au mideia. Rom kai kinj kale Sisa a gimidal.

⁸ Maria Jisas nîp yag daua ñîn anîbu, kaj sipsip mukep bî gau rîmnap sîbôn yan kaj sipsip abad mîdeila ram mînönj söl anîb au. ⁹ Bî Kub ejol nîpe ap yuö, Bî Kub mailö aij magö nîpe apöm kalîp pak nîjö, anînin gö pîñîj gîla. ¹⁰ Kale pîñîj gîlö nîjöl gî, ejol u kalîp haga, “Kale pîñîj gagmim. Yad kalöp abe nîbi bî gau magönhalö kalîp abe, manö aij ñîñî lep ap dauabin. ¹¹ Mîñî nöp nîbi ap ñî unbö ke ap yag dauöp Depid daun nîpe au. Ñî anîbu kalöp ud kamîj yunab. Nîpe Krais† Bî Kub u me. ¹² Nîp am ulhai nîjmim nîjnabim, nîme nîp waij wam wam göm, ud kaj sipsip nan hatî habadö pîñî u rîk dap lîlö ñîjmîdal mab ij mîgan u lö mîdeinab. Kale am nîjmim, hagpin rö gî nab u, nîjö hagöp, a gî nabim,” a ga.

¹³ Ejol anîbu anîg hagö nîjöl gî, adîj ejol kumi kabö adö laj au nîbö iru yabî nöp ap ejol nöd nîbö u aip mîdöm, God hib nîpe u dap ranöl gî hagla,

¹⁴ “God hib nîpe i adö lajol mîdöp;
nîpe nîbi bî an an mög nîjöm ud aij gî nab gau,
hibur hain hain gasî mîdmagö añî lep magö u
kale aip mîdnab,” a gîla.*

Kaj sipsip mukep bî gau am Jisas nîp nîjla

¹⁵ Ejol gau ado gî kumi kabö adö laj arlö nîjöl gî, bî kaj sipsip mukep gau manö hag nîj hag nîj göm hagla, “Bî Kub hanîp manö hagajîp u, uri Bedlehem am nîjun,” a gîla.

---

† **2:11:** Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe it añî ap mîdöp: “God hag la Bî u.” * **2:14:** Luk 19:38

16 Anig hagöm yinid amöm ninla, Josep aip Maria aip ninan hagla anibu, wafj wam wam gimil, kaj sipsip nan haf habadö pin u dap lilo ninmidal mab ij migan u lilo mideia. 17 Kale ninan anibu ninöm, amöm, ejol kalip ninön ninön hagla manö u, nibi bi gau gau kalip hag nila. 18 Bi kaj sipsip mukep gau nibi bi gau manö anibu hag nilo, kale ninöm magöhalö aiö yabif gila. 19 Pen Maria nip nan ke yabif anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöp ninmidöp. * 20 Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol nipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke ninla u me, God hib nipe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mihau Jisas nip dam God sabe ram u ud arlö

21 Maria ninan u yag dapöm nin unbö mudun jin midöm, ruö raleb nin u wan han nipe rib gi dö gila. Nöd ejol u nime Maria nip, ni yag daumön hib nipe u anig göl limön a ga rö, hib nipe u Jisas, a gila. *

Bi Simion aip nibi Ana aip Jisas nip ninmil min min yabif gilo

22-23 Pen nöd Mosi nipe lo manö kali klin riköm, ni nöd yag daunaböl gau God nip ninaböl a ga. Anib u me, Maria ninan u yag dapöm, Juda nibi bi gimidal rö, God sabe gep ram u as masi gi, ram nipe ke gau nöp midö, kamij lö ninöl gi, Josep aip, Jisas nip dam Bi Kub nip ninig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. * 24 Pen Bi Kub

* 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22-23: Eks 13:2,12; Lep 12:1-8

lo manö ap halö hagöp, “Nibi ñi pai yag daunaböl gau kamiñ lö, yaur mañg aka yaur dapo mihöp dam God sabe gep ram höñ yañ amöm, pak God niþ sabe gi ñöm me, böñ nöþ kamiñ löp, a göm, God sabe gep ram raul miñgan u arnaböl,” a gila. Gasi anibu u rö nöþ niñmil me, yaur mihöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bi aij yöl ap miðmiðdöp, hib niþe Simion. Bi anibu niþe God Manö u niñöm, hagöp rö nöþ gi miðdöp. Ana Uþ niþe Simion aip miðmiðdöp; niþe Krais u Isrel niþi bi ud kamiñ yunab, a göm, abad miðmiðdöp. ²⁶ Ana Uþ niþe Simion niþ nöð haga, “Bi Kub niþe Krais niþ yuö aunab u, ne amgö niñmön hainö umnabön,” a ga niñöm niþe niñöl miðeia. ²⁷ Pen ñin anibu, Ana niþe Simion niþ gasi ñö, God sabe gep ram u amöm niñga, Josep ber miñhau Jisas niþ dammil, lo manö haga rö gul a gi mið ap miðailö. ²⁸ Simion kalip miñhöñ niñöm, Jisas niþ ud wabi göm, God hib niþe u dap ranöl gi haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añi nöþ Bi Kub.

Ñiñgañ i kub göm,
hanip niþi bi ud kamiñ yunab u,
nöð yip hagna rö, uri amgö magö yad ke
niñabin.

Anib u, uri yip paliö aij gö niñöl gi umnam. *

³¹ Ñiñgañ anibi, niþi bi ram miñnöñ gau gau
magöñhalö

ud nöþ aip jim ñöl linab. *

³² Niþe mailö aij rö apöm,

* **2:24:** Lep 12:8   * **2:29-30:** Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11

* **2:31:** Ais 42:6; 49:6; 52:10

Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp pak ñö,
God bɪ aigale bɪ rö mɪdöp u nɪɲnaböl.

Nɪpe mailö aij unbö ke ne dapöm,

Isrel nɪbi bɪ ne gau kalɪp pak ñɪnab,” a ga.

³³ Simion Jisas nɪp manö anɪbu hageia u nɪɲmil, Josep ber mɪhau aiö yabiɪ gɪlö. ³⁴ Pen Simion nɪpe Josep Maria Jisas amlɪ bɪ kalɪp, “God kalöp abad mɪdeiaɲ,” a göm, Jisas nɪme Maria nɪp haga, “Ñɪ anɪbi mɪdö nɪɲöl gɪ, Isrel nɪbi bɪ iru nöp aɲ u ud asɪk ke ke löm, adan naij udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nɪbi bɪ nɪɲlaɲ, a göm, ñɪ i yua pen nɪbi bɪ rɪmnap nɪp udagöm hag junaböl. * ³⁵ Anɪg göl me, nɪbi bɪ iru nöp nɪhön nɪhön gasɪ nɪɲöm nɪɲ mɪdpal rö, nɪbi bɪ gau waiö nɪɲnaböl. Pen ru mɪlö kɪd ap mɪdmagö aɲ ne ke daɲ bɪnɪɲ gɪnab,” a ga.

³⁶ Pen ñɪn anɪbu nöp, God manö hagep nɪbi ap ap mɪdeia. Hib nɪpe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rɪkö rɪk dapöm rɪkla. Nɪpe nɪbi mɪlep yabiɪ. Nöd nɪbi praj bɪ udöm, nugmul aip mɪdailö mɪ unbö mudun jɪɲ ina. ³⁷ Nugmul uma pen Ana mɪ nɪpe ñɪɲjuöl mɪhau mɪhau unbö yɪgwö mɪlö laɲ (84) ina. Nɪpe God nɪp nöp gasɪ nɪɲöm ñɪn rɪmnap nan magö ñɪɲöm wasö, God sabe gep ram u am mɪdöm, sɪdö aɲ sɪbön yaɲ God nɪp sabe göl gɪ mɪdmɪdöp. ³⁸ Pen nɪbi Ana u, magö anɪbu nöp Jisas nɪp ud mɪdeila söl au apöm, God nɪp aij a göm, nɪbi bɪ kale, Bɪ Kub apöm Jerusalem nɪbi bɪ nagɪ mɪdeila u hubɪknɪm, a göm

* **2:34:** Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8

abad midmidal nibi bi gau kalip hagöm, ñiñan anibu nihön nihön rö ginab u, manö hag ña.

Ber mihau Jisas ud ado gi Nasared arlö

³⁹ Josep ber mihau Bi Kub lo manö haga rö magöñhalö gi hakmil, kale ado gi ram minöñ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. * ⁴⁰ Am midöm Jisas kub göm, God nip abad mid aij gö niñöl gi, gasi aij yabit niñöm, mid aij ga.

Jisas nipe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñin kub u söl auö, Jisas nime nap mi u mi u, Pasopa ñin kub u miñi a göm, am Jerusalem armidil. * ⁴² Anig göl me, Jisas mi nipe in migani lañ lö, Juda kai gimidal rö, nime nap nip uñ gi Pasopa nan niñing Jerusalem am mideila. ⁴³ Ñin kub anibu ap padiö niñöl gi, ram arabun a göm, ado gi am adan añ au ammil niñlö, Jisas aip auageila. Nipe Jerusalem nöp mideia pen kale niñagmil, ⁴⁴ nipe nibi bi rimnap aip auab a gimil, gasi niñlö. Pen adan añ au hannig gimil, am nimdan nimam nibi bi rimnap aip midöp, a gimil, nip uñhai niñailö. ⁴⁵ Uñhai niñ dam wasö niñmil, ado gi Jerusalem nip uñhai niñing arlö. ⁴⁶ Ammil ñin mihöp niñan mañu niñlö, nipe amöm God sabe gep ram u midöm, bi lo manö hag ñeb bi gau aip asik midöm, manö hagaila u niñöm, manö rimnap hag niñmideia. ⁴⁷ Nibi bi niñ mideila gau, Jisas haga rö niñöm, ñi anibu gasi niñ kid hiiköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gila. ⁴⁸ Pen nime nap ber Jisas nip niñmil

* **2:39:** Mad 2:23   * **2:41:** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

kale u rö nöp aiö gïlö. Nîme pen Jisas nîp haga, “Ne nap halîp nîhôn gînîg anîg gîpan? Mîdmagö hol ilön gö nîñöl gul nöp ulhai nîñ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nîme anîg hagö, Jisas haga, “Kale nîhôn gînîg yîp ulhai nîñ ajabilî Bapi ram am mîdpin u kale nîñagîl aka?” ga. ⁵⁰ Jisas anîg haga u pen kale manö hagab u, a gîmil, rîk nîñaglö.

⁵¹ Jisas nîp u† gî ram kale Nasared ado gî arla. Jisas anîb gau nöp mîdöm, nîme nap haggîdîl rö nöp nîñöm hain gîmîdöp. Pen nîme Jisas nîhôn nîhôn ga u gasî nîñöl gî nöp mîdmîdöp. * ⁵² Jisas nîme nap aip mîdöm, majö göm gasî nîñ aij yabî† gö nîñöl gî, God abe, nîbi bî gau abe nîp nîñlö aij ga. *

3

*Jon Bî Ñîg Pak Ñeb manö hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bî kub yabî† Sisa Daibirias ram mîñöñ gau abad mîdmîdöp, mî in la unbö ajîp böñ dan. Pen nîpe mîlö gau mîdöm, bî abad mîdep an yagol nîpe rîmnap hag lö, am ram mîñöñ rîmnap abad mîdmîdal. Bî nîpe Podias Pailod ram mîñöñ Judia nîbi bî gau kalîp abad mîdmîdöp. Bî nîpe Herod ram mîñöñ Galili nîbi bî gau kalîp abad mîdmîdöp. Herod nîmam nîpe Pilip ram mîñöñ Iduria nîbi bî gau abe, ram mîñöñ Drakonaidis nîbi bî gau abe kalîp abad mîdmîdöp. Bî nîpe Laisenias ram mîñöñ Abilini nîbi bî gau kalîp abad mîdmîdöp. ² Pen magö

* **2:51:** Luk 2:19   * **2:52:** 1Sa 2:26; Pro 3:4

anibu, bi ne Anas aip, Kaiapas aip, God nip nan sabe gep bi kub yabih mihau Jerusalem midailo.

Pen nin anibu, Sekaraia ni nipe Jon, nibi bi iru midagmidal, ram minonj kabö nöp midmidöp an gau han midmidöp. An gau han midö niñöl gi, God nipe Jon nip gasi ñö, ³ ram minonj niñg Jodan goł gau gau ajmidöp niñöm nibi bi gau aulö, kalip manö hag niimidöp, “Nan si nan naj gipim gau, niñon ginig anig gipun a gimim arö gimim yip aube yad kalöp niñg pak ninö, God nan si nan naj gipim gau niñöm arö ginab,” a gimidöp. * ⁴ Jon kalip manö hag niimidöp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kali kliñ rika rö nöp ga. Aisaia manö anibu kali kliñ riköm haga,

“Bi ap, ram minonj nibi bi iru midagpal, ram minonj kabö nöp midöp

an au am midöm, wiñ alöm hagnab,

‘Bi Kub u auab a gimim,
nip abad midaimim!

Anib u, adan sir gilañ giyan ginim gau,
dum goł pitu ginim gau, binig ral aij gi midaimim.

⁵ Anib u, minonj ban göp gau binig ral aij gimim,
dum gau binig ral aij gimim,

adan dudu badu ginim gau, kabö göl gimim,
kabö gau ud yu aij gimim midaimim.

⁶ Anig göl me, nibi bi gau magonhalö niñnaböl,
God nipe aigöl göm kalip ud kamij yunab, a ginab,” a ga. *

---

* 3:3: Ap 13:24   * 3:6: Ais 40:3-5

⁷ Jon nɪpe Aisaia manö kalɪ kɪɪñ rɪka anɪbu rö hag ñö nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪpe mɪdeia au apöm hagla, “Hanɪp ñɪg pak ñɪmön,” a gɪla. Jon kalɪp sɪɪk hag göm haga, “Kale hainjo ñɪ pai gai i! Gasɪ nɪhön nɪɲmim pɪñɪɲ gɪ aubimɲ ‘Ñɪg pakno, God nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag gɪnab ñɪn u, hanɪp hag gagnab,’ a gɪmim, pɪñɪɲ gɪ aubim ar? * ⁸ Kale ñɪg paknɪg gɪnabim u, nan si nan naj gɪpim gau nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arö gɪmim, mɪd aij gɪmim. Anɪg gɪpe me, nɪbi bɪ nɪɲnaböl, kale nan si nan naj gɪmɪdim gau arö gɪpim. Pen kale gasɪ ap nɪɲmim, ‘Hon bac ɪɫaɲ Ebrahim ñɪ pai nɪpe mɪdpun,’ a gɪmim, gasɪ u nɪɲagmim. Hon Ebrahim ñɪ pai nɪpe a gɪpim u nan yɪharɪɲ! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñɪ pai nɪpe gau gɪ lɪnɪg göm, gɪ lɪböp! * ⁹ Nɪɲ aij gɪmim! God mab u ɪɫ halö rɪb junɪg, ru u mab ɪɫ yaɲ kɪd gɪ mɪdöp. Mab au, magö ñɪɲeb aij rɪmnap pɪɫagnab u, rɪb gɪ dö gɪ ud mab inab yaɲ yunab,” a ga. *

¹⁰ Jon manö anɪbu rö hagö, kale nɪp pen hag nɪɲöm hagla, “Hon nɪhön gun, a gɪmön, anɪg hagpan?” ö gɪla. Haglö, Jon kalɪp haga,

¹¹ “Nɪbi bɪ sior mɪhöp mɪdainɪm u, ap nɪbi bɪ sior mɪdagainɪm gau kalɪp ñöl. Pen nɪbi bɪ nan magö mɪdainɪm u, nɪbi bɪ nan magö mɪdagainɪm gau kalɪp rɪmnap ñöl,” a ga.

¹² Pen bɪ dakɪs udep gau, Jon hanɪp ñɪg pak ñaɲ a göm, apöm nɪp hag nɪɲöm hagla, “Manö hag ñeb bɪ, hon nɪhön gun?” ö gɪla. *

---

* **3:7:** Mad 12:34; 23:33   * **3:8:** Jon 8:33,39   * **3:9:** Mad 7:19

* **3:12:** Luk 7:29

13 Hageila, kalıp haga, “Dakıs u udnıg gımim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yıharıñ rımnap udagmim,” a ga.

14 Pen ami bı rımnap Jon nıp manö anıbu rö nöp hag nıñöm hagla, “Hon nıñön gun?” ö gıla.

Hageila, kalıp haga, “Kale manö pıral haggmim nıbi bı gau mani kalıp si udagmim. Manö pıral haggmim nıbi bı gau manö kub haggmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gımim, gası u nıñagmim,” a ga.

15 Pen anıg göm mıd damöm nıbi bı gau gası adö ap nıñöm hagla, “Bı anıbi Krais pör abad mıdpun u rö löp,” a gıla. 16 Hageila, nıpe manö anıbu nıñöm kalıp pen haga, “Wasö! Yad kalöp yıharıñ ñıg nöp pak ñabin, pen yıp hain aunab bı u, nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabıtı, yad bı pro. Yad nıp nıñnö nable gınab. Ma rırup nıpe u nagı ud hubıknam rö lagöp,” a ga. Bı anıbu nıpe apöm, kalöp Ana Uı u nöp pak ñöm, mab mıtañ pak ñöm gınab. * 17 “Nıpe wid magö po gö, rık dap pakpal rö u gıñıg gab. Wid magö ñıñeb gau ke löm, wid cög naböñ naböñ gau ke löm gınab. Anıg göm, wid magö ñıñeb gau dam ram raul mıgan nıpe lınab; pen naböñ naböñ gau dam mab pör inmıdöp u launab,” a ga.

Herod Jon nıp nagı la

18 Jon, nıbi bı gau kalıp God manö aij u rımnap halö hag ñınö nıñ aij gılañ, a göm, kalıp manö aij anıbu rö pro haggmıdöp. 19 Pen gapman bı kub Herod, nan si nan naij gau gı damöm, hainö nımam Pilip nıbin nıpe Herodias nıp ud gö, Jon

---

* 3:16: Ap 13:25

u aij gagöp, a ga. * 20 Jon manö anig hagö, Herod nînjöm, naij ga adö ap halö göm, Jon nîp dam nagî la.

Jon Jisas nîp ñig pak ña
(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon nîp nagî laga magö u, nîpe nîbi bî gau kalîp ñig pak ñimîdöp. Jisas nîp abe ñig pak ña. Jisas nîp ñig pak ñö, nîpe Nap God nîp sabe gi midö nînjöl gi, kumi kabö adö laj au ðîî gi gau gau arö, ajöj hiîkö, Ana Ut u yaur dapo rö halu löm, Jisas nîp u gi aua. Anig göl auö nînjöl gi, manö ap kumi kabö adö laj au nîbö apöm haga, “Ne Ñî midmagö yad yabiî. Nöp nîjnö, yîp aij yabiî göp,” a ga. *

Jisas nîhi bî
(Mad 1:1-17)

23 Pen Jisas mî nîpe unbö ñînjuöl añî ap ado gi da unbö siduñ laj (30) arö nînjöl gi, nîpe îl göm nîbi bî gau kalîp God Manö hag ña. Nîbi bî gau Jisas nîp, nap nîpe u bî ne Josep, a gi gasî nîjla.

Josep nap nîpe u Heli. *

24 Heli nap nîpe u Madad.

Madad nap nîpe u Lipai.

Lipai nap nîpe u Melkai.

Melkai nap nîpe u Janai.

Janai nap nîpe u Josep.

25 Josep nap nîpe u Madadaias.

Madadaias nap nîpe u Emos.

Emos nap nîpe u Neham.

---

* 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * 3:21-22: Jon 1:32 * 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Neham nap n̄ipe u Esli.
Esli nap n̄ipe u Nagai.
²⁶ Nagai nap n̄ipe u Mead.
Mead nap n̄ipe u Madadaias.
Madadaias nap n̄ipe u Semein.
Semein nap n̄ipe u Josek.
Josek nap n̄ipe u Joda.
²⁷ Joda nap n̄ipe u Joanan.
Joanan nap n̄ipe u Resa.
Resa nap n̄ipe u Serababel.
Serababel nap n̄ipe u Sialdiel.
Sialdiel nap n̄ipe u Nerai.
²⁸ Nerai nap n̄ipe u Melkai.
Melkai nap n̄ipe u Adai.
Adai nap n̄ipe u Kosam.
Kosam nap n̄ipe u Elmadam.
Elmadam nap n̄ipe u Er.
²⁹ Er nap n̄ipe u Josua.
Josua nap n̄ipe u Eliesa.
Eliesa nap n̄ipe u Jorim.
Jorim nap n̄ipe u Madad.
Madad nap n̄ipe u Lipai.
³⁰ Lipai nap n̄ipe u Simion.
Simion nap n̄ipe u Juda.
Juda nap n̄ipe u Josep.
Josep nap n̄ipe u Jonam.
Jonam nap n̄ipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap n̄ipe u Melea.
Melea nap n̄ipe u Mena.
Mena nap n̄ipe u Madada.
Madada nap n̄ipe u Nadam.
Nadam nap n̄ipe u Depid.
³² Depid nap n̄ipe u Jesi.

Jesi nap nipe u Obed.
Obed nap nipe u Boas.
Boas nap nipe u Salmon.
Salmon nap nipe u Nason.
³³ Nason nap nipe u Aminadap.
Aminadap nap nipe u Admin.
Admin nap nipe u Arni.
Arni nap nipe u Hesron.
Hesron nap nipe u Peres.
Peres nap nipe u Juda.
³⁴ Juda nap nipe u Jekop.
Jekop nap nipe u Aisak.
Aisak nap nipe u Ebrahim.
Ebrahim nap nipe u Dera.
Dera nap nipe u Nahor.
Nahor nap nipe u Seruk.
³⁵ Seruk nap nipe u Rehu.
Rehu nap nipe u Pelek.
Pelek nap nipe u Eber.
Eber nap nipe u Sela.
³⁶ Sela nap nipe u Kenam.
Kenam nap nipe u Apaksad.
Apaksad nap nipe u Sem.
Sem nap nipe u Noa.
Noa nap nipe u Lemek. *
³⁷ Lemek nap nipe u Medusela.
Medusela nap nipe u Inok.
Inok nap nipe u Jared.
Jared nap nipe u Malelael.
Malelael nap nipe u Kenan.
³⁸ Kenan nap nipe u Inos.

---

* **3:36:** Jen 11:10-26

Inos nap nipe u Sed.
 Sed nap nipe u Adam.
 Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† g† ñig Jodan gau n†bö ud arö, Jisas ram m†nöñ n†bi b† m†dagm†dal, ram m†nöñ kabö nöp m†dm†döp an gau m†deia. Seden nipe Jisas nan si nan naj r†mnap ginim aka wasö g† n†ñöl göm g† g† gö, ñ†n unbö ñ†n juöl m†höp (40) ara. Jisas nan magö ñ†ñöm wasö, nip k†yö majö la.

³ Nip k†yö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñ† nipe m†dpin,’ a g†pan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kal† k†iñ r†köm hagla, ‘N†bi b† gau, bred nöp ñ†ñöm kam†ñ m†dageinaböl,’ a g†la,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub lan ap amöm, ram m†nöñ aij aij kin ke ke abadpal gau magöñhalö, magö an†bu nöp, Jisas nip yamöm haga, ⁶⁻⁷ “Ram m†nöñ aij aij gai i nöñ! N†bi b† ke ke abad m†dpal. Yad me ram m†nöñ an†b gau magöñhalö abad m†dpin rö, b† ap nip hagn†g gem hagnabin. An†b u, ne y†p kugom y†mmön sabe geinabön u, ram m†nöñ an†b gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad m†deinabön,” a ga.

---

* **3:38:** Jen 4:25-26   * **4:4:** Dud 8:3

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kali kliñ riköm hagla, ‘God Bi Kub kale u hagöp rö gîmim hib nîpe nöp hagpe adö araŋ,’ a gîla,” a ga. *

⁹ Jisas anîg hageia, Seden nîpe Jisas nîp u† gî Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö laŋ gî lîla adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ñî nîpe mîdpin,’ a gîpan u, pîraŋîd mînönî il yaŋ lug.

¹⁰⁻¹¹ God Manö u kali kliñ riköm hagla,

‘God ejol nîpe gau hagö,
nöp abad mîdeinaböl.

Ap lug paknîg geinabön u,

nöp ñîmagö kale udnaböl nîŋöm

kabö ma ne u bînîŋ gagnab,’ a gîla,” a ga. *

¹² Seden anîg hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö rîmnap halö kali kliñ riköm hagla, ‘God Bi Kub u, nîpe bî nîŋö hagep aka bî pir alep, a gîmim hagagmim,’ a gîla,” a ga. *

¹³ Kîjaki Jisas nîp manö pîral hag wasö nîŋöm, arîk arîn a göm, gasî nîpe gau nöp nîŋa, “Uri wasö pen hainö ñîn rîmnap apem manö rîmnap halö pir alem hag nîŋnam,” a göm arîk ara. *

*Jisas ram mînönî Galili il göm manö hag ña
(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹⁴ Pen God Ana Jisas nîp klö ñö, Jisas nîpe ado gî apöm ram mînönî Galili mîdö nîŋöl gî, nîbi bî gau, manö nîpe u nîŋöm, dam ram mînönî Galili aŋ gau magöŋhalö ud arla. ¹⁵ Nîpe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag ñî aij gö, nîbi bî gau nîpe bî aij yabî† a göm, mîñ mîñ yabî† gîla.

* **4:8:** Dud 6:13-14   * **4:10-11:** Sam 91:11-12   * **4:12:** Dud 6:16; 1Ko 10:9   * **4:13:** Hib 2:18; 4:15

*Nasared nibi bi Jisas nip niŋ udagla
(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)*

¹⁶ Pen Jisas nipe ram minöŋ Galili aŋ gau gi aj piŋ göm, Nasared am mideia. Daun anibu nipe nöd midöm majö ga. Juda God nip sabe gep ñin kale u auö, nipe pör gimidöp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö li niŋöm hagnig ga. ¹⁷ Bi God manö hagep Aisaia kali kliñ rika köp u nip dap ñilö, ud pñaiöm, manö hagnig ga adiŋ u amgö li niŋöm kalip haga, *

¹⁸ “Bi Kub u yip, wög yad gimön, a göm,

Ana nipe yuö yad aip midöp.

Anib u, nibi bi mög gep rö midpal gau

kalip manö aij u hag ñinö, niŋ aij ginaböl.

Nibi bi nagiman rö midpal gau

kalip hubik yunö, arnaböl.

Nibi bi amgö we göp rö midpal gau

kalip ginö, amgö ñil niŋnaböl.

Nibi bi uñham midpal gau

kalip ud aij ginö, mid aij ginaböl.

¹⁹ Pen, Bi Kub nibi bi udnab ñin aij u miñi auöp, a gem,

nibi bi gau kalip hag ñinabin,” a ga.

²⁰ Jisas manö kliñ anibu amgö li niŋ hag piŋ göm, köp bad u ud wam wam göm, bi köp abad midmidöp u nip adog ñöm asiko niŋöl gi, nibi bi magum gep ram raul mideila gau magöŋhalö amgö juöm nip niŋ ij halö lila. ²¹ Anig niŋeila, Jisas kalip haga, “God Manö adiŋ anibu ud amgö li niŋ kalöp hagnö niŋajim anibu, uri anig unbö rö nöp göp.

---

* **4:17:** Ais 61:1-2

²² Anig hagö, manö aij yabił haga u niñöm, niñi bi niñ ñiñi löm, aiö gıla. Pen gası ap niñöm, “Bi anıbi Josep ñi niñe nöp aka?” göm, aiö waiö gıla.
*

²³ Anig haglö, Jisas kalıp haga, “Pen yad niñbin, yıp hagnabim, ‘Ne wös wameb bi, ne ke gimön nan ne ke göp u kamiñ lınab. Ne daun pro Kapaneam am midmön, nan gagep rö gaina, yid acmal ajajıp niñbun u rö, miñi ram miñöñ ne ke aui abe gö yid acmal ajö niñun,’ a gı nabim.

²⁴ Pen kalöp niñö hagabin, bi God manö hagep gau, ram miñöñ ke gau amöm, manö aij u haglö, niñö hagaböl a göm udnaböl. Pen ram miñöñ kale ke u apöm haglö, bi hon gau ke hagaböl a göm, manö kalıp udagnaböl. * ²⁵ Pen niñim! Bi God manö hagep İlaija mideia ñin u, niñi yadu iru nöp İsrel au midmidal. Mi miñhau niñan rakın unbö kagoł jıñ u, möñ alagö, nan magö ranagö, kiyo kub yabił la. * ²⁶ İsrel niñi yadu rımnap kiyo la gau iru yabił nöp mideila au, pen God İlaija niñ yuö, am daun pro Sarepad ram miñöñ daun kub Saidon söl au amöm, nan gagep rö gö, niñi yadu ap nan magö niñe iru nöp mideia. * ²⁷ Pen adö anıbu rö, hainö bi God manö hagep İlaisa mideia ñin u, İsrel niñi bi rımnap wös gısa la gau iru yabił nöp mideila au, pen kalıp rımnap gö kamiñ laga; İlaisa bi Neman ram miñöñ mılö kub Siria niñö u niñ nöp gö, kamiñ la,” a ga. *

²⁸ Jisas anig hagö, Juda niñi bi magum gep ram raul mideila gau niñlö mulu kal yabił lugö,

* **4:22:** Luk 3:23; Jon 6:42

* **4:24:** Jon 4:44

* **4:25:** 1Ki

17:1,7 * **4:26:** 1Ki 17:8-16

* **4:27:** 2Ki 5:1-14

29-30 nîp rîdîk gî yu gî dam rul gau yuno umaŋ a göm, rîdîk gî ud arla jî Jisas nîpe ado göm aŋ kale au amöm ara.

Jisas kîjaki aiön pi hag höŋ yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram mînönŋ Galili au am mîdöm, Juda kai God nîp sabe gep ñîn u nîbi bî kalîp manö hag ña. ³² God Manö u, Jisas klö naij göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabîŋ gîla. * ³³ Pen Juda magum gep ram raul aŋ anîb au, bî kîjaki abanŋ ala ap mîdeia. Nîpe meg mîgan dap ranöm wîñ kub alöm haga, ³⁴ “Bî Jisas Nasared nîbö! Ne nîhön gînîg auban? Hanîp gî naij gînîg auban akaŋ Yad nöp nîŋbin. God Bî Uŋ nîpe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas kîjaki abanŋ al mîdeia anîbu nîp hag göm haga, “Manö hagagmön! Bî u arö gîmön höŋ aru!” a ga. Jisas hagö, kîjaki aiön pi höŋ aröl gî bî anîbu nîp, nîbi bî mîdeila aŋ au ud yuöm ara. Pen nîp mîñu magö pakaga; kamîŋ ara.

³⁶ Anîg gö, nîbi bî nîŋ mîdeila gau kale ke hag nîŋ hag nîŋ göm hagla, “Bî klö yabîŋ anîbi, manö anîbu gai nîbö dapöm hagö, kîjaki gau höŋ arbal?” ö gîla. ³⁷ Pen Jisas ga manö anîbu ram mînönŋ anîb gau magöŋhalö ud arla.

*Jisas nîbi bî iru nöp gö kamîŋ la
(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)*

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon nîbor nîpe u nan gö, hañ romaŋ nîpe gau magöŋhalö mab rö inö me,

---

* **4:32:** Mad 7:28-29

nibi bi gau apöm Jisas nip hagla, “Aumön, ne Saimon nibor nip gö urak aran,” a gila. ³⁹ Hageila, nipe nibi nan gö um mideia söl au apöm, nan geia anibu hag gö niñöl gi, magö anibu nöp nip arö göm ara. Nip kamij lö, uraköm, nibi bi ap mideila gau kalip nan magö ña.

⁴⁰ Nibi bi anib au mideila gau, manö anibu niñöm, sidö wad ara magö u, nibi bi kale miña ga gau magöñhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip añi añi ud niñö kamij la.

⁴¹ Pen nibi bi kijaki aiön pi nan gau aban al mideia gau hag yuö, höñ amöl gi wiñ kub alöm hagla, “Ne God Ni nipe!” a gila. Kale Jisas nipe Kraiss u niñöm anig hageila niñöm Jisas nipe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö niñla. *

Jisas ram minöñ migan rimnap amöm kalip manö hag ña

(Mak 1:35-39)

⁴² Ruö sib halö, Jisas ram minöñ anibu arö göm, ke am midaiñ, a göm, ram minöñ nöp an gau ara. Ara pen nibi bi gau hain amöm, nip ulhai niñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip midaiun,” a gila.

⁴³ Anig hageila Jisas haga, “God yip hag yuö aunö u, amem nibi bi ke migan rimnap halö kalip u rö nöp God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñinabin,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram minöñ kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum

---

* **4:41:** Mad 8:29; Mak 3:11-12

gep ram gau amöm, manö aij an+bu kal+p hag ñ+m+döp. *

5

*Jisas hagö kabsaŧ iru nöp udla
(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Jisas ñin ap am Ñig Waņö Genesared goŧ au m+döm, God Manö u hag ñö n+ņöl gi, n+bi bi iru yab+ŧ, manö aij an+bu n+ņun a göm, c+ro maŧo ñöl gi aula. * ² Anig göl aulö n+ņöl gi, Jisas n+ņa, bi kabsaŧ udep gau ñig mag+ib m+ihöp dap ñig waņö goŧ an+ib au löm, kabsaŧ udep uben gau uŧ gi m+deila. ³ Jisas n+pe Saimon ñig mag+ib adö u ujan+id löm haga, “Y+ip ud neb neb gö, ñig waņö aņ söl au daņ ar+n,” a ga. Hagö, Saimon ñig mag+ib u ud neb neb gö, Jisas ñig waņö aņ söl au amöm ñig mag+ib adö an+bu as+ik m+döl gi, n+bi bi gau kal+p manö hag ña.

⁴ Manö hag p+is göm, Jisas Saimon n+ip haga, “Ñig mag+ib i ñig uŧaņ p+r+ik gi dam ñig waņö aņ kub au daņ ammim, uben yumim kabsaŧ udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, m+ñi s+ibön yaņ nöp hon kabsaŧ n+ņ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsaŧ r+imnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u halöwaŧö yu n+ņun,” a ga.

* ⁶ Anig hagöl göm uben yulö n+ņöl gi, kabsaŧ iru nöp ap uben m+igan u arlö, uben gau ajmaņ rauöm, pak gi dö g+nig rö ga. ⁷ Anig ga n+ņöm, n+mam bi ñig mag+ib adö ap m+deila gau kal+p ñin

* **4:44:** Mad 4:23 * **5:1:** Mad 13:1-2; Mak 3:9-10 * **5:5:** Jon 21:3-8

aian gılö, kale apöm kabsaı anıb gau udöm, ñıg magıb anıb mıhau lılö, böñ nöp ajman rauöm, ñıg magıb mıhau pıg luginıg rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anıg ga nıñöm, Saimon Pida bı nıpe aip ñıg magıb adö mıdeila gau, kabsaı iru yabıtı udla gau nıñöm, gası iru nöp nıñla. Pen Sebedi ñı nıpe Jems aip Jon aip, ñıg magıb ap udmil Saimon aip wög jım ñöl gımıdıl bı mıhau, u rö nöp gası iru nıñlö. Pen Saimon am Jisas mıdeia söl au kugom yımöm haga, “Bı Kub, yad bı nan si nan naij gıpin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne pıñıñ gagmön. Mıñi ñın i rıköm, bı kabsaı udep u arö gımön, nıbi bı ud God nıp dauep bı mıdeinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anıg hagö, ñıg magıb mıhau dam ñıg goı au löm, kabsaı nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajmıdal. *

Jisas, bı wös hapeb la ap gö, kamıñ la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap mıdö, bı wös hapeb hañ roman gau magöñhalö la bı ap apöm, Jisas mıdeia söl au kugom yımöm nabıç yıhön göm, haga, “Ne yıp gö kamıñ lınıg, gö kamıñ lınım,” a ga.

¹³ Anıg hagö, Jisas haga, “Yau, yad gınö, nöp kamıñ lınım,” a ga. Anıg hagöm, Jisas ñımagö nıpe mılöbö löm bı anıbu ud nıñö, magö anıbu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga. ¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bı anıbu nıp haga, “Yad nöp ud nıñnö kamıñ löp u nıbi bı gau hagagmön. Pen bı Mosıs hadame nöp kalı kñıñ rıköm haga rö, wös hapeb yıp u kamıñ löp a gımön, am bı God nıp

---

* 5:11: Mad 19:27

nan sabe gipal gau kalip yamön, nan sabe gep u kalip ñimön hagnmön, ‘Yip kamij löp rö, nan i God nip sabe gim,’ a gimön. Ne anig gimön, nibi bi niñöm hagnaböl, ‘Nipe kamij löp rö anig göp,’ a ginaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö nipe u, ram minöñ gau magöñhalö rigoñ rigoñ arö, nibi bi iru nöp, nip niñun a göm, ciro mało ñöm aumidal. Nibi bi anib gau, rimnap manö aij nipe u niñig aumidal; rimnap hanip gö kamij lañ a göm aumidal. ¹⁶ Pen ñin rimnap Jisas am ke migan ap midöm, Nap nip sabe gimidöp.

Jisas, bi ñimagö ma kila ga ap gö, kamij la

¹⁷ Ñin ap Jisas nibi bi gau kalip manö hag ñi mideia. Perisi bi rimnap abe, lo manö hag ñeb bi rimnap abe, ram minöñ Galili añ au ram ritig aglö magöñhalö gau nibö abe, ram minöñ Judia añ au ram ritig aglö magöñhalö gau nibö abe, Jerusalem nibö abe apöm, Jisas manö hag ñimideia au asik mideila. Pen Bi Kub klö nipe aip mideia u me, Jisas nibi bi nan ga gau kalip gö kamij la. ¹⁸ Pen bi rimnap, bi ñimagö ma kila ga ap ilöñ li dapöm, Jisas nip gö kamij lañ a göm, nip Jisas midöp ram raul migan u ud arun a gi gasi u niñla. ¹⁹ Pen Jisas mideia ram u niñla, nibi bi gau ram raul migan anibu böñ nöp sisi ga. Anig gö, wip ilöñ li daula anibu, dam ram adö lañ amöm, ram u ud migan hiiköm, nagì löm, Jisas mideia añ au giyañ yula. ²⁰ Kale gasi niñla, Jisas gö kamij linim rö löp, a göm niñeila rö, Jisas gasi kale u niñöm, bi ñimagö ma kila ga u nip haga,

---

* **5:14:** Lep 14:1-32

“Bî nîheb yad, nan si nan naij gîpan gau nîjem arö gabin,” a ga. * ²¹ Jisas anîg hagö, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, gasî an kale gau nöp ke nîjöm hagla, “Bî anîbi ban? Nîpe God nîp hag juöl gî hagab. God nîpe añî nöp me nan si nan naij gîpal gau nîjöm arö gînim rö löp,” a göm, gasî kale u nöp nîjla.

²² Pen gasî nîjeila anîbu, Jisas ke rik nîjöm haga, “Kale nîhön gînîg yîp gasî naij nîjabin? ²³ Bî ap bî ap nîp hagnab, ‘Nan si nan naij gîpan gau nîjem arö gabin,’ a gînab u, kale aigöl gîmim nîjabin nîpe manö nîjö hagab aka manö pir alabî Pen bî ñîmagö ma kîla göp ap mîdeinab, bî ap nîp hagnab, ‘Ne mîñî nöp urak aru,’ a gînab u, kale aigöl gîmim nîjabin nîpe manö nîjö hagab aka manö pir alab? ²⁴ Bî Ñî nîpe nîbi bî mînöj naböj î i nan si nan naij gîpal gau nîjöm arö gînim rö löp u, kale manö anîbu manö nîjö a gîmim nîj udmim a gem, manö anîg göl hagnîg gabin,” a ga. Anîg hagöm, Jisas bî ñîmagö ma kîla ga u nîp haga, “Ne mîñî nöp urakmön, nöp ilöj lî daubal abañ bad u udmön, ado gî ram ne aru,” a ga. * ²⁵ Anîg hagö, nîbi bî gau nîjmîdlö nîjöl gî, magö anîbu nöp uraköm, nîp ilöj lî daula abañ bad anîbu udöm, God nîp aij a göl gî, ram nîpe ara. ²⁶ Anîg gö, nîbi bî nîjmîdeila gau magöjhalö pa gîlî göm, God hib u dap ranöl gî hagla, “Mîñî nan ke nîbö yabîl gajîp nîjbun,” a göm, aiö waiö gîla.

---

* **5:20:** Luk 7:48; Ais 43:25   * **5:24:** Jon 5:8

*Jisas b+ n+pe Lipai n+ip uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Pen hainö Jisas amöm n+ηa, b+ dak+s udep ap dak+s ñeb ram raul m+gan u as+ k m+deia. Hib n+pe u Lipai. Jisas n+ip n+ηöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga. ²⁸ Hageia, Lipai uraköm, wög g+m+döp u arö göm, nan n+pe gau magöηhalö arö göm, Jisas aip arlö.

²⁹ Pen Lipai ñ+ñ+ löm, Jisas n+ip nan magö kub ram n+pe u lau löm, b+ dak+s udep r+mnap, n+bi b+ r+mnap iru nöp w+ñ alö apöm, Jisas aip as+köm nan magö ñ+ηeila. ³⁰ Pen Jisas kale aip nan magö ñ+ηaia u n+ηöm, b+ Perisi r+mnap abe, b+ lo manö hag ñeb kale r+mnap abe apöm, Jisas b+ n+pe gau kal+ip hagla, “Kale n+hön g+ñ+g n+bi b+ nan si nan naj g+pal gau abe, b+ dak+s udep gau abe aip as+kmim nan ñ+ηabim?” ö g+la. *

³¹ An+g haglö, Jisas manö an+bu n+ηöm kal+ip pen hagöm haga, “N+bi b+ kam+η m+dpun a g+pal gau, wös wameb b+ w+ñ alagpal; n+bi b+ nan göp gau nöp, han+ip gö kam+η laη a göm, wös wameb b+ w+ñ albal. ³² An+ib unbö rö nöp, yad n+bi b+, m+ d aij g+pun a göm gas+ n+ηbal gau, kal+ip hagn+g auagpin; n+bi b+, hon nan si nan naj gun, m+ d aij gagpun, a göm gas+ n+ηbal gau, kal+ip hagn+g aubin. Yad kal+ip manö aij hag ñ+nö, kale manö yad u n+η udöm, nan naj g+pal gau, n+hön g+ñ+g an+g g+pun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

---

* **5:30:** Luk 15:1-2

*God nɪp sabe gep gasɪ u nöp niŋöm nan magö
ñiŋagla*

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rɪmnap Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi bɪ kale gau abe ñɪn rɪmnap, God nɪp nöp gasɪ añɪ niŋun, a göm, nan magö ñiŋagöm kɪyö nöp mɪdöm, God nɪp sabe gɪpal. Pen bɪ ne gau nan magö ñiŋöl gɪ, ñɪg ñiŋöl gɪ nöp mɪdpal,” a gɪla.

³⁴ Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Bɪ ap nɪbi udöm, nɪbi bɪ nɪpe gau aip nan kub ñiŋnaböl u, bɪ rɪmnap uraköm, nɪhön gɪnɪg anɪg gabim a göm hagagnaböl. * ³⁵ Pen hainö bɪ rɪmnap apöm bɪ anɪbu ud arlö, ñɪn anɪbu nɪbi bɪ nɪpe gau mög gö, nan magö ñiŋagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rɪköm kalɪp haga, “Waɪɪj nöd nɪbö ap gɪ dö geinab u, waɪɪj gɪsön nɪbö ap ud gɪ dö göm, dap al dör gɪlö, adɪp adɪp lagnab. Ke ke yabɪɪ löm, mɪhönngöl naj yabɪɪ gɪnab. ³⁷ Pen ñɪg wain u, u rö nöp. Ñɪg wain kamɪŋ u udöm, kaj meme hañ mɪlep mɪgan yaŋ hoŋ gagpal. Nɪhön gɪnɪg: hoŋ göm mame ñɪlö, ran ap ranöm, bɪŋ naj yabɪɪ hagöm pak gɪ dö göm hoŋ gö, kaj meme hañ u abe naj gɪnab. ³⁸ Gasɪ anɪbu niŋöm me, ñɪg wain kamɪŋ udöm, kaj meme hañ kamɪŋ mɪgan u nöp hoŋ lep. ³⁹ Pen nɪbi bɪ ñɪg wain nöd nɪbö hadö ñiŋbal gau, hainö ñɪg wain kamɪŋ gɪsön nɪbö u ñiŋlö kalɪp aij gagnab; ‘Ñɪg wain nöd nɪbö u aij,’ a gɪnaböl,” a ga.

---

* **5:34:** Jon 3:29

6

*“Yi+har+iŋ mi+dep ñin i ni+hön gi+nig ani+g gabim?”
ö gi+la*

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God n+p sabe gep ñin ap, Jisas b+ n+pe gau aip wid wög ad+iŋ aŋ au amöl gi+, b+ n+pe gau wid magö an+ib gau rimnap rik ñ+magö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñ+iŋöl gi+ arla. * ² Ani+g geila, b+ Perisi rimnap ni+ŋöm hagla, “Kale ni+hön gi+nig God n+p sabe gep ñin wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö gi+la. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas b+ n+pe gau gi+la an+ibu naij gagla u ni+ŋöm, b+ Perisi gau kal+p haga, “Depid hadame nöp b+ n+pe gau aip ki+yö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, b+ yi+har+iŋ ñ+iŋagpal, b+ God n+p nan sabe gi+pal gau nöp ñ+iŋbal bred u, Depid hag ni+ŋö, n+p ñ+ilö, b+ n+pe gau aip ñ+iŋla. Kal+p ki+yö lö gi+la aiud an+ibu God Manö kal+i k+iñ r+kla u, kale ni+ŋagpim ar?” a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, “B+ Ñi+ n+pe B+ Kub mi+döm, ñin yi+har+iŋ mi+dep ñin u, ni+hön gi+nam a gi+nab u, gi+nab,” a ga.

Jisas, b+ ñ+magö p+no ga ap gö, kam+iŋ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God n+p sabe gep ñin hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kal+p God Manö u hag ñöl gi+ mi+deia. Ram raul mi+gan an+ibu, b+ ñ+magö p+no ga ap ap mi+deia. B+ Perisi gau abe, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, b+ an+ibu n+p ni+ŋla

* **6:1:** Dud 23:25   * **6:2:** Jon 5:10   * **6:3-4:** Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

rö, Jisas nıpe God nıp sabe gep ñın i nıp gö kamın
 linab aka nıhön gö, nıp hag gun a göm, nıp nın ij
 halö lı mıdeila. ⁸ Pen gası nınla anıbu, Jisas ke
 nınöm, bı ñımagö pıno ga anıbu nıp haga, “Ne
 urakmön anı auı au,” a ga. ⁹ Hageia, urak auö
 nınöl gı, Jisas bı Perisi gau abe, bı lo manö hag
 ñeb bı gau abe kalıp haga, “Yıharın mıdep ñın i
 rö, nıbi bı gau kalıp ud aij gınabun aka, yıharın
 mıdep ñın uri a gun, kalıp arö gınabun? Kalıp
 gıno urak aröl aka kalıp arö gıno umöl?” ö ga.
¹⁰ Anıg hagöm, kalıp nın gus gus göm, bı ñımagö
 pıno ga u nıp haga, “Ñımagö ne u mılöbö lı!” a
 ga. Hagö, ñımagö nıpe mılöbö lö nınöl gı, adın
 kamın la.

¹¹ Jisas bı anıbu nıp gö kamın la u nınöm, bı
 Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe,
 mulu kalı yabıt nınöm, Jisas nıp nıhön gun a göm,
 hag nın hag nın gı mıdeila.

Jisas bı nıpe unbö mıgan lanı uda
 (Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Pen ñın anı au, Jisas Nap nıp hagnabin,
 a göm, dum ilö lanı amöm, Nap nıp sabe gı mıdö
 mıdö, ram rua. ¹³ Pen ruö sıdö aua magö u, bı
 nıpe gau magöñhalö hagö aueila, bı nıpe unbö
 mıgan lanı kalıp ud asık ke löm, kale bı manö yad
 ud arep gau mıdeinabım, a göm hag la. ¹⁴⁻¹⁵ Bı
 nıpe hag la anıb gau hib kale me: ap Saimon,
 hainö Jisas hib nıpe ap löm Pida a ga; ap Edru,
 Saimon nımam nıpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip;
 ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems,
 Alpias ñı nıpe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod
 a gımıdal u; ¹⁶ ap Judas, Jems ñı nıpe u; ap Judas

Iskariod. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lılan a göm, nıp mumug nıŋa.

Nıbi bı iru nöp Jisas mıdeia au aula

¹⁷ Pen Jisas bı nıpe anıb gau aip dum ilö lan arö göm, au giyan gi am ban aij yan mıdlö nıŋöl gi, nıbi bı iru nöp, nıp nıŋun a göm, ap magum gıla. Nıbi bı anıb gau, rımnap Jerusalem nıbö, rımnap ram mınöŋ Judia gau nıbö gau nıbö, rımnap ram mınöŋ nabis daun kub mıhöp Daia Saidon nıbö,
¹⁸ Jisas manö nıpe nıŋun, hanıp nan göp gö kamıŋ lınım a göm aueila. Nıbi bı kıjaki aion pi nan gau aban alö mıd aij gagla gau, Jisas gö kamıŋ la.
¹⁹ Pıdöŋ nıp nıbö apöm, kalıp nan nıhön nıhön ga gau gö, magöŋhalö kamıŋ lajıp u nıŋöm, nıbi bı anıb gau magöŋhalö apöm, hon abe Jisas nıp ud nıŋun a göm, nıp cıro mało ñöm aula.

*Nıbi bı mög gep rö gau hainö mıñ mıñ gıñaböl
 (Mad 5:1-12)*

²⁰ Jisas bı nıpe gau kalıp amgö nıŋöl gi haga,
 “Kale nıbi bı mög gep rö mıdpim gau,
 God kalıp ud aij göm abad mıdeinab.

Gası anıbu nıŋmim
 mıñ mıñ gımim.

²¹ Kale mıñi kıyö kub löp gau,
 hainö kıyö lagnab.

Gası anıbu nıŋmim
 mıñ mıñ gımim.

Kale mög gö, mıtöŋ magö gabim gau,
 hainö aij gö nıŋöl gi, mıhol gıñabim.

Gası anıbu nıŋmim

m+iñ m+iñ g+mim. *

22 B+ Ñ+ n+pe n+p c+g m+idpe, n+bi b+ gau
kalöp mulu kal n+ñöm, j+ n+ñöm,
n+bi b+ naj an+ib gai i, b+ an aip m+ideinaböl, a
göm,
kalöp hib gas+ naj n+ñöm
manö udöm hag jueinaböl u,
kale m+iñ m+iñ g+mim. *

23 G+inaböl an+ibu, n+hi i+an kale gau,
b+ God manö hagep gau kal+p g+m+idal rö nöp
kalöp g+inaböl.
An+ib u n+ñmim, God han+p ud aij yab+ g+inab
ram m+nöñ n+pe adö lan au, a g+mim,
aij a gö n+ñöl g+, ñ+n ma ju adö adö g+ uraköl g+,
m+iñ m+iñ göl g+ m+idaimim.

Kale n+ñ aij g+mim

24 “Pen kale n+bi b+ mani nan iru m+idöp gau
n+ñ aij g+mim.
Nan kale udep rö u,
m+nöñ naböñ adö i+ i hadö udpim.
25 Pen kale m+iñi nan magö rö ñ+ñ g+pe g+pe
mudun göp gau,
hainö k+yö l+inab u n+ñ aij g+mim.
Pen kale m+iñi manö m+hol u+ib g+ m+idpim gau,
hainö mög gö m+ñöñ magö g+ m+ideinabim.
26 Pen kalöp hib dap ranöl g+ nöp m+ideinaböl u,
kale n+ñ aij yab+ g+mim.
N+hi i+an kale gau, b+ God Manö piral hagm+idal
gau,
kal+p unbö rö g+m+idal.

* **6:21:** Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3   * **6:22:** Jon 15:19;
16:2; 1Pi 4:14

*Koṭmaṭ kale gau kalip miḍmagö limim
(Mad 5:38-48)*

²⁷ “Pen niḅi bi manö yad niḅabim gai i. Koṭmaṭ kale gau kalip miḍmagö limim. Niḅi bi kalöp mulu lugö niḅbal gau kalip ud aij giḅmim. ²⁸ Niḅi bi kalöp hag juaiöl, God kalip abad miḍeian a giḅmim, niḅ sabe giḅmim. Niḅi bi kalöp gi naij gaiöl, kalip God niḅ sabe giḅmim. ²⁹ Pen niḅi bi riḅnap kalöp alaun böḅ lap pakaiöl, ado giḅmim, böḅ lap u rö nöḅ paköl. Pen niḅi bi riḅnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a giḅmim, haṭowaṭö ñiḅmim. ³⁰ Niḅi bi riḅnap nan miḍagainim asib hagaiöl, kalip ñiḅmim. Pen nan kale ap niḅöm udaiöl, hanip adog ñiḅmim, a giḅmim hagagmim. ³¹ Hanip giḅlan a giḅmim gasi niḅbim rö u, kale ke niḅi bi riḅnap gau kalip u rö nöḅ giḅmim. *

³² “Niḅi bi kalöp miḍmagö liḅbal gau nöḅ miḍmagö liḅnabim u, God kalöp aigöl göm niḅö, aij giḅnabḅ Niḅi bi nan si nan naij giḅpal gau, niḅi bi kale ke gau u rö nöḅ pen pen miḍmagö liḅbal. ³³ Pen niḅi bi kalöp ud aij giḅpal gau nöḅ kalip gi aij giḅnabim u, God kalöp aigöl göm niḅö, aij giḅnabḅ Giḅnabim anibu, niḅi bi nan si nan naij giḅpal gau giḅpal rö nöḅ giḅnabim. ³⁴ Nan ñino pen ñinaböl a giḅmim, gasi u nöḅ niḅmim nan ñinabim u, God kalöp aigöl göm niḅö, aij giḅnabḅ Giḅnabim anibu, niḅi bi nan si nan naij giḅpal gau giḅpal rö nöḅ giḅnabim. ³⁵ Anib u, koṭmaṭ kale gau miḍmagö limim, kalip gi aij giḅmim, nan haṭowaṭö ñiḅmim. Hanip pen ñinaböl a giḅmim, gasi u niḅagmim.

* **6:31:** Mad 7:12

Anig geinabim u, God klö yabił adö laŋol miđöp u, ñi pai nipe miđeinabim. Nipe göp rö geinabim u me, kalöp hauł gagöm, pen aij ñinab. God nipe nibi bi nan si nan naji gipal gau abe, nibi bi nip, aij a göp, a gagpal gau abe, kalip u rö nöp gi aij gab. ³⁶ Nap kale nibi bi mög niñöm ud aij göp rö, kale u rö nöp nibi bi mög niñmim ud aij gimim.

Nibi bi gau kalip manö kub hagagmim

³⁷ “Kale nibi bi rimnap, ‘Anig anig gipim rö, kale nibi bi naji miđpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anig anig gipim rö, kale nibi bi naji miđpim,’ a gagnab. Kale nibi bi rimnap manö kub hagmim, ‘Kale nibi bi naji, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub gagöm, ‘Kale nibi bi naji, pen udnabim,’ a gagnab. Nibi bi gau kalöp gi naji geinabol u niñmim arö geinabim u, God nan naji kale gipim u, u rö nöp niñöm arö ginab. * ³⁸ Nan kale gau nibi bi gau kalip hałöwalö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałöwalö yabił ñinab. Kale skel niñön rö udmim nibi bi gau kalip nan nime li ñinabim u rö, God skel anibu nöp ud kalöp u rö nöp nan nime li ñinab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “Bi amgö we ginab ap, bi amgö we ap nip, adan anig anig miđöp a göm yamagnab. Niñön ginig: nipe anig gö, miñöngöl ułöm miñan yañ ap lug paknabil. * ⁴⁰ Nibi bi skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bi kale gau kalip adö lañ miđagpal. Pen

---

* 6:37: Mad 6:14   * 6:38: Mak 4:24   * 6:39: Mad 15:14

hainö skul u hag p+is gi aij göm me, hag ñeb bi kale gau aip ad+ip ad+ip m+deinaböl. *

⁴¹ “Pen niñhön giñig mab po amgö kalöp ke pak pañu gi midöp u niñ hagmim wasö, namam nan ac+ip amgö niñpe midöp u nöp niñ hagpim? ⁴² Mab po kub amgö kalöp pak pañu gi midöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yab+ñ lö, hainö namam nan ac+ip pro amgö niñpe midöp u, ud yuun a giñmim hagmim,” a ga.

Mab aij p+ilöp, mab naij p+ilöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö naij ap p+ilagnab; pen mab naij ap magö aij ap p+ilagnab. ⁴⁴ An+ñ u, mab gau magö p+ilnab u niññöm, mab u aij, mab u naij a göm niññaböl. Nag+ m+gañ+ñ u kia magö p+ilagnab. Nag+ gabñog u papo magö p+ilagnab. ⁴⁵ Niñbi bi aij gau, hibur gas+ midmagö añ kale dañ aij midöp rö, gi aij giñpal. Niñbi bi naij gau, hibur gas+ midmagö añ kale dañ naij midöp rö, gi naij giñpal. Pen niñbi bi aigale niñbi bi rö midpal u, manö hagnaböl u nöp apdi niññun, niñbi bi gau aij, niñbi bi gau naij a gun niññabun.

Bi m+ñöp ram m+ñöp giñlö

(Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Y+ip Bi Kub hon, Bi Kub hon, a giñpim u pen niñhön giñig manö hagpin u hain gagpim? *

⁴⁷ Niñbi bi manö yad u niññöm, hagpin rö giñpal gau, manö hagn+g gabin i rö midpal. ⁴⁸ Niñbi bi manö yad u niññöm, hagpin rö giñaböl gau, bi ram gi l+ñig geinab, ulöm m+ñlö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö an+ñbu nöp gi l+ñab rö

* **6:40:** Mad 10:24-25   * **6:46:** Mad 7:21

mıdnaböl. Anıg gö, ñıg ul apöm, ram halö pa jö ma jö gı ud arnam a gı wasö nıñöm, ram gı aij gınab anıbu pıdöñ nöp mıdeınab. ⁴⁹ Pen nıbi bı manö yad u nıñöm, hagpin rö gagnaböl gau, bı ram gı lınıg geınab, ulöm mlö udagöm, ram padö lagöm, yıharıñ ram mınöñ adö adö au gı lınab rö mıdnaböl. Anıg gö, ñıg ul apöm, ram halö pa jö ma jö gı ud arnam a göm, magö anıbu nöp ram halö böñ nöp ud arö, mınöñ cög nöp mıdeınab.

7

Jısas bı wög gı ñeb ap gö kamıñ la (Mad 8:5-13)

¹ Jısas nıbi bı anıb gau kalıp manö anıbu hag ñı pıs göm daun pro Kapaneam ara. ²⁻³ Pen daun anıbu, bı kub ami bı iru nöp abad mıdmıdöp bı ap mıdeıa. Bı rımnap Jısas ap Kapaneam mıdöp a gılö, manö anıbu nıñöm, Rom ami bı kub Juda bı manö ud asıkep rımnap hag yuöm haga, “Bı nagı wög gı ñeb aij yabıtı yad ap nan göp umnıg gab nıñöm kale am Jısas nıp hag nıñmım ul gı daube, nıp gö kamıñ lañ,” a ga. ⁴⁻⁵ Hagö, kale Jısas mıdeıa au amöm, nıp manö klö neb neb göm hagla, “Amı bı abad mıdep bı kub ap, bı aij yabıtı. Hanıp Juda nıbi bı gau mıdmagö löm pör abad mıd aij göp. Magum gep ram hanıp ap gı la. Anıb u, ne ammön bı nagı wög gı ñeb nıpe u gö kamıñ lınım,” a gıla.

⁶ Kale hageıla nıñöm Jısas kalıp aıp am am ram au söl au amöl gılö nıñöl gı, ami bı abad mıdep anıbu bı nıñeb nıpe rımnap hag yuö, am Jısas nıp nable paköm hagla, “Bı ami abad mıdep bı hon

u nöp hagöp, ‘Bî Kub, yad bî aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön. ⁷Yad bî aij rö nöp nînam, pen yad nîñbin, God nöp aip mîdöp rö, “Kamîñ lañ,” manö u nöp hagaimön, bî yad nan göp anîbu kamîñ lîñim. ⁸Bî kub yabîł ap yîp abad mîdöp; yad ke pen ami bî gau kalîp abad mîdem, “Arim!” a gîñö arbal; “Auim!” a gîñö aubal; “Wög anîbu gim!” a gîñö gîpal,’ a göp,” a gîla.

⁹Anîg haglö, Jisas, bî anîbu gasî nîpe ke nîñöm anîg hagöp a göm, aiö göm, nîbi bî nîp hain göm aueila gau kalîp haga, “Ami bî Rom nîbö u, yîp nîñ ud pîdöñ göp. Nîpe göp anîbu, Isrel bî ap unbö rö göp yad nîñagpin yabîł,” a ga.

¹⁰Pen ami bî abad mîdep bî u, bî nîpe gau ado gî amöm nîñla, bî nan ga anîbu hadö kamîñ la.

Jisas nîbi adu ñî nîpe uma u nîp gö, kamîñ ara

¹¹Ñîñ anîbu nöp, Jisas aip bî nîpe gau aip Nen daun arla. Nîbi bî gau iru yabîł nöp aip arla.

¹²Daun ajöñ îł söl au amjaklö nîñöl gî, nîbi adu ap ñî añî nîpe yag daua uma u, wîp ilöñ löm daueila. Nîbi bî iru nöp daun anîbu nîbö apöm nîbi anîbu aip aueila. ¹³Jisas nîbi adu anîbu nîp nîñö, mög gö haga, “Mîłöñ gagmön,” a ga. ¹⁴Anîg hagöm, nîpe amöm wîp ilöñ lî daueila mab u ud nîñö nîñöl gî, bî ilöñ daueila gau pîdöñ gîla. Jisas bî praj uma u nîp haga, “Ñî me, nöp hagabin, urak!” a ga. ¹⁵Anîg hagö, ñî urak asîköm manö hagö nîñöl gî, Jisas nîme nîp, ñî ne u, a göm ud ña. *

¹⁶Pen nîbi bî nîñ mîdeila gau magöñhalö pa gîłî göm, God hib nîpe u dap ranöl gî hagla, “God

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36

manö hagep bî kub yabił hanîp auöp. God hanîp gi ñîniğ auöp,” a giła. *

¹⁷ Jisas ga anîbu niğöm, aiud udlö, manö anîbu Juda niği bî ram mînön kale gau gau amöm, ram mînön ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Ñîğ Pak Ñeb bi niğe mîhöp Jisas niğniğ arlö

¹⁸ Jon bî niğe gau, Jisas ga rö magöñhalö niğöm, am Jon niğp hag ñîlö, bî niğe mîhöp hagö aueilö haga, ¹⁹ “Kale mîhön ammil Bi Kub niğp hag niğmil, ‘Ne Mesaia pör abad mîdpun u nöp auban aka bî ke niğbö ap halö abad mîdaiun?’ ö giğmil,” a ga.

²⁰ Hageia, bî mîhau Jisas mîdeia au ammil haglö, “Jon bî ñîğ pak ñeb u halîp bî mîhön hagöp, ‘Kale mîhön ammil Bi Kub hag niğmil, ‘Ne Mesaia pör abad mîdpun u nöp auban aka bî ke niğbö ap halö abad mîdaiun,’” a giğmil,’ a göm, hol mîhön hag yuö, nöp hag niğniğ aubul i,” a giğlö. *

²¹ Pen kale mîhön anîğ hagiğmil niğ mîdlö niğöl gi, Jisas niği bî iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamîğ la; niği bî iru nöp mîña ga gau gö kamîğ la; niği bî iru nöp kijaki aiön pi aban al mîdeia gau gö kamîğ la; niği bî iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñîl niğla. ²² Anîğ göm, Jisas bî anîb mîhau kalîp haga, “Kale mîhön ado gi ammil Jon niğp hagiğmil, ‘Hol am niğbul, bî anîbu niği bî amgö we ga gau gö amgö ñîl niğbal; niği bî ma böğ nöp naiğ ga gau gö kauyağ ajaböl; niği bî hañ romağ wös hapeb la gau gö mîlep göp; niği bî riğmîd mîgan

* **7:16:** Luk 1:68   * **7:20:** Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

pił göp gau gö manö apdi niᅇaböl; niᅇi bi umbal gau gö kamᅇᅇ midpal; niᅇi bi mög gep rö gau manö aij u hagab niᅇaböl. * 23 Niᅇi bi yᅇp gasᅇ niᅇᅇm ciᅇ göl gi nöᅇ miᅇdeinaböl gau, miᅇñ miᅇñ yabił giᅇnaböl, a giᅇmil,” a ga.

24 Anᅇg hagö, bi Jon manö daulö miᅇhau ado gi arlö niᅇᅇöl gi, Jisas niᅇpe, Jon niᅇp manö adö u hagöᅇm niᅇi bi miᅇdeila gau kalᅇp haga, “Kale nöᅇ ram miᅇnöᅇ kabö nöᅇ miᅇdöp aᅇ au arbe ᅇᅇn u, niᅇhön niᅇᅇniᅇg arbeᅇ Kale hod miᅇlö aᅇᅇi ap yᅇgön ud aᅇa gi daᅇ i göᅇp ap niᅇᅇniᅇg arbe? 25 Kale niᅇhön niᅇᅇniᅇg arbeᅇ Bi wałᅇj aij yabił yᅇmöᅇ ap niᅇᅇniᅇg arbeᅇ Anᅇbu wasö. Bi wałᅇj aij yabił udöm, nan aij aij udun a göᅇm gasᅇ niᅇᅇbal gau, bi kub ram gau nöᅇp hanbal. 26 Pen kale niᅇhön niᅇᅇniᅇg arbeᅇᅇ God manö hageᅇp bi ap niᅇp niᅇᅇniᅇg arbe akanᅇ Niᅇᅇö me, God manö hageᅇp bi ap niᅇp niᅇᅇniᅇg arbe, pen bi Jon niᅇᅇbe u niᅇpe wög adö ke niᅇbö giᅇniᅇg aua. *

27 Bi Jon u me, hadame ram God Manö u kalᅇ kliᅇñ riᅇköᅇm hagla,
 ‘Bi manö hageᅇp yad u hag yunö, nöᅇd amöm,
 niᅇi bi gau kalᅇp hag ᅇᅇi aij giᅇnab;
 hainö ne ke hag yunö niᅇnabön,’ a göᅇm kalᅇ kliᅇñ riᅇkla. *

28 Kalöp hagabin, niᅇi bi nöᅇd miᅇdmᅇdal gau abe, niᅇi bi miᅇᅇniᅇ midpal gau abe magöᅇᅇhalö niᅇi bi yᅇᅇharᅇᅇ, Jon bi kub. Pen God niᅇi bi yᅇᅇharᅇᅇ gau udöm ram miᅇnöᅇᅇ niᅇpe kumi kabö adö laᅇ au abad miᅇdeinab gau, kale Jon rö miᅇdageinaböl; kale niᅇi bi kub miᅇdeinaböl,” a ga.

* 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * 7:26: Luk 1:76 * 7:27: Mal 3:1

29 Nibi bi gau, bi dakis udep gau halö, nöd Jon nıp aula, kalıp magönhalö ñig pak ña. Anig gö, Jisas manö haga u niñöm hagla, “God adan nıpe nöp kabö rö midöp,” a gıla. * 30 Pen bi Perisi abe, bi lo manö hag ñeb bi kub gau abe kale, God kalıp nihön nihön gılan a ga u gası kale ke niñöm pa jö niñöm, Jon hanıp ñig pak ñan a göm auagla. *

31-32 Pen Jisas nıbi bi anıb gau kalıp manö ap hagöm haga, “Nıbi bi miñi ñin i midpim gau yad niñbin, kale ñı pai pro gau, nıbi bi magum gep ka au asıköm, ñı pai pro rımnap meg mıgan dap ranöm hag amıl apıl göm hıgal, ‘Hon aıñ pu gıno, kale nihön gıñig kugom ralagpımı Pen kımıap mıtöñ gep rö ap hıno, kale nihön gıñig mıtöñ gagpımı?’ ö gıpal rö u, kale gıpımı. 33 Nihön gıñig: Jon bi ñig pak ñeb u apöm, nan magö ñıñagöm, ñig wain ñıñagöm gö, kale nıp hag jumım hıgpımı, ‘Bı kıjaki aıön pı aban alöp midöp u,’ a gıpımı. 34 Pen miñi yad Bı Nı nıpe apem, nan ñıñem, ñig wain ñıñem gıñö, yıp hag jumım hıgpımı, ‘Nan iru ñıñöm, ñig wain ñıñöm göp u me, nıpe nıbi bi nan sı nan naij gıpal bı gau, bı dakis udep bı gau, bı kale ap midöp u,’ a gıpımı. * 35 Pen nıbi bı God Manö aıj u niñ udöm, hain göm, gı aıj göm, mid aıj geınaböl u, nıbi bı gau kalıp niñöm hıgnaböl, God Manö u manö niñö yabıl, a gıñaböl,” a ga.

Bı sı udmıdöp nıbi ap

36 Bı Perisi ap hib nıpe Saimon. Nıpe Jisas nıp haga, “Ne aumön ram yad u nan magö ñıñul,” a

* 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mad 21:32 * 7:34: Luk 15:2

ga. Hagö, Jisas ram nipe u amöm nan magö ñiñlö nñjöl gı, ³⁷ nıbi daun anıbu mıdöm nan si nan naij gımıdöp manö ap nıñ, Jisas bı Perisi ram amöm aip nan ñiñailö. Anıb u nıñöm, ñıg hañıj aij auep kabö barol ud rım lıla ap dapöm, * ³⁸ Jisas mıdeia jöl adö gau apöm, ma ıł au mıtöñ gı mıdeia. Anıg göl mıtöñ gö nıñöl gı, amgö ñıg u gı dö gı Jisas ma adö yañ lugö, umagö nıpe u ud ııı gı yuöl gı, ma kıd nıpe u bom haluöm, mulu ñiñöm, ñıg hañıj aij auep anıbu ma kıd nıpe adö au ıı ña. ³⁹ Anıg geia, bı Perisi Saimon u, gası magö nıpe u nöp gası nıñöm nıp ke haga, “Bı anıbi bı God manö hagep kabö göl mıdaıböp, nıbi anıbi nıpe nan si nan naij gımıdöp nıbi naij ap apöm nıp ud nıñab u rık nıñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bı Perisi gası nıñ anıbu nıñöm, nıp haga, “Saimon, manö yad añı ap mıdöp nöp hag ñıñıg gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bı yad, manö anıbu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod rıköm haga, “Bı ap uraköm, bı mıtöp kalıp bı ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñınab. ⁴² Pen hainö bı anıb mıtıhau pen ñeb rö lagö, bı mani ñınab anıbu kalıp mıtöhöñ hagnab, ‘Arö gımil. Mani kalöp mıtöhöñ ñıbin u, pen ñul a gımil gası u nıñagmil,’ a gınab. Anıg hagö, bı an bı anıbu nıp mıdmagö yabıt ıınab, bı nan naböñ kub mıdeınab u aka bı nan naböñ pro mıdeınab u?” ö ga.

---

* **7:37:** Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gası yad niñbin u, bi nan naböñ kub mıdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Niñö yabiñ hagpan,” a ga. ⁴⁴ Anıg hagöm, Jisas ado gi, niñbi u niñp niñöm, Saimon niñp haga, “Niñbi i niñp nöñ. Yad ram raul miñgan nöp i auajın, ne niñg ap udmön ma yiñp lik gi yuep riñnap niñagpan, ji niñbi anıbi, amgö niñg niñpe u gi dö gi lugöm ma yad niñg lö, umagö niñpe udöm lik gi yuöp. ⁴⁵ Ne yiñp bom haluagpan, ji niñbi i, yad ram raul miñgan nöp apjakajın magö u rikö, niñpe ma kid yad bom haluöl gi nöp midöp. ⁴⁶ Yiñp wel nabıc cög lañ li niñagpan, ji niñbi i niñpe ma kid yad niñg haññ aij auep u li niñb. ⁴⁷ Anıb u, nöp hagabin, niñbi anıbi nan si nan naij iru nöp göp u niñem arö giñpin. Anıb u, yiñp pen midmagö yabiñ löp. Pen niñbi bi nan si nan naij pro pro giñpal gau niñem arö giñnö, yiñp pen midmagö pro pro libal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anıg hagöm niñbi anıbu niñp haga, “Nan si nan naij giñpan gau niñem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anıg hagö, bi niñpe aip nan niññeila gau, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi anıbi niñhön giñg göm, ‘Nan si nan naij giñpan gau niñem arö gabin,’ a gab?” ö giñla.

⁵⁰ Anıg hageila u pen Jisas niñbi anıbu niñp haga, “Gası ne ke u nöp niñ udmön, nan si nan naij giñpin rö Jisas niñöm arö gañ, a giñmön auban rö, nan si nan naij giñpan gau niñem arö giñpin. Ne ammön, God niñmagö ara adö u midaimön,” a ga.

*

---

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42

8

Nibi rɨmnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö ñɨn anɨb au, Jisas bɨ nɨpe unbö mɨgan laɨ aip daun gau abe, ram rɨɨg aglō gau abe amöm, God nibi bɨ nɨpe udöm abad mɨdeinab manö aij u, nibi bɨ gau kalɨp hag ña. ² Pen ñɨn anɨbu, nibi rɨmnap kɨjaki aiön pi halö mɨdeila gau Jisas gö kamɨɨ la, rɨmnap nan ga gau gö kamɨɨ la, nɨɨöm nibi anɨb gau rɨmnap Jisas aip ajmɨdal. Nibi anɨb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gɨmɨdal. Kɨjaki aiön pi unbö mudun jɨɨ nibi anɨbu anɨ daɨ mɨdöm höɨ arla. * ³ Nibi ap Joana. Nugmul nɨpe hib u Kuja. Nɨpe kɨɨ Herod ram nan nɨpe gau abad mɨdmɨdöp. Nibi ap Susana. Pen nibi rɨmnap halö iru rö aip ajmɨdal. Nibi anɨb gau kale magöɨhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bɨ nɨpe gau aip nan magö jɨm ñöl ñɨɨ ajmɨdal.

*Gɨñbɨɨ magö rö u, manö hod rɨk haga
(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ Nibi bɨ daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nɨbö gau nɨbö Jisas nɨp nɨɨnɨg aulö nɨɨöl gɨ, nibi bɨ nöd aula gau kalɨp manö ap hod rɨköm haga,

⁵ “Bɨ ap, gɨñbɨɨ magö ranaɨ a göm, gɨñbɨɨ magö u dam wög adɨɨ gau yunab. Rɨmnap wög adɨɨ arep adan gau lugö, nibi bɨ ɨata gɨ amɨɨ apɨɨ gɨlō, yaur gau pen ap nɨɨöm ñɨɨnaböl. ⁶ Pen yɨɨ rɨmnap kabö adö mɨnöhɨ pro pro mɨdeinab gau lugöm, marep gɨnab u pen kabö mɨnöhɨ au ñɨg ñɨg halö mɨdageinab u me, böɨ nöp mɨɨep gɨnab.

* **8:2:** Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

⁷ Pen y+ŋ r+mnab nag+ g+lkas+ aŋ gau lugö, nag+ an+bu hararo g+ pa+u gö, ran aij gagnab. ⁸ Pen y+ŋ r+mnab m+nöŋ aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yab+ŋ nöp p+lnab. Añ+ añ+ magö ñ+n juöl unbö mam+d p+lnab,” a ga.

Jisas kal+p an+g hagöm haga, “Kale n+bi b+ gas+ r+m+d m+dain+m gau, manö hagabin i r+m+d l+ n+ŋ aij g+mim,” a ga.

Jisas, g+ñb+ŋ magö u manö hod r+ik haga u, manö iŋ u haga

⁹ Jisas manö hod r+iköm aiud an+bu hagö, b+ n+pe gau n+p hag n+ŋöm hagla, “Manö hod r+ikmön hagajan an+bu, manö iŋ u aigöl gö rö m+döp?” ö g+la. ¹⁰ Hageila, Jisas kal+p haga, “God n+bi b+ n+pe udöm abad m+deinab manö pi göl m+dm+döp u, God kalöp gas+ ñö n+ŋbim, pen n+bi b+ r+mnab gau, yad kal+p manö hod r+ikem nöp hagnö, ‘kale n+ŋöm n+ŋagöl,

manö magö apdi n+ŋöm manö iŋ n+ŋ udagöl.’

*

¹¹ Pen manö hod r+ikem nan y+ŋ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin. ¹² Y+ŋ r+mnab lugnab wög ad+ŋ arep adan adö au a g+pin u, n+bi b+ gau God Manö u n+ŋnaböl pen Seden gas+ naij n+ŋöm, kale God Manö u n+ŋ udlö, God kal+p ud kam+ŋ yunab u naij göp a göm, apöm God Manö gas+ kal+p aŋ daŋ m+döp u ju udö, hauŋ g+naböl, a gem hagpin. ¹³ Pen y+ŋ r+mnab lugnab kabö adö m+nöŋ pro pro m+deinab gau a g+pin u, n+bi b+ gau God Manö u n+ŋöm, ñ+ñ+ löm, aij a gö n+ŋöl g+, manö an+bu n+ŋ udnaböl u pen n+ŋ ud p+döŋ

* **8:10:** Ais 6:9-10

gagnaböl rö, miṅör rimmnap auö hauṭ göm arö giṅaböl, a gem hagpin. ¹⁴ Pen yiṅ rimmnap lugnab nagṭ giṭṭikasṭ aṅ gau a giṭpin u, niṭbi biṭ gau God Manö u niṅnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka miṅñ miṅñ gep adö u nöṑ gasṭ niṅöm, God Manö niṅ ud piṭdöṅ gagnaböl, a gem hagpin. ¹⁵ Pen yiṅ rimmnap miṅnöṅ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabiṭ nöṑ piṭnab a giṭpin u, niṭbi biṭ gau God Manö u niṅöm, niṅ ud piṭdöṅ yabiṭ göm, giṭ dam dam, nan magö aij piṭnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anṭg hagöm haga, “Niṭbi biṭ gau hapö lauöm rin cög miṅgan aka abañ adö hanbal u mo gayṭk gau pi gagnaböl. Adö au giṭlanṅ rik liṭö mailö gö, niṭbi biṭ gau ram raul miṅgan anṭbu apöm mailö anṭbu niṅnaböl. *

¹⁷ “U rö nöṑ me, nan niṭhön niṭhön pi göṭ miṭdöp gau, magöṅhalö waiö liṭnab; nan niṭhön niṭhön paṭu giṭ miṭdöp gau, magöṅhalö ud mailö göṑ au liṭnab. *

¹⁸ “Anṭb u, manö hagabin u niṅ aij giṭmim. Niṭbi biṭ manö niṅöm, niṅ udnaböl gau, manö aij rimmnap halö niṅnaböl; pen niṭbi biṭ manö niṅöm niṅ udagnaböl gau, pro pro niṅun a göm niṅbal u halö böṅ nöṑ ur giṅab. *

Jisas niṭme niṭmam biṭ gau (*Mad 12:46-50; Mak 3:31-35*)

* **8:16:** Mad 5:15; Luk 11:33

* **8:17:** Mad 10:26; Luk 12:2

* **8:18:** Mad 25:29; Luk 19:26

19 Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nimam hain nipe gau aip Jisas nıp nıñnıg aıla. Apöm nıñla, ram raul mıgan anıb yañ Jisas nıbi bı sısı göl mıdeıla nıñöm höñ yañ mıdeıla. 20 Anıg gılö, nıbi bı ap ram raul mıdeıla gau nıñöm, Jisas nıp hagla, “Name namam ne gau nöp nıñnıg ap mıdpal höñ yañ,” a gıla.

21 Haglö, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı an an God Manö u nıñöm hain gıpal gau me, ami yad, mam yad mıdpal,” a ga.

*Jisas hagö, yıgön kub udeia u ur ga
(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)*

22 Pen ñin ap, Jisas bı nipe gau kalıp hagöm haga, “Ñıg Wañö Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, ñıg magıb udöm arla. 23 Pen añ gau arlö nıñöl gı, Jisas nıpe hon han ara. Hon haneia magö u, yıgön asad kub yabıtı ap ñıg añ anıbu udöm, ñıg ral ñıg magıb mıgan u auö, umöl rö nöp la. 24 Anıg gö, bı nıpe gau apöm, Jisas nıp aña gılö uraka hagla, “Bı Kub! Hon magörhalö umnıg gabun!” a gıla.

Hageıla, Jisas yıgön udaia u abe, ñıg ral auaiia u abe hag gö, magö anıbu nöp yıgön u ur göm, ñıg u haluöm, nöd mıdeia rö mıdeia. 25 Pen Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Kale ai gımim yıp nıñ udagpım?” ö ga.

Hageia, kale pıñıñ göm aiö waiö göm, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Bı anıbi bı an? Nıpe hagö, yıgön abe, ñıg kub abe manö nıpe hagöp rö nöp göp,” a gıla.

*Bı kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamıñ la
(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)*

26 Ñig magib udöm, amöm Ñig Waṅö Galili aṅ u am am, ram m+nöṅ Gerasa nibi bi midmidal böṅ lödaṅ arla. 27 Pen Jisas ñig magib u arö gi, ñig waṅö goṭ au kabö kuṭup adö au ma abö gö niṅöl gi, magö anibu nöṅ, kijaki aiön pi aban al m+deila bi ap, daun anibu nibö apöm, Jisas n+p nable paka. Bi anibu n+pe magö nöṅ midöm, ram yabiṭ raul miṅan u hanagmidöp; wip riṅöl gi midal kabö miṅan gau nöṅ han ajmidöp. 28-29 Bi n+pe abad m+dep gau, sen udöm ñimagö ma n+pe gau adik li pidöṅ gi midal u pen kijaki nan gau apöm klö gi lö, sen limidal anib gau pak gi dö gö, ram m+nöṅ nöṅ aṅ gau pör pör armidöp. Pen bi anibu, Jisas n+p niṅöm aiö göm, apöm ma it au lug paka. Jisas kijaki aiön pi n+p aban alla anib gau kalip haga, “Bi anibi n+p arö gi mim höṅ arim!” a ga. Jisas anig hagö, kijaki aiön pi n+p aban alla bi u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bi Kub adö i gi laṅ midöp Ñi n+pe u, yip niṅön gi nig gabön? Yip ilön kub ñagmön!” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, n+pe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. Kijaki aiön pi nan gau iru yabiṭ nöṅ n+p yuö hi+köm m+deila rö u me, anig haga. 31 Pen kijaki aiön pi gau Jisas n+p neb neb göm hagla, “Han+p hagmön, mab ke yaṅ ulöm miṅan mauñ juaga u yuagmön!” a gi la.

32 Anig hagöm, kaj iru yabiṭ nöṅ amil geila yöṅ ba anib gau niṅöm, Jisas n+p neb neb göm hagla, “Ne han+p hagö, am kaj midpal gidan kalip yuö hi+kun,” a gi lö, Jisas yau a ga. 33 Jisas yau a gö, kijaki aiön pi nan gau, bi u n+p arö göm, am kaj

anib gau kalip yuö hiiklö, kaj gau pig ju sir ba yan amöm, gi dam ñig wanjö an yan paköm, ñig ñinjöm magöñhalö um hakla.

³⁴ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu ninjöm, gi dö gi am nibi bi daun mideila gau kalip hag ñöm, am nibi bi ram minöñ daun söl au mideila gau kalip hag ñöm, gila. ³⁵ Hag ñilö, nan anibu ninhön gö hagabol a göm, apöm ninjla, bi kijaki yuö hiiköm midmidöp u, kaminj lö, walij yimöm, Jisas ma it söl au asik mideia. Kale anibu ninjöm aninin gö piñinj gila. ³⁶ Pen nibi bi ninj midlö ninjöl gi, Jisas kijaki hag höñ yua, nibi bi gau, nibi bi hain aula gau kalip, anig anig göp, a göm, hag ñila. ³⁷ Pen Gerasa nibi bi magöñhalö aninin gö piñinj göm, Jisas nip, ne ado gi aru a gilö, ñig magib udöm hada. ³⁸ Jisas arik aring geia ninjöm, nipe gö kijaki aiön pi höñ arla bi anibu, nip manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga. ³⁹ Anig hageia, Jisas nip pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabit ninhön ninhön göp u, ne ram ne ammön nibi bi ne gau kalip hag ñimön,” a ga.

Anib u, nipe daun nipe ado gi amöm, nibi bi gau kalip magöñhalö, Jisas yip anig anig göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nibi ap Jisas nip ud ninjö kaminj la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen nibi bi Jisas auab a göm, abad mideila gau, Jisas ñig magib udöm amjakö, aij yabit auabön e gila. ⁴¹⁻⁴² Pen bi kub Juda magum gep ram abad midmidöp bi ap hib nipe Jairas. Pai nipe aini yabit mi in la migang lanj u umning

gö, Jairas nipe apöm, Jisas m+deia söl au kugom yimöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añi u umnig gab,” a ga. Hageia, Jisas niñnig arö niñöl gi, n+bi bi iru yabiñ nöp apöm, n+p böñ böñ ciro ciro ñöl gi arla. ⁴³ Pen n+bi ap pör pör nipe n+bi adan arm+döp mi unbö migan lañ la. N+bi an+bu, wös wameb bi gau yip g+lö, yip kam+ñ lañ a göm, kalip mani ñ+m+döp u pen n+p g+lö m+lep g+n+m rö laga. ⁴⁴ Nipe Jisas araia jöl adö lau apöm, wañj m+lö kub la u ud niñö niñöl gi, magö an+bu nöp n+p m+lep ga. ⁴⁵ Pen Jisas kalip haga, “Yip bi an ud niñöb?” ö ga.

Hageia, n+bi bi gau hagla, “Hon ud niñagun,” a g+la. Pen Pida haga, “Bi Kub, n+bi bi iru nöp gai i apöm, nöp ciro ciro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “N+bi bi ap yip ud niñöb. P+döñ yad u aröp niñem hagabin,” a ga. ⁴⁷ Pen n+bi Jisas ud niña an+bu, nipe pi g+n+m rö laga u niñöm, g+l g+l göl gi, Jisas m+deia söl au ap kugom y+ma. N+bi bi an+bu gau niñ m+deila añ gau, Jisas n+p hagöm, nipe nan gö, Jisas ud niñö, magö an+bu nöp kam+ñ löp aiud u magöñhalö waiö haga. ⁴⁸ Hageia, Jisas n+p haga, “Pai yad. Ne yip ud niñö kam+ñ lañ a g+mön niñ udpan u, yip ud niñö kam+ñ löp me u. Manö m+dagöp. Ne ammön, God ñ+m+magö ara adö u m+daimön,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anig hagö niñöl gi, bi Jairas n+p wög g+m+döp bi ap apöm, Jairas n+p haga, “Pai ne böñ nöp umöb; hag ñeb bi n+p hagö ma ilön auagn+m; ado gi arn+m,” a ga.

* **8:48:** Luk 7:50

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anibu niñöm, Jairas niþ haga, “Pai yad u umöb a giñmön, gasi u niñagmön. Niñ udeinabön u, niþ kamini linab,” a ga.

⁵¹ Anig hagöm, Jairas ram niþe u amjaköm, niþi bi gau kalip magöñhalö hag höñ au yañ löm, pai niþe nap miþhau, Pida u, Jon u, Jems u kalip ut göm, pai u niþ niñniñ ram raul miñgan yañ arla.

⁵² Pen niþi bi, pai anibu umöb a göm miñtöñ gi miñdeila gau, Jisas kalip haga, “Kale miñtöñ gagim. Pai u umagöp; yiñharini hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anig hageia, niþi bi gau, pai anibu böñ nöþ umöb u niñöm, niþ miñhol giñla. ⁵⁴ Pen Jisas pai u niñmagö kiñd niþe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga. ⁵⁵ Anig hagö, ana niþe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan riñnap niñbe niññañ,” a ga. ⁵⁶ Pai niþe nap kale aiö waiö giñlö. Pen Jisas kalip ber miþhau haga, “Niþi bi riñnap kalip manö anibu hag niñagmil, wasö!” ga.

9

*Jisas bi niþe unbö miñgan lañ gau hag ke ke yua
(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)*

¹⁻² Jisas bi niþe unbö miñgan lañ kalip hagö aueila haga, “Yad kalöp bi yad, klö yad ke niñ, yuniñ gabin. Anib u, kale gau ammim, kiñjaki aiön pi niþi bi yuö hiñköm miñdpal gau hagpe höñ aröl; niþi bi nan göþ gau giñpe kamini linim; niþi bi miñña göþ gau giñpe hir giñim; God niþi bi udöm abad miñdeinab manö aij u hag niñbe niñöl. ³ Pen arniñ giñmim, walañ adini, wadiñ, nan niññeb, mani, waiñ, nan gau halö ud aragmim; yiñharini armim.

⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag

udaiöl, kalip aip han midmim, daun anibu arik arun a ginabim u, magö u nöp arik armim. ⁵ Pen ram minöŋ migam ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anibu arik arun a ginabim u, kalip hagemim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, minöŋ naböŋ kalöp i auajun, nan acip acip ma hanip udöp u hik gi yuun arabun,’ a gimim, hik gi yumim armim. Anig ginabim, kale gi naji gipal u niŋnaböl,” a ga.
*

⁶ Anig hagö, kale ram rihig aglö magöŋhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, nibi bi miña ga gau gilö kamiŋ la.

*Herod gasi iru niŋa
(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

⁷ Pen nibi bi gau, Jisas niñön niñön ga manö u hag amil apil gilö niñöl gi, gapman bi kub Herod niñöm, gasi iru yabih niŋa. Nibi bi rimnap hagla, “Jon bi ñig pak ñeb uŋam rib gi dö gila uma u, kauyaŋ uraköp,” a gila. * ⁸ Rimnap hagla, “Bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija nipe auöp,” a gila. Rimnap hagla, “Bi hadame dagol gau God manö hag ñimidöp bi ap kauyaŋ kamiŋ löm auöp,” a gila. ⁹ Anig haglö, bi kub Herod haga, “Jon nip uŋam rib gi dö ginö hadö uma rö, bi anibu bi an ap midö niñöl gi hagaböl u am niŋnam,” a göm, gasi u niŋa. *

*Jisas nibi bi iru nöp nan niŋeb ñö niŋla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

* **9:5:** Luk 10:4-11   * **9:7:** Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

* **9:9:** Luk 23:8

10 Pen Jisas bi nipe unbö miḡan laḡ ado ḡi apöm, ram miḡonḡ gau ajöm nan niḡon niḡon ḡila manö u, Jisas niḡ hag niḡla. Hag niḡlö, am ram miḡonḡ miḡan ap ke am miḡaiun a göm, Jisas kalip uḡ göm Bedsaida daun au arla. 11 Pen adan aḡ gau arlö niḡöl ḡi, niḡbi bi riḡnap hagla, “Jisas bi nipe gau aip apöm padiabol,” a ḡila. Anig haglö, niḡbi bi iru nöḡ niḡ niḡniḡ hain ḡila. Aueila, nipe aij auabim e göm, God niḡbi bi udöm abad miḡdeinab manö u kalip hag niḡöl ḡi, niḡbi bi nan ga gau gö kamini la.

12 Pen dugo sidö wad arniḡ geia magö u, bi nipe unbö miḡan laḡ apöm, Jisas niḡ hagla, “Ram miḡonḡ gai i, niḡbi bi miḡdagpal, ram miḡonḡ nöḡ aḡ auḡ miḡdpun rö u, niḡbi bi gai i kalip hag yuö, ram niḡbi bi miḡdpal gau ke ke amöm, nan niḡḡeb kale gau ke uḡhai niḡöm, haneb miḡan gau uḡhai niḡlaḡ,” a ḡila.

13 Anig hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kalip niḡmim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan niḡḡeb iru miḡdagöp. Yiḡariḡ bred magö unbö mamid u miḡdöm, kabsal miḡhöḡ miḡdöp. Ne niḡonḡ gasi niḡban? Niḡbi bi gai i iru nöḡ miḡdpal u, hon am nan niḡḡeb kalip riḡnap rau dapun aka?” ḡila. 14 Niḡn anibu, niḡbi bi apöm magum ḡila gau, niḡbi niḡ pai gau wasö, bi gau nöḡ me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Niḡbi bi iru nöḡ ap miḡdpal gai i hagpe, niḡbi bi unbö niḡnjuöl miḡhöḡ ado ḡi da unbö sidunḡ laḡ (50) ugan ke ke asiklaḡ,” a ga.

15 Hageia, bi nipe gau nipe haga rö nöp gïlö, nibi bi gau magönhalö au asikla. 16 Nipe bred magö unbö mamid u udöm, kabsat mihau halö udöm, gïlan gï kumi kabö adö lan au niñöm, God nip aij a göm, nan ññeb anibu ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li ñila. 17 Ñeila, kale magönhalö niñ damöm, niñ haköl rö lagö, nabön nabön pali pali gïla gau, bi nipe gau ud wadi unbö migän lan yaglö ajman raua.

*Pida haga, “Ne Kraiss u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

18 Pen ñin ap, Jisas am ke halö God nip sabe göl gï midöm, bi nipe gau kalip hag niñöm haga, “Nibi bi gau yip bi an a gï gasi niñbal?” ö ga.

19 Hageia hagla, “Nibi bi rimnap nöp Jon bi ñig pak ñeb u a gï gasi niñbal; rimnap nöp bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija a gï gasi niñbal; rimnap nöp bi hadame dagol gau God manö hag ñimädöp bi ap kauyan kamän löm auöp a gï gasi niñbal,” a gïla. *

20 Hageila, Jisas kalip pen hag niña, “Pen kale ke yip bi an a gïmim, gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiss nipe u,” a ga. *

21 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim, wasö yabih!” a ga.

Jisas haga, “Umem kauyan uraknabin,” a ga

---

* 9:19: Luk 9:7-8   * 9:20: Jon 6:68-69

22 Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bî Ñî nîpe nîp ilön kub yabiñ ñî naböl. Bî manö ud asikep gau, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau, bî lo manö hag ñeb bî gau, nîp nîñlô mulu lugö al pak lîlö, umnab u pen ñîñ mîhöp mîdöm ruö ñîñ mîhau nîgan u kauyan uraknab,” a ga. *

23 Pen Jisas bî nîpe gau abe, nîbi bî mîdeila gau abe, kalîp magöñhalö hagöm haga, “Nîbi bî yîp hain gun a göm, gasî nîñeinaböl gau, nan mîñöñ naböñ adö î i gasî kub nîñbal u arö göm, hañ roman u kale ke gasî kub nîñbal u arö göm, ñîñ añî añî mab kros ud kag göm yîp hain göl. * 24 Nîbi bî an, hañ roman, kamîñ mîdep magö hon ke gasî nîñun mîd aij gî nabun a göm, gasî nîñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nîbi bî an, Jisas nîp nîñ udun, hañ roman, kamîñ mîdep magö hon nîhön nîhön gî nab u manö mîdagöp a göm, gasî nîñnaböl gau, kamîñ mîdep magö u udnaböl.

* 25 Nîbi bî nan mîñöñ naböñ adö î i udun a göm, gîlö arnab gau, nan aij aij gau udöm, mîñöñ naböñ adö î i mîd aij gî naböl, pen hainö umöm mîñöñ naböñ adö î i arö göm, God aip pör pör mîdaiöl rö lagnab. 26 Nîbi bî an yîp nable gö, yad Jisas nîp nîñagpin, a göm, manö yad nîñ udagnab u, hainö Bapi hol apîl mailö aij ke u udem, ejol uñ mailö aij halö gau aip aunabin ñîñ u, bî anîbu nîp nable gö, nîñagpin a gî nabin. * 27 Pen kalöp nîñö yabiñ hagabin, nîbi bî mîñî mîdpim gai i rîmnap umagnabim; kamîñ nöp mîdmim, God

* 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27

* 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mad 10:33;

Luk 12:9

nibi bi udöm abad mideinab ñin u niñnabim,” a ga.

Jisas hañ roman nipe u ke yabi la

²⁸ Jisas anig hagöm, ñin unbö raleb jñ rö midöm, Jon, Jems, Pida kalip ut göm, God nip sabe ginig göm yöp dum anib au ara. ²⁹ Amöm, God sabe gi midö niñöl gi, mulu adiñ nipe ke yabi löm, waiñ nipe rud yabi löm, mailö unbö ke yabi ga niñla. ³⁰⁻³¹ Anig gö niñöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosi aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. * ³² Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. * ³³ Bi anib mihau arnig gilö niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, “Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabi midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiñharñ mihau niñan, nöp ap, Mosi nip ap, Ilaija nip ap gun,” a ga.

³⁴ Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magöñhalö ralu ñö piññ gi la. ³⁵ Pen manö ap kumi an au nibö apöm haga, “Bi i Ni yad; yad nip hag linö. Kale manö nipe hagnim rö niñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag pis gö, magö anibu nöp niñla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö lañ midöm, nan ga u niñeila u, ñin an anib au nibi bi rimnap kalip hag ñagla.

* **9:30-31:** Luk 9:22   * **9:32:** 2Pi 1:16-18   * **9:35:** Luk 3:22

*Ñi pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamij la
(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)*

³⁷ Pen ruö, dum ilö lan anibu arö göm, adan au gıyan ap luglö niñöl gi, niñi bi iru nöp ap kalip nable pakla. ³⁸ Bi ap niñi bi an anibu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad añi i, ne mög niñmön a gem dauabin. ³⁹ Kijaki aiön pi pör niñ aban al midöm niñ gö, wiñ kub yabiñ alöm gi dam paköm, kiñu habkob gañ goñ apöm, um dam an löl gi auöp. Niñ anig göm, pör pör nöp gö gö me, niñe ilön mab udöl gimidöp. ⁴⁰ Bi ne gau kalip, kijaki midöp anibu hag yuim, a gıpin u pen kale hag yu wasö niñöm arö gıpal,” a ga. ⁴¹ Anig hageia, Jisas haga, “Niñi bi miñi midpim miñör naböñ iñ i, niñ mai manö niñ udnabimñ Yad hadame nöp miñör kale ud ajpin; pen hainö niñ aige gem miñör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anibu niñ haga, “Ñi ne anibu söñ auñ dau,” a ga. ⁴² Jisas anig hageia, niñ anibu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi niñ u niñ klö yabiñ göm, pa jö gi yuö gi dam piñab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u niñ hag gö, ke arö niñöl gi, niñ anibu kamij lö, Jisas dam nap niñ ña. ⁴³ Niñi bi ap mideila gau, God klö niñe unbö ke anibu niñöm, ñaul udla.

*Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan niñön niñön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñmidlö niñöl gi, Jisas bi niñe gau kalip haga, ⁴⁴ “Manö hagnig gabin anibi, kale riñid li niñ aij yabiñ gimim midaimim. Söl midöp, Bi Ñi niñe niñ mumug niñöm, bi riñnap

kalip ñinaböl,” a ga. * ⁴⁵ Pen manö haga anibu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñiñ göm Jisas niñ hag niñagla. *

*An niñi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Jisas bi niñe anib gau kale ke hag amil apil göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. * ⁴⁷ Jisas bi niñe gau gasi niñla anibu ke niñöm, ñi pro ap dap niñe mideia ba au löm haga, ⁴⁸ “Niñi bi an yip gasi niñöm, ñi pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen niñi bi an yip udnab u, Bi yip yuö aunö niñ abe udnab. Pen bi an an kale au bi yihariñ yabıl rö midöp, bi anibu nöp niñe bi kub yabıl,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anig hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon niñbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anibu hon aip ajagpun rö, ‘Ne anig gagmön,’ a gino,” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Niñön ginig niñ anig hag gipen Niñi bi kalöp niñlö mulu lugagnab gau, bi niñeb hon a gimim niñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas niñ udagla

⁵¹ Pen Nap niñe Jisas niñ dam ram minön niñe kumi kabö adö lañ ud arep ñin u söl ga niñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö gi niñöm me ara. ⁵² Niñe bi niñe rimnap nöd hag yua. Kale amöm nan niñ gi jin ginig, ram minön Sameria an au ram ritig aglö ap arla. ⁵³ Pen Sameria

* **9:44:** Luk 9:22   * **9:45:** Luk 18:34   * **9:46:** Luk 22:24

* **9:48:** Mad 10:40   * **9:50:** Mad 12:30; Luk 11:23

nibi bi ram riig aglö anibu hanmidal gau, Jisas Jerusalem anig geia manö u niñöm, nip hag wihai udagla. ⁵⁴ Anig gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip niñmil, Jisas nip haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö lañ nibö mab miñan haglo, apöm nibi bi anig gipal gau kalip innim aka?” gilo. *

⁵⁵ Anig hagailö, Jisas ado göm kalip miñhöñ niñöm, anig gagnabun a göm, kalip miñhöñ hag ga.

⁵⁶ Nibi bi anib gau Jisas nip udagnaböl u niñöm, ram riig aglö anibu arö göm, ram riig aglö ke nibö ap arla.

Bi ap Jisas nip haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga

(Mad 8:19-22)

⁵⁷ Pen adan an gau arlö niñöl gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, “Ram miñnöñ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

⁵⁸ Anig hageia, Jisas nip haga, “Yad aip uñham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale miñnöñ miñgan gau midöp; yaur gau rin kale u ke midöp; pen Bi Ni nipe, ka haneb nipe ap midagöp,” a ga.

⁵⁹ Pen Jisas bi ap nip haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anig hageia, bi anibu pen pe haga, “Bi Kub, yip yau a gö, yad am bap yad rigöl gem aunam,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas nip pen haga, “Nibi bi yip niñ udagpal riñnap umaiöl, nibi bi yip niñagpal riñnap dam rigöl göl. Ne pen ammön, God nibi bi udöm abad mideinab manö u hag niö aran,” a ga.

---

* **9:54:** 2Ki 1:9-16

61 Pen bî ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yîp yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalîp manö hag ñî aij gem, ñîmagö pakem, aunam,” a ga. *

62 Hageia, Jisas pen haga, “Nîbi bî an wög adiñ îl göm, gasî iru nîñjöm, nab au arö gî nab gau, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u hag ñeb bî wög u gî nîm rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bî nîpe iru nöp hag yuö am ram mîñöñ ke ke arla

¹ Hainö Jisas bî nîpe ñîñjuöl mîhau nîgan ado gî da mîgan lañ (72) udöm, kalîp baluöm mîhau ke, mîhau ke, ram mîñöñ gau ke ke yunîg göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ñîbe, yad hainö nînabin,” a ga. * ² Pen kalîp manö ap haga, “Nan wög kub yabîl mîdöp u pen nîbi bî nan magö ral dauep gau iru mîdagpal. Anîb u, Bî Kub wög adiñ nap nîbö u nîp hag nîñbe, nîbi bî nan magö ral dauep rîmnap halö hagö, am ral dauöl. * ³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb mîdpal añ au hag yuabin. * ⁴ Kale mani rin, wadî, ma rîrîp gau halö ud aragmim. Nîbi bî rîmnap aip adan añ au manö hag mîlö mîdagaimim. * ⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul mîgan amöl gî, kalîp manö aij hag ñîmim hagmim, ‘God kalöp abad mîdeian,’ a gîmim. ⁶ Anîg hageinabim, nîbi bî God manö hain aij

* **9:61:** 1Ki 19:20 * **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mad 9:37-38; Jon 4:35 * **10:3:** Mad 10:16 * **10:4:** Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

nipe udep rö ap mîdeinab u, manö hain kale anîbu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gi aunab. ⁷ Pen ram anîbu nöp mîdaimim, nan magö dap ñî naböl u ñî ñöl gi mîdaimim. Bî wög gi pal gau pen haji udpal. Anîbu rö, kalîp manö aij u hag ñî nabim rö, kale pen nan magö dap ñî naböl. Pen kale ram ram gagmim. * ⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wî hai udöm, nan magö ñî naböl u, hañowañö ñî ñmim. * ⁹ Ram mî nönj anîbu, nî bi bî nan gi nî m gau kalîp gi pe, kamî ñ lî nî m. Nî bi bî gau magö ñ halö kalîp hag aij gi mim haggim, ‘God nî bi bî udöm abad mî deinab u, ma î kalöp u auöp,’ a gi mim. ¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wî hai udagaiöl, adan an au ammim haggim, ¹¹ ‘Ram mî nönj kalöp i auajun u, hañpî acîp acîp ma hon udöp gau kale ke ñ k gi yu arabun. Pen nî ñ aij gim! God nî bi bî udöm abad mî deinab u, ma î kalöp u auöp,’ a gi mim. * ¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub nî ñ naböl ñî n u, daun kub Sodom nî bi bî nan si nan naij nöp gi lö gi lö in habî k ñî ñ ara u, manö kub nî ñ öm ilön pro rö udnaböl; pen nî bi bî manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub nî ñ öm ilön kub yabî ñ udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ “Korasin nî bi bî gau abe, Bedsaida nî bi bî gau abe, nan gagep rö u gi nö, nî ñ m arö gi pim rö, ilön kub yabî ñ udnabim. Pen daun kub mî höp

---

* **10:7:** 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18   * **10:8:** 1Ko 10:27   * **10:11:** Ap 13:51; 18:6   * **10:12:** Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

Daia Saidon n̄ibi b̄i gau kal̄ip, nan gagep an̄ibu r̄ö r̄imnap ḡinö n̄iᅇblap u, kale waiᅇj ḡi dö ḡi lugöp r̄imnap ȳimöm as̄iköm, run he ud yuöl ḡi ud yuöl ḡi m̄idöm, nan naij ḡim̄idal an̄ibu arö ḡiᅇblap. ¹⁴ Manö kub n̄iᅇnaböl ñ̄in u, Daia Saidon n̄ibi b̄i gau ilön pro r̄ö udnaböl; pen kale Korasin n̄ibi b̄i gau abe, kale Bedsaida n̄ibi b̄i gau abe ilön kub yab̄iᅇ udnabim. ¹⁵ Pen ñ̄in an̄ibu, kale Kapaneam n̄ibi b̄i gau u r̄ö nöp, kumi kabö adö laᅇ au aragnabim; böᅇj nöp ulöm m̄igan kub yaᅇ arnabim,” a ga.

¹⁶ Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u r̄ö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, ȳip u r̄ö nöp udagnaböl. Pen ȳip udagnaböl gau, ȳip nöp wasö, B̄i ȳip hag yuö aunö u n̄ip u r̄ö nöp udagnaböl,” a ga. *

B̄i n̄ipe hag yua gau ado ḡi aula

¹⁷ Pen hainö b̄i n̄ipe ñ̄injuöl m̄ihau n̄igan ado ḡi da m̄igan laᅇ (72) an̄ib gau, ram m̄inöᅇ gau aj arö göm apöm, aij a göl ḡi Jisas n̄ip hagla, “B̄i Kub! K̄ijaki aiön pi n̄ibi b̄i aban̄ albal gau, hib ne hagin, ‘Jisas m̄idöp r̄ö arim!’ a ḡino, hagin r̄ö n̄iᅇöm arbal,” a ḡila.

¹⁸ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Yad n̄iᅇ m̄idnö n̄iᅇöl ḡi, k̄ijaki aiön pi nap kale Seden, añ̄im añ̄im r̄ö udöm kumi kabö adö laᅇ n̄ibö ap lug paka. *

¹⁹ Kalöp hag l̄ibin u me, re hainö sara, gaiwadö, hauaᅇ, nan hapeb an̄ib gau abe, B̄i Koᅇmaᅇ k̄lö

---

* **10:16:** Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23   * **10:18:** Jon 12:31; Rep 12:8-9

nipe u abe, kalöp gi naj göl rö lagöp. * 20 Pen kijaki aiön pi nan gau hagpun rö niñöm höñ arbal a gimim, miñ miñ gagmim; God nipe hib hon kumi kabö adö lañ au kalı kliñ riköp, a gimim, miñ miñ gimim,” a ga. *

*Jisas Nap God nip aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

21 Magö anıbu, Ana Uı u Jisas nip ajman rau midö niñöl gi, nipe miñ miñ göl gi, Nap nipe nip haga, “Bapi, ne Bi Kub kumi kabö adö lañ abe, minöñ naböñ il i abe abad midpan u, gası ne ke niñö aij göp adö u nöp gıpan. Hon niñi bi kub gası niñ kid hiıkun ke niñbun, a gıpal gau, kalıp manö aij il u yamagpan pen niñı pai pro gau, ne kalıp gası aij ñö, manö aij il u niñbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

22 Jisas anıg hagöm haga, “Niñi bi rimnap yad bi aigale bi rö midpin u niñagpal; Bapi nipe nöp yıp niñöb. Pen Bapi nipe bi aigale bi rö midöp u, niñi bi rimnap niñagpal; yad ke nöp niñbin. Nipe yıp pidöñ nan nipe gau magöñhalö ñöb rö, niñi bi kalıp yamnam a gınabin gau nöp, Bapi kalıp yamnö nip niñnaböl. Niñi bi rimnap halö Bapi nip niñagnaböl,” a ga. *

23 Jisas anıg hagöm, ado göm, bi nipe gau nöp kalıp hagöm haga, “Nan anıbi niñabim u, miñ miñ gimim. God kalöp nöp me ud aij yabıt gö niñabim. 24 God manö hagep bi gau iru nöp abe, kiñ gau iru nöp abe, nan amgö niñabim anıbi niñun a göm, abad midmidal u pen kale niñagla;

* 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5

* 10:22: Jon 3:35; 10:15

manö apdi niᅇabim aniᅇbi niᅇjun a göm, abad miᅇdmidäl u pen kale niᅇagla.

Jisas, bi aij Sameria niᅇbö u, manö hod riköm haga

²⁵ Niᅇn ap aᅇ au, bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas yiᅇp niᅇhön manö hagnim a göm, apöm niᅇp hag niᅇᅇöm haga, “Manö hag ñeb bi, yad niᅇhön niᅇhön gem, pör miᅇdep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas niᅇp haga, “Lo manö u kaliᅇ kliᅇñ riköm, niᅇhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi aniᅇbu haga, “Lo manö u niᅇjbin, Mosiᅇs kaliᅇ kliᅇñ riköm haga, ‘God Biᅇ Kub ne u niᅇp miᅇñ miᅇñ giᅇmön,

gasᅇ riᅇmiᅇd ne u niᅇp ñimön,

klö ne u magöᅇhölö niᅇp ñimön,

niᅇp miᅇdmagö yabiᅇ limön.

Ne ke miᅇdmagö liᅇban rö,

niᅇbi biᅇ riᅇmnap kaliᅇp u rö nöᅇp miᅇdmagö limön,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Aniᅇg hageia, Jisas biᅇ aniᅇbu niᅇp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö aniᅇbu nöᅇp hain giᅇmön, pör miᅇdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas aniᅇg hageia, bi lo manö hag ñeb bi aniᅇbu, hib yad u pro giᅇnab a göm, Jisas niᅇp kauyaᅇ hag niᅇᅇöm haga, “Lo manö kaliᅇ kliᅇñ riᅇka u, niᅇbi biᅇ riᅇmnap kaliᅇp miᅇdmagö limim a göm, kaliᅇ kliᅇñ riᅇka. Aniᅇb u, niᅇbi biᅇ mai kaliᅇp miᅇdmagö limim a göm, kaliᅇ kliᅇñ riᅇka?” ö ga.

* **10:25:** Mad 22:35-40; Luk 18:18   * **10:27:** Dud 6:5; Lep 19:18

* **10:28:** Lep 18:5

30 Hageia, Jisas bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp, manö pen hagöl gɪ, aiud udöm haga, “Bɪ ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan an ɔ au arɪa nɪjöm, bɪ nan si udep rɪmnap apöm, nɪp mɪñu magö paköm, walɪj nan nɪpe gau pɪɪ gɪ ud arlö nɪjöl gɪ, nɪpe adan an ɔ au umnɪg göm gɪ mɪdeia. 31 Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ ap, adan adö anɪbu amöm bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪjöm, böj lau nöp adan löm ara. 32 Pen bɪ Lipai ɪɪ bɪ ap, adan adö anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪjöm, mɪdeia söl au amöm nɪj aɪj göm, böj lau nöp adan löm ara. 33 Pen bɪ Juda wasö, ram mɪnönj Sameria nɪbö bɪ ap, adan mɪlö añɪ anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪjöm, nɪp mög yabɪɪ nɪja. 34 Nɪp mög yabɪɪ nɪjöm, mɪdeia söl au amöm, wös nɪp gau wel rɪmnap löm, ñɪg wain rɪmnap löm, wös nɪp gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nɪpe u löm, ram mani rauöm hanmɪdal u dam löm, abad mɪd aɪj yabɪɪ ga. 35 Ruö arnɪg göm, bɪ ram abad mɪdmɪdöp anɪbu nɪp silpa kɪd mɪhöp ñöm haga, ‘Ne bɪ anɪbi nɪp abad mɪd aɪj gɪmön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gɪ apem nöp ñɪnabin,’ a ga,” a ga.

36 Jisas aiud anɪbu udöm, nɪpe bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp hag nɪja, “Bɪ adan an ɔ pak ɪɪla u, bɪ mɪhau nɪgaɔj padiöl göm arla gau, bɪ an nɪpe ke mɪdmagö la rö, nɪp mɪdmagö la?” ö ga.

37 Hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ u haga, “Bɪ nɪp mög nɪjöm gɪ aɪj ga u,” a ga.

Hageia, Jisas nɪp haga, “Nɪjö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anɪbu nöp gɪmön,” a ga.

Jisas nipe Mada Maria añil mihau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi nipe gau aip ram m+nöñ ap amjakeila, n+bi ram m+nöñ an+bu m+deia ap apöm, kalip u+ gi dam ram nipe u ara. N+bi an+bu hib nipe Mada. ³⁹ Ram nipe u n+n+n ap m+deia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas m+deia söl au ap asiköm, Jisas manö hageia u n+n+m+deia. * ⁴⁰ Mada nipe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru n+nöm, ap Jisas nip haga, “Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apöm yad aip nan magö lauul,” a ga. ⁴¹ Hageia, Jisas haga, “Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru n+nban u aij wasö. ⁴² Maria manö aij yad n+nnam a göm, gasi añi u nöp n+nöm, ap manö yad n+nmidöp. N+bi bi ap nan aij udöp an+bu p+li gi udnim rö lagöp,” a ga. *

11

*God nip sabe ginig, anig göl rö hagemim, a ga
(Mad 6:9-15; 7:7-11)*

¹ N+n ap, Jisas ram m+nöñ ke m+gan ap m+dom, Nap God nip sabe göl gi m+deia. Sabe gi p+s gö n+nöl gi, bi nipe ap apöm nip haga, “Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö n+nbal rö, ne hanip u rö nöp hag ñö n+nun,” a ga.

² Hageia, Jisas kalip haga, “God nip sabe ginig g+mim, an+göl hagemim,
‘Bapi, n+bi bi gau hib ne haglö adö aran.
Ne n+bi bi udmön abad m+deinabön n+n u y+n+id
aun+m.

---

* **10:39:** Jon 11:1; 12:2-3   * **10:42:** Mad 6:33

³ Nan magö han+p ñ+n añ+ añ+ pör pör ñ+ban rö u ñ+mön.

⁴ N+bi b+ r+imnap han+p g+ najj g+lö,
kal+p pen n+no mulu lugö g+ najj gagpun rö,
hon nan si nan najj g+pun gau n+nmön arö
g+mön.

Han+p abad m+idaimön,
gasi ap wakain+m, g+ najj gagun,' a g+mim," a
ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö an+bu hagöm, b+ n+pe gau kal+p manö hod r+köm haga, "Kale b+ ap, s+bön an kub yañ, b+ n+neb n+pe ram amöm hagnab, 'M+idaimam, b+ n+neb yad ap m+lö gau n+bö apöm ram yad u apjakaj+p. Pen nan n+p ñ+nö ñ+n+n+m u m+dagöp u me, nöp auabin. Y+p bred magö m+hau n+gañ ñ+,' a g+nab. Hageinab, b+ n+neb n+pe an+bu manö pen hagnab, ⁷ 'S+bön an kub i y+p ap unbö hagagmön! Yad ñ+ pai yad gau aip ajöñ g+ñun hanabun. An+b u, yad aigöl gem urakem, nöp nan hagabön an+b gau ud ñ+nam?' ö g+nab. ⁸ Pen kalöp hagabin, b+ ram nap n+bö u, b+ n+neb yad a göm y+ñ+id ud ñ+agnab, j+ n+p ñ+ a göm abad m+idöl g+, klö g+ m+idö m+idö, hagnab rö ñ+nab. ⁹ An+b u, kalöp hagabin, nan n+hön m+dagain+m, God n+p hag n+ñbe, kalöp ñ+nab. Nan n+hön ulhai n+ñnabim u, udnabim. Han+p ajöñ u hi+kañ a g+mim, pak gu gu g+pe, hi+knab. ¹⁰ N+hön g+n+g: n+bi b+ God n+p hag n+ñnaböl gau, udnaböl. N+bi b+ nan ulhai n+ñnaböl gau, udnaböl. N+bi b+ han+p ajöñ hi+kañ a göm, pak gu gu g+lö, kal+p ajöñ hi+knab. ¹¹ Kale ñ+ pai nap gau, ñ+ kale ap kabsat nan a geinab, re ap ñ+nabön aka? ¹² Aka j+, yaur magö nan a geinab, hauat ap ñ+nabön akañ U rö

nöp anig gagnabön. ¹³ Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöp ñinabim. Bapi kumi kabö adö laŋ au midöp u Bi aij yabi. Nipe nan naj ap ñagnab. Ana U† u hanip ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

*Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila
(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Pen bi ap nip kijaki aban alö, manö hagöm wasö, yiharin nöp mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi aban almidia u manö hagö ninjol gi, nibi bi ninmidia gau aiö waiö gila. ¹⁵ Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

¹⁶ Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas nihön ginab a göm, hagla, “Nan ninagep ap ke kumi kabö adö aulik gö ninun me, God nöp hag yuö auna u, ninabun,” a gila. * ¹⁷ Pen Jisas gasi piral kale ke ninla u ke ninöm haga, “Ram minöŋ kub añi ap, ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram minöŋ anibu lug paknab. Nibi bi if añi ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi if añi anibu lug paknab. ¹⁸ Anib unbö rö nöp, Seden if u ud asik ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimŋ Pen kale yip haggim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höŋ araböl,’ a gipim. ¹⁹ Anig haggim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höŋ yubalŋ Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp. ²⁰ Pen yad

* **11:15:** Mad 9:34; 10:25   * **11:16:** Mad 12:38

God klö nipe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñnabim, God nibi bi udöm abad midep ñ+n u hanip hadö auöp i, a gimim niñnabim.

²¹ “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mideinab, nibi bi rimnap nan nipe ap pit gi udöl rö lagnab. ²² Pen bi klö yabit ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö pit gi udöm, nan si udnab gau dam nime li ñinab. *

²³ “Nibi bi yip pig midagpal gau, wög yad gipin u rib wal gipal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinabol gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

²⁴ “Kijaki aiön pi ap, nibi bi aban li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram minöh nöp an gau aramöm, ka ap ulhai niñem mideinam, a göm, am an anib gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul migan nöd midem aubin u arnam,’ a ginab. ²⁵ Hagöm, amöm niñnab, ram anibu lik gi aij gi, kuö aij nöp mideinab. ²⁶ Nipe niñöm gau amöm, nipe rö wasö, kijaki aiön pi naj yabit unbö mudun jin u halö ul gi dapöm, migan anibu am mideinabol. Anig gö, bi anibu nöd aij pro rö midmidöp rö wasö; uri nipe böñ nöp naj yabit mideinab,” a ga.

²⁷ Jisas manö anibu hagö, nibi bi iru mideila an anib au nibi ap uraköm, wiñ al hagöm haga,

---

* **11:22:** Kol 2:15   * **11:23:** Luk 9:50

“Name nöp yag dap ci ña u, miñ miñ yabił gɨnɨm,” a ga. *

²⁸ Hageia, Jisas pen pe haga, “Anɨg hagpan u pen nɨbi bɨ an an God Manö u nɨñöm hagöp rö gɨnaböl gau, kale miñ miñ gɨnaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö nɨjun, a gɨla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

²⁹ Pen nɨbi bɨ iru yabił nöp ap magum gɨlö nɨñöl gɨ, Jisas kalɨp haga, “Nɨbi bɨ miñi miɨpim aɨ aui, nan si nan naij göl gɨ miɨdmim hagpim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö laɨ gö nɨjun,’ a gɨpim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gɨnö nɨñagnabim. Bɨ God manö hagep Jona nɨp ga adö u nöp yɨp gö, nɨñnabim. * ³⁰ Daun kub Ninepa nɨbi bɨ gau, God manö hagep bɨ Jona apöm ga rö nɨñöm God nɨp nɨñ udla rö, nɨbi bɨ uri miɨpim gau, yad Bɨ Ñi nɨpe gɨnabin rö nɨñmim, nɨñnabim.

³¹ Pen hadame nöp nɨbi kwin ram miñnöh miłö miɨdeia gau nɨbö apöm, Kiɨ Solomon manö aij hagab u nɨñɨn a göm aua. Pen kale nɨbi bɨ miñi miɨpim gau, bɨ kub Solomon rö wasö, yad Bɨ Kub yabił apem aɨ kalöp aui miɨdem, kalöp manö aij yabił hag ñɨnöh udagpim. Anɨb u, manö kub hagep ñɨn u, kwin anɨbu uraköm kalöp nɨbi bɨ miñi miɨpim gau manö kub hagnab. * ³² Hadame nöp Jona am Ninepa nɨbi bɨ gau kalɨp hagö, nan si nan naij gɨmiɨdal gau, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun a göm arö göm, God nɨp nɨñ udla. Jona nɨpe hagö nɨñ udla u pen miñi yad Bɨ Kub yabił apem aɨ kalöp aui miɨdem, manö aij yabił hag ñɨnöh, nan

* **11:27:** Luk 1:28,42,48 * **11:29:** Mad 16:4 * **11:31:** 1Ki 10:1-10

si nan naij gɨpim gau arö gagpim. Anɨb u, manö kub hagep ñɨn u, Jona nɨpe uraköm kalöp nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. *

Sɨb aŋ gau rö mɨdagaimim

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³³ “Nɨbi bɨ gau hapö lauöm rin cög mɨgan gau pi gagnaböl; adö au gɨlan ɨk lɨlö mailö gö, nɨbi bɨ gau ram raul mɨgan anɨbu apöm waiö nɨŋnaböl.

* ³⁴ Pen amgö magö u hapö mailö rö mɨdöp. Amgö magö u mɨd aij gɨnab u, hañ roman ɨ dan mailö göm mɨd aij gɨnab, pen amgö magö mɨd aij gagnab u, hañ roman ɨ dan sɨb göp u rö mɨdnab.

³⁵ Kale nɨŋ aij gɨmim, aŋ kalöp dan mailö mɨdöp aka sɨbön mɨdöpŋ Kale gasɨ nɨŋbim, aŋ hon dan mailö mɨdöp a gɨ gasɨ nɨŋbim u pen sɨbön aunɨm rö löp rö, kale ke nɨŋ aij gɨmim. ³⁶ Hañ roman kale aŋ dan magöŋhalö mailö gɨ mɨdöl gɨ, mɨgan pro marap sɨbön mɨdageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñɨnab unbö rö lɨnab,” a ga.

Kale Perisi prɨ halö mɨdpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö nɨŋöl gɨ, bɨ Perisi ap nɨp haga, “Auö ram yad amul nan ñɨŋul,” a ga. Hageia, Jisas ram nɨpe amöm, raul mɨgan yan nan ñɨŋŋg asɨka. ³⁸ Asɨköm, nan ñɨŋö nɨŋöl gɨ, bɨ Perisi anɨbu, gasɨ nɨpe ke aŋ gau nöp nɨŋöm, bɨ anɨbi nɨhön gɨnɨg hon Juda kai pör gɨpun rö, ñɨmagö nɨpe u ñɨg lɨ yuöm wasö, yɨharɨŋ nöp nan ñɨŋab a göm, gasɨ u nɨŋa. ³⁹ Jisas gasɨ nɨŋa anɨbu ke nɨŋöm nɨp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höŋ adö gau ñɨg pak aij gɨpal rö u gɨpim u pen

* **11:32:** Jo 3:5-10 * **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16

an kale yan nan si nan naj gipim pri u ajman rauöm midöp. Kale nibi bi nan aij kale gau udun a gimim, gi naj yabıl nöp gimidim. ⁴⁰ Kale hauı halö yabıl. God kalöp hañ u nöp gi laga; an yan abe gi la. ⁴¹ Anıb u, nan pler kap migan yan midöp u, nibi bi mög gep rö gau kalıp ñimim. Anig ginabim u, nan kale magöñhalö uı ginab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabıl gimim: kale marö kub yabıl udnabim. Kamöñ, dil, nan yıharıñ halıñ aij auer wög adıñ ranab gau niñbe, nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, sıduñ lañ arö, niñme lun God niñ añı ap ñun a gimim, pör niñbim. Nan pro pro gau pör anig gimim gipim u aij, pen niñhön ginig manö il yabıl u niñmim hain gagpimñ Nibi bi gau kalıp kabö rö ginim adö u gagpim; kalıp naj ginim adö u nöp gipim. God niñ midmagö lagpim. Anig gimim, gi naj gipim.

⁴³ “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabıl gimim: kale marö kub yabıl udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bi kub mab po asıkpal adö u nöp asıkpim. Gası kale niñbim u, nibi bi iru midpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bi auabön e!’ gılö, hanıp aij ginab a gimim, niñbim. ⁴⁴ Pen kale Perisi kai, niñ aij yabıl gimim: kale marö kub yabıl udnabim. Nibi bi rimnap niñöm, kalöp bi aij yabıl a gıpal u pen wip rıgöl gıpal hij naj midöp migan gau nibi bi niñagöm adö lañ ajpal rö midpim,” a ga.

⁴⁵ Jisas anig hagö, lo manö hag ñeb bi ap niñ haga, “Manö hag ñeb bi, manö klö yabıl li hagpan anıbu, hanıp u rö nöp hag juban,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb

bi gau, niŋ aij yabił gi mim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö kliñ aij hagpim u, wadi marö kub gau rö, ni bi bi gau kalip gam ni bim u pen kalip mög ni mim hag rau udagpim. ⁴⁷ Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, niŋ aij yabił gi mim. Kale marö kub yabił udnabim. Nahai itaŋ kale gau hadame nöp bi God manö hagep bi gau kalip al pak lila. Pen kale God manö hagep bi gau wip ri göl kale gi libim. ⁴⁸ Gi pim anibu, aij nöp pakla a gi mim gi pim. Nahai itaŋ God manö hagep bi gau al pak lila; kale pen wip ri göl kalip gi libim. ⁴⁹ Anib u, God gasi aij ke ni jöb u haga, 'Bi manö yad hagep gau, bi manö aij yad ud arep gau kalip yunabin, pen kalip ji ni jöm, rimnap gi naij göm, rimnap böj nöp al pak linaböl,' a ga. ⁵⁰ Pen hadame nöp, God minöj naböj it i gi linig ga ni u riköm, bi God manö hagep gau kalip pör paklö auöp rö, ni bi bi mi ni midpim gai i, nan naböj anibu pen udnabim. ⁵¹ Marö anibu me, bi Ebol nip nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nip, ka nan sabe gi ñeb ram raul migang u lödaŋ, kabö kałum ud gila bid adö au i, aŋ au al pak lila. Kalöp ni jö yabił hagabin, manö marö anibu magöñhalö, ni bi bi mi ni midpim gau udnabim. ⁵² Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, niŋ aij yabił gi mim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö aij u, gasi aij ni jeb ram raul migang ajöj ki u kale udmim, gau pi gi pim. Gau pi gi pim u, ni bi bi ram raul migang am ni jun a göm gasi ni jbal gau, kalip pör adan magrem hag rikpim," a ga.

⁵³⁻⁵⁴ Jisas kalip anig hagöm höj arö ni jöl gi, lo

manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe nîp jî nîñöl hagla, “Manö nîhön u hagno, pen hagö nîñun, nîp dam manö kub hagnun,” a göm, Jisas nîp manö piral piral adö rîmnap haglö ara.

12

*Nan pi göm gîpal gau waiö nîñaböl
(Mad 10:26-27)*

¹ Pen ñîñ ap, nîbi bî iru yabîñ nöp ap magum göm, pen pen cîro cîro ñöm nîbi bî rîmnap ma abö jö ma jö gîlö nîñöl gî, Jisas bî nîpe gau kalîp haga, “Perisi kai pör gî naij gîpal u pi göm, mîd aij gîpun, a gî gasî nîñbal. Kale anîb unbö rö gîmim rö löp u, kale yîs kale u nîñ aij yabîñ gîmim. ² Nan pi gîmim gîpim gau, hainö waiö lö nîñaböl. Manö agamîj hag pi gîpim gau, u rö nöp waiö lö nîñaböl. * ³ Pen manö sîbön yan hagpim u, mailö halö haglö nîñaböl. Manö agamîj raul mîgan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö laj haglö, yag dam ram mîñöñ gau ud arnaböl,” a ga.

*God nîp nöp pîñîñ gîmim
(Mad 10:31)*

⁴ “Nîbi bî yad gai i, kalöp hagabin, God nîp cig gîno, hanîp al paknaböl a gîmim, pîñîñ gagmim. U yîharîñ hañ roman adö u nöp gî naij gîlö, hij gîñab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab. ⁵ Anîb u, yad kalöp hagabin, kale pîñîñ gîñîg, Bî kalöp hañ roman al pak löm, hainö kalöp mab ke inab mîgan yan ud yunîm rö löp, Bî anîbu nöp

---

* 12:2: Luk 8:17

piñiñ gi+mim. Ni+pe nöp Bi piñiñ gep me; ni+pe nöp piñiñ gi+mim.

⁶ “Kale niñbim, ni+bi bi+ yaur pro unbö mamid u sikim göm, mani a+i pro mi+höp nöp u+dpal. Yaur pro an+ib gau, God añ+i ap niñagn+m rö lagöp; magöñhalö niñöb u nöp mi+döp. ⁷ Pen kale ni+bi bi+ gau nan yabi+; yaur gau kale aip ad+ip ad+ip rö wasö. God nab+c cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale piñiñ gagmim, gas+i halö mi+daimim,” a ga. *

Jisas ni+bi bi+ ni+pe mi+dpim u, ni+bi bi+ gau waiö hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö niñö hagabin, ni+bi bi+ Jisas lau adö mi+dpun a göm, ni+bi bi+ mi+dpal an au waiö hag hi+keinaböl gau, yad kal+ip pen abe ni+bi bi+ gai i yi+ip lau adö mi+dpal a gem, God ejol ni+pe mi+dpal an au waiö hag hi+knabin. ⁹ Pen ni+bi bi+ Jisas lau adö mi+dagpun a göm, ni+bi bi+ mi+dpal an au waiö hageinaböl u, yad kal+ip pen abe ni+bi bi+ gai i yi+ip lau adö mi+dagpal a gem, God ejol ni+pe mi+dpal an au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bi+ Ñ+i ni+pe ni+pe hag jueinaböl u, God niñöm arö gi+nig arö gi+nab; pen Ana U+ u ni+pe hag jueinaböl u, God ni+pe niñöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnig göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bi+ kub mi+dpal an au, aka kiñ mi+dpal an au, daueinaböl u, pen manö ni+hön u udun hagun a gi+mim, gas+i iru niñagnmim. * ¹² Urak hagpe niñöl gi+, magö an+ibu

* **12:7:** Luk 12:24; Ap 27:34   * **12:11:** Mak 13:11; Luk 21:12-15

nöp Ana U† nipe kalöp gasi ñö niᅇöl gi, niᅇmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a giᅇmim, gasi u niᅇagmim

¹³ Niᅇi bi iru miᅇdeila aᅇ anib au, bi ap Jisas niᅇp haga, “Manö hag ñeb bi, ne mam yad u niᅇp hagö, bapi nan nipe ud löm uma gau, niᅇme li yiᅇp böᅇ lau ke ñaᅇ,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas niᅇp pen haga, “Yiᅇp an hagöᅇ, ‘Bi nan ud asiᅇk ñeb u miᅇdaimön,’ a ga niᅇᅇem nan kalöp gau ud niᅇme li ñiᅇnam?” ö ga. ¹⁵ Jisas aniᅇg hagöm, niᅇi bi miᅇdeila gau kalip haga, “Niᅇ aij yabiᅇ giᅇmim. Nan iru nöᅇp udun a giᅇmim, gasi u niᅇᅇagmim. Nan iru udun a giᅇmim, gasi niᅇᅇnabim u, miᅇd aij giᅇmim rö lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manö ap kalip manö hod riᅇköm haga, “Bi mani iru miᅇdeinab ap, wög adiᅇ nipe u, wid magö nan gau iru yabiᅇ nöᅇp miᅇdeinab.

¹⁷ Gasi nipe gau nöᅇp ke niᅇ damöm, ‘Nan ñiᅇᅇeb yad iru nöᅇp miᅇdöp gau, ram raul miᅇgan mai dap lem, ñiᅇ miᅇdeinam?’ ö giᅇnab. ¹⁸ Pen gasi ap niᅇᅇöm, ‘Ram pro gau riᅇb waᅇ gi yuem, ram kub kub gau nöᅇp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöᅇhalö ud ram raul miᅇgan anib gau dam liᅇnabin. ¹⁹ Yad aniᅇg gem, yiᅇp ke hagnabin, “Bi me. Ne nan aij iru yabiᅇ miᅇdöp u miᅇ iru yabiᅇ nöᅇp miᅇdöm piᅇs gagnab. Anib u, wög ne u arö giᅇmön, nan ne anib gau nöᅇp ñiᅇᅇöl gi, ñiᅇg ñiᅇᅇöl gi, miᅇñ miᅇñ göl gi, gi miᅇdaimön,” a giᅇnabin,’ a giᅇnab. ²⁰ Aniᅇg hagöm gasi niᅇᅇnab, pen God niᅇp hagnab, ‘Ne bi hauᅇ halö yabiᅇ! Miᅇñi siᅇb aᅇ yan

---

* 12:15: 1Di 6:9-10

nöp umnabön. Nan ne iru nöp gi j+n gi lö m+idöp an+ib gau, an rö ud ñ+ñ m+ideinab?’ ö g+inab.

²¹ “An+ibu rö me, n+ibi b+ nan aij gau iru nöp ud magum göm m+ñ m+ñ g+ipal u, pen God amgö ilö n+ipe au kale n+ibi b+ mög gep rö m+dpal,” a ga. *

God han+ip abad m+ideinab, a g+mim, gas+ iru n+ñagmim

²² Jisas an+g hagöm, b+ n+ipe gau kal+ip haga, “An+ib u, ‘Nan magö gai n+bö udun ñ+ñ m+idaiun, wal+ij gai n+bö udun y+m m+idaiun,’ a g+mim, gas+ kub u n+ñagmim. ²³ Nan ñ+ñeb u nan kub wasö. Kam+ñ m+dep magö u nan yab+ñ. Wal+ij nan gau nan kub wasö. Hañ roman+ u nan yab+ñ. ²⁴ Yaur m+dpal gau n+ñim. Yaur gau, n+ibi b+ g+ipal rö, wid wög gi y+mlö, po gö r+ik dauagpal. Wid magö r+ik dap magum gep ram kale ap m+dagöp. God nöp me nan ñ+ñeb kal+ip ñöb. N+ipe nan pro gau gas+ n+ñöm an+g göp u, kale n+hön g+n+g han+ip n+ibi b+ abad m+idageinab a g+mim, gas+ iru n+ñbim+ñ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö. ²⁵ Pen kale gas+ iru n+ñeinabim u, umn+g g+inabim ñ+n u arö g+mim, magö ap halö m+ideinabim aka? ²⁶ U nan pro, pen kale ke nan pro an+ibu g+mim rö lagöp. An+ib u, kale n+hön g+n+g nan y+har+ñ adö r+imnap gas+ iru n+ñbim? ²⁷ Nan be gau ranöm, magö p+löm p+ip+ñ yuöp u pen ke wal+ij göm r+ib ad+ik g+n+m rö lagöp. God nöp gö, r+ib ad+ik aij yab+ñ g+m+idöp. Pen Ki+ñ Solomon r+ib ad+ik aij yab+ñ g+m+idöp u, gaus+ñ gau r+ib ad+ik aij g+m+idöp u rö gagm+idöp. ²⁸ Nan be gau ranöb an+ib gau nan y+har+ñ; pör m+idageinab. M+ñi rö m+idöm,

---

* **12:21:** Mad 6:19-20

rol ruö rîb gi dö gi mab laulö innab. God nîpe nan yîharîŋ gau gasî nîŋöm anîg göp u, kale nîhön ginîg hanîp waîj ñagnab a gîmim, gasî iru nîŋbimŋ Nîŋ udep magö kale u mîlö mîdagöp. ²⁹ Hon nan magö, ñîg, nan gau gai nîbö udun ñîŋun a gîmim, gasî marö u nîŋagmim. ³⁰ Nîbi bî God nîp nîŋagpal gau, gasî anîbu rö nîŋbal. Pen Nap kale u kalöp hauî gagöp; nan kalöp mîdagöp gau nîŋöb. ³¹ Anîb u pen, God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, hanîp halö udnîm a gîmim, gasî añî nîŋmim gîpe arö me, kalöp abad mîdöl gi, nan anîb gau kalöp ñînab.

Ram mînönj kumi kabö adö laŋ au nan aij aij ud magum gîmim

³² “Kaj sîpsîp bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mîdeinabin a göm nîŋöb u me, kale pîñîŋ gagmim. ³³ Nan kale mîdöp rö gau, sîkim gi mani udmim, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñîmim. Anîg gînabim u, mani rin kale papîî gagöm pör pör nöp mîdeinab; nan aij aij kale kumi kabö adö laŋ au mîdöm ur gagnab; bî si udep apöm si udagnab; sîpsop nan gau ñîŋagnab.

* ³⁴ Pen nan aij kale gau mînönj nabönj adö îî i ud magum geinabim u, hibur gasî mîdmagö kale u u rö nöp mînönj nabönj adö îî i mîdeinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö laŋ au ud magum geinabim u, hibur gasî mîdmagö kale u u rö nöp anîb laŋ mîdeinab.

Gîjîŋ gîmim mîdaimim

---

* **12:33:** Luk 18:22

35 “Anɪb u, waɪɪj kale u söl söl pa jö gɪmim, dip nagɪ pɪg lɪ aij gɪmim, hapö lau limim nɪɲöl gɪ mɪdaimim. * 36 Bɪ wög gɪ ñeb gau hagnaböl, ‘Bɪ kub hon u, bɪ nɪɲeb nɪpe nɪbi udöm aip nan kub ñɪɲ mɪdlö nɪɲöl gɪ, söl ado gɪ aunab,’ a göm, nɪɲ nöp mɪdeinaböl. Bɪ kub kale u ado gɪ apöm, ajön pak gu gu gö, yɪɲɪd hiɪknaböl. Anɪb unbö rö kale anɪg gɪmim. 37 Pen nɪpe ado gɪ apöm, kale nɪɲ mɪdeinaböl u nɪɲöm, kalɪp ud aij yabɪɪ gɪnab. Bɪ kub anɪbu nɪpe ke, waɪɪj nɪpe u söl söl pa jö göm, dip nagɪ pɪg lɪ aij göm, kalɪp hagö, ap nan ñɪɲeb lɪ ñɪɲbal ka u asɪk gɪgabö gɪlö, nɪpe ke nan ñɪɲeb gau dam kalɪp ñɪnab. 38 Pen bɪ kub sɪbön anɪ kub yaɲ aka kɪɪakɪɪ hagnab magö u apöm nɪɲnab, bɪ nɪpe gau uhön hanageinaböl, kalɪp ud aij yabɪɪ gɪnab. 39 Anɪb u, nɪɲim. Nɪbi bɪ ram nap nɪbö gau, bɪ nan si udep bɪ aunab ñɪn u a göm, nɪɲ mɪdaiblap u, ram kalɪp pɪlaköm, nan kale gau si udagböp. * 40 Anɪb unbö rö, Bɪ Ñɪ nɪpe aunab a gɪmim, abad mɪdaimim. Auagnab a gɪmim gasɪ nɪɲabim magö anɪbu nöp aunab,” a ga.

*God nɪp wög gɪ aij gɪmim
(Mad 24:45-51)*

41 Jisas anɪg hagö, Pida haga, “Bɪ Kub, manö hod rɪkmön hagabön anɪbu, hanɪp nöp hagabön aka nɪbi bɪ magöɲhalö hagabön?” ö ga.

42 Hageia, Bɪ Kub pen haga, “Bɪ an gasɪ aij mɪdö, wög gɪ aij gɪnab u, bɪ kub nɪpe ram nɪpe u arnɪg göm nɪp hagnab, ‘Bɪ wög yɪp gɪpal rɪmnap kalɪp abad mɪdmön, nan ñɪɲeb kalɪp gau nɪme lɪ ñöl gɪ

* 12:35: Mad 25:1-13 * 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2

mɨdaimön, a göm, arnab. ⁴³ Anɨb u, hainö ado gɨ apöm, hagnab rö nöp gɨnab u nɨñjöm, nɨp ud aij yabɨɩ gɨnab. ⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bɨ kub anɨbu hagö, bɨ nɨpe gɨ aij gɨnab anɨbu nan nɨpe gau magöŋhalö abad mɨdeinab. * ⁴⁵ Pen bɨ wög gɨ ñeb nɨpe u, bɨ kub yad u yɨŋɨd auagöp a göm, nɨbi bɨ wög gɨ ñeb rɨmnap kalɨp mɨñu magö paköm, nan kub ñɨñjöm, ñɨg wain iru ñɨñjöm, hauɩ alöm, gɨ mɨdeinab. ⁴⁶ Pen bɨ kub nɨpe auagnab a göm nɨñnab ñɨn u nöp apöm, nɨp rɨb gɨ dö mɨ dö göm, nɨbi bɨ manö nɨp nɨñagpal an kalɨp au hag yunab.

⁴⁷ “Bɨ wög gɨ ñeb bɨ ap, bɨ kub nɨpe manö hagnab u nɨñ aij gɨnab, pen manö nɨp u rɨb juöm, hagnab rö gagnab u, bɨ kub hagö, kale nɨp rapɨn paknaböl. * ⁴⁸ Pen bɨ wög gɨ ñeb bɨ ap, bɨ kub nɨpe manö hagnab u nɨñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bɨ kub hagö, kale nɨp paköm ilön pro rö ñɨnaböl. God nɨbi bɨ kalɨp nan iru ñɨnab gau, yɨp pen nan iru ñɨmim, a gɨnab; pen nɨbi bɨ kalɨp nan iru yabɨɩ ñɨnab gau, yɨp pen nan iru yabɨɩ ñɨmim, a gɨnab.

Nɨbi bɨ rɨmnap Jisas nɨp udagöm asɨk ke ke lɨnaböl

(Mad 10:34-36)

⁴⁹ “Yad aubin u, mɨnönŋ nabönŋ adö ɨɩ i hapö pɨg yunɨg aubin. Ram mɨnönŋ gau magöŋhalö hadö inböp u aij! ⁵⁰ Yɨp ilön pak ñɨnɨg gaböl u, yɨp marö kub yabɨɩ göp. Marö kub anɨbu mɨd dam dam, yɨp ilön pak pɨs gɨnaböl ñɨn u nöp pɨta gɨnab. * ⁵¹ Kale yɨp hagnabim, nɨbi bɨ ud jɨm ñɨnɨg auub

* **12:44:** Mad 25:21,23   * **12:47:** Jem 4:17   * **12:50:** Mak 10:38-39

a gɪnabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nɪbi bɪ gau gasɪ adö ke ke nɪŋöm asɪk ke ke lɪnaböl. ⁵² Mɪñi ñɪn i rɪköm, amɪlap apɪlap unbö mamɪd rö mɪdeinaböl u, mɪhau nɪgaŋ yɪp udlö, mɪhöp yɪp udagmil, asɪk ke ke lɪnabil. Pen wasö u, mɪhöp yɪp udlö, mɪhau nɪgaŋ yɪp udagöm, asɪk ke ke lɪnaböl. ⁵³ Bɪ apil mɪhau, ñɪ nɪpe aka nap yɪp udagö me, asɪk ke ke lɪnabil. Nɪbi amɪl mɪhau, pai nɪpe aka nɪme yɪp udagö me, asɪk ke ke lɪnabil. Nɪme aip ñɪ nɪpe nɪbin u aip, u rö nöp gɪnabil; nɪme aka ñɪ nɪpe nɪbin u yɪp udagö, asɪk ke ke lɪnabil,” a ga. *

*Krais u auub a göm nɪŋagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalɪp haga, “Sɪdö wad arab lau adö kumi wamöb nɪŋmim, mɪñi möŋ alnɪg gab a gɪmim nɪŋ mɪdpe, mɪdö mɪdö hagnɪm rö nöp möŋ alnab. ⁵⁵ Yɪgön kub gamɪŋ nɪbö gai i gɪ auöp nɪŋmim, mɪñi sɪdö kub lɪnɪg gab a gɪmim nɪŋ mɪdpe, mɪdö mɪdö hagnɪm rö nöp sɪdö kub lɪnab. ⁵⁶ Kale bɪ pir alep! Nan mɪnön naböŋ ɪl i nɪŋ aij gɪmim, nan kumi kabö adö laŋ nɪŋ aij gɪmim gɪpim u, pen nɪhön gɪnɪg ñɪn kub pör abad mɪdmɪdim u, mɪñi hadö auöp a gɪmim nɪŋagpim?” ö ga.

*Bɪ nöp manö kub hagnab u aip manö ud
asɪkmim
(Mad 5:25-26)*

⁵⁷ “Kale ai gɪnɪg, adan anɪbu aij, adan anɪbu naj, a gɪmim nɪŋagpim? ⁵⁸ Pen bɪ ap nöp manö kub hagnɪg dam arabin a gainɪm, manö kub

---

* 12:53: Mai 7:6

an+bu n+hön g+n+g arabul a g+mön, adan an au amöl g+, n+p aip manö hag ud as+ik aij g+mil. Wasö u, nöp dam b+ kub manö n+neb n+magö adö n+pe u yuö, n+pe pen nöp dam polisman n+magö adö kal+p gau lö, nöp böñ nöp dam nag+ l+naböl. ⁵⁹ An+ b u, yad nöp hagabin, ne nag+man nöp m+dmön, nan naböñ ne gau böñ nöp naböñ ral p+s g+mön me, höñ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naj g+pim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö an+bu, n+bi b+ r+mnap apöm, Jisas n+p hagöm hagla, “Galili n+bi b+ r+mnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe g+ n+lö n+ñöl g+, magö an+bu nöp gapman b+ kub Pailod kal+p böñ nöp al pak la,” a g+la. ² Hageila, Jisas kal+p haga, “Galili n+bi b+ an+ b gau nöp, nan si nan naj unbö ke g+lö an+g göp, pen Galili n+bi b+ r+mnap nan si nan naj pro pro g+pal rö an+g gagöp, a g+mim, n+nbim ar? * ³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naj g+pim gau n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö gagnabim u, n+bi b+ an+ b gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim. ⁴ Pen Siloam wañö sö! au, ram m+lö kub pa jö göm n+bi b+ unbö kagoñ böñ dan (18) kal+p pak la u, nan si nan naj unbö ke g+lö an+g göp, pen n+bi b+ Jerusalem m+dm+dal r+mnap nan si nan naj pro pro g+pal rö an+g gagöp, a g+mim, n+nbim ar? ⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naj g+pim gau n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö gagnabim u, n+bi

* **13:2:** Jon 9:2

bî anîb gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö pîlagöp

⁶ Pen Jisas manö hod rîkôm kalîp haga, “Bî ap u†hem magö ap pîlan, a göm, yîñ u ju dapöm, nagî wain wög nîpe au yîmnab. Hainö ado gî apöm nîñnab magö ap pîlagnab. ⁷ Bî wög gep nîpe u nîp hagnab, ‘Mî mîhau nîgan mî añî añî inö nîñjöl gî, pör apem nîñbin u†hem yîmnö u magö ñîñeb ap pîlagöp. Anîb u, wög adiñ yad an au mîdöp u aij gagöp. Rîb yu!’ a gînab. * ⁸ Hageinab, bî wög gî ñeb nîpe hagnab, ‘Bî kub, u†hem î anîbu mîñî rîb yuagep. Yad u†hem î anîbu kîpî† gî aij gem, nan u†an u†an rîmnap dap lînö, * ⁹ mî hainbö u magö pîlnîm u arö gîmön; pen magö pîlagnîm u rîb yumön,’ a gînab,” a ga.

Jisas nîbi jöl magö dudu ga u gö, yîdun ga

¹⁰ Pen Juda God nîp sabe gep ñîñ ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalîp manö hag ñî mîdeia. ¹¹ Ram raul mîgan anîbu nîbi ap ap mîdeia. Nîbi anîbu nîp kîjaki aiön pi gö, jöl magö nîpe u dudu badu göl nöp ajmîdöp mî unbö kago† böñ dan (18) ina. ¹² Jisas nîbi anîbu nîp hagö auaia haga, “Nan nöp göp u kamîñ löp,” a ga. ¹³ Anîg hagöm, nîp ud nîñjö nîñjöl gî, magö anîbu nöp jöl magö u yîjîg gö, God hib nîpe u hagö adö ara.

¹⁴ Pen Jisas God nîp sabe gep ñîñ u gö kamîñ la u nîñjöm, bî kub Juda magum gep ram anîbu abad mîdmîdöp u, Jisas nîp nîñjö mulu lugö, nîbi

* **13:7:** Luk 3:9   * **13:8:** 2Pi 3:9,15

bɪ ap mɪdeila gau kalɪp haga, “Kale nɪbi bɪ nan gɔp gau, wɔg gep ñɪn unbɔ kagoɫ jɪŋ nɔp aube kamɪŋ lɪnɪm. Mɪñi God nɪp sabe gep ñɪn i anɪg gagmim,” a ga. *

¹⁵ Anɪg hagö, Bɪ Kub nɪp pen haga, “Kale bɪ pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adɪk lɪbe mɪdeinab au, God nɪp sabe gep ñɪn u ñɪg nan gö, kalɪp nagɪ hubɪkmim, dam arbe ñɪg ñɪŋnaböl aka wasö? * ¹⁶ Pen bac ɪɫaŋ hon Ebrahim rɪkɔm, rɪk dap lɪla pai i, Seden nɪp hadame nɔp adɪk lö, mɪ in kagoɫ böŋ daŋ mɪdöp u, nɪp mög nɪŋagpim arŋ Mɪñi God nɪp sabe gep ñɪn i, nagɪ nɪpe hubɪk yuajɪn, manö kub hagabim ar? ¹⁷ Jisas anɪg hagö, bɪ nɪp nɪŋlö mulu luga gau nable yabɪɫ ga. Pen nɪbi bɪ rɪmnap gau, Jisas nan gagep rö gɪmɪdöp gau nɪŋöm, mɪñ mɪñ yabɪɫ gɪla.

Mab masded magö u, manö hod rɪkɔm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u kalöp hag ñɪnɪg gabin u, aige gem hagnö, kale nɪŋ aij gɪnabim? ¹⁹ Me manö adö hagnɪg gabin inbö rö mɪdöp. Bɪ ap mab masded magö u dam wɔg naböŋ nɪpe u yɪmö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mɪdeinaböl,” a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyaŋ haga, “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u, aige gem hagnö, kale nɪŋ aij gɪnabim? ²¹ Adö anɪbu rö, nɪbi ap yɪs bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo gö mɪdöl gɪ, kub yabɪɫ rannab rö u gɪnab,” a ga.

---

* **13:14:** Eks 20:9-10; Dud 5:13-14   * **13:15:** Luk 14:5

Ajön pro u
(*Mad 7:13-14,21-23*)

²² Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Nipe daun gau abe, nibi bi ram riig aglö mideila gau abe, an an hanöl gi, manö hag ñöl gi ara. ²³ Nibi bi mideila anib gau, bi ap Jisas nip haga, “Bi Kub, God yöp nibi bi mihöp nöp ud kamij yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalip haga, ²⁴ “Anib u, kale klö gimim nöp, ajön it pro ramö anibu arnabim. Nibi bi iru yabit nöp, adan ramö pro anibu arun, a göm, am rua rik wasö niñaböl. ²⁵ Nihön ginig, bi ram nap nibö u adan giñnab, kale höj gau nöp midmim, pak gu gu gimim hagnabim, ‘Bi kub, adan hiik!’ a gipe, nipe pen pe hagnab, ‘Kale gai niböj Yad kalöp niñagpin!’ a ginab.

* ²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram minöj hon u apön, nöp aip nan niñun ñig niñun gimidun; ne hanip manö hag ñimidan,’ a ginabim. ²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale niñagmidin. Kale gai nibö yad niñagpin. Kale nibi bi nan si nan najj gipim u me, kalöp ajön hiikagnabin. Arim!’ a ginab. * ²⁸ Hainö kale niñabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bi God manö hagep bi gau, God ram minöj pör midep u God aip mideinaböl, pen kalöp hag höj yuö, mitöj kub göl gi, meg magö hau ribiköl gi nöp mideinabim. * ²⁹ Pen nibi bi milö gau nibö, sidö auab lau adö nibö, sidö wad arab lau adö nibö, gamij gau nibö, gajij gau nibö, God ram minöj pör midep nipe u apöm, asiköm jim ñöl nan kub

---

* **13:25:** Mad 25:10-12   * **13:27:** Sam 6:8   * **13:28:** Mad 8:11-12

ñiṅnaböl. * ³⁰ Pen nɪbi bɪ uri jöl adö yabiɫ au mɪdpal gau, hainö rɪmnap nöd am mɪdeinaböl. Pen nɪbi bɪ uri nöd araböl gau, hainö rɪmnap jöl adö yabiɫ gau mɪdeinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem nɪṅö mög ga

³¹ Magö anɪbu nöp, bɪ Perisi rɪmnap apöm Jisas nɪp hagla, “Gapman bɪ kub Herod nöp al pak lɪnɪg gab. Anɪb u, ne ram mɪnönṅ i arö gɪmön, ram mɪnönṅ ke ap aru,” a gɪla.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anɪbu nɪp hagpe, nɪṅ mɪdainɪm. Mɪñi abe, rol abe, nɪbi bɪ kijaki aiön pi aban alöp gau gɪnö kamɪṅ löm, nɪbi bɪ nan göp gau gɪnö kamɪṅ löm, gɪnab. Ruö pen, ñɪn mɪhau nɪgan u me, wög yad u gɪ haknabin. ³³ Pen mɪñi, rol, ruö yad adan arɪn a gabin u arnɪg gabin. Bɪ God manö hagep gau kalɪp Jerusalem nöp al pak lɪnaböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God nɪpe manö hagep bɪ nɪpe kalöp a göm yua gau, nɪhön gɪnɪg pör kabö ud pak lɪbimṅ Kɪɫakɪɫ pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñɪ pai ne gau ud aij gɪnam, a gem, nɪṅbin u pen yɪp iru nɪṅmim wɪhö gɪpim. ³⁵ Anɪb u, nɪṅim. Ram kale u kuö nöp mɪdöp. Mɪdö, kale yɪp nɪṅagnabim; hainö gau, ‘Bɪ anɪbi Bɪ Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nɪpe adö laṅ aran,’ a gɪnabim ñɪn u me, yɪp kauyan nɪṅnabim,” a ga.

14

Jisas, bɪ ñɪmagö ma hu ga ap nɪp gö, kamɪṅ la

* ^{13:29}: Sam 107:3   * ^{13:30}: Mad 19:30

¹ Juda God nɪp sabe gep ñɪn ap, Jisas am Perisi bɪ kub ap ram nɪpe u nan ñɪŋö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ mɪdeila gau, nɪpe nɪhön rö gɪnɪm, a göm, nɪŋ ij halö lɪ mɪdeila. ² Nɪhön gɪnɪg: ñɪn anɪbu, bɪ ñɪmagö ma hu ga ap ap mɪdeia. ³ Jisas, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, kalɪp haga, “God nɪp sabe gep ñɪn i, bɪ nan göp ap gɪno kamɪŋ lɪnab u aij aka wasöŋ Lo manö nɪhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anɪb u, Jisas bɪ ñɪmagö ma hu ga u nɪp ud nɪŋö kamɪŋ la. Kamɪŋ lö, Jisas bɪ anɪbu nɪp hag yuö ara. ⁵ Jisas bɪ anɪbu hag yuöm, bɪ anɪb gau kalɪp haga, “Ñɪ pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nɪp sabe gep ñɪn u ñɪg mɪlbim ulöm mɪgan yan lugeinab u, kale yɪŋɪd am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mɪdeian, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim

⁷ Pen nɪbi bɪ anɪb gau nan magö ñɪŋnɪg apöm, ka asɪkep aij aij gau nöp nɪŋun asɪkun, a göm asɪkla u, Jisas nɪŋöm, manö ap manö hod rɪköm haga, ⁸ “Bɪ ap nɪbi udnɪg göm, nan kub ñɪŋnɪg kalöp wɪñ alö ammim, ka asɪkep aij lɪnɪm adö u asɪkagmim. Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ kub rɪmnap auöl rö löp. * ⁹ Anɪb u, kale ka asɪkep aij adö anɪbu asɪk geinabim, bɪ kalöp wɪñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, bɪ kub i adö anɪb au asɪkan,’ a gö, nöp nable gö nɪŋöl gɪ, am lɪlɪ gɪ am ba gau asɪknabön. ¹⁰ Pen kalöp, nan ñɪŋun, a göm, wɪñ alaiöl, am goɪ gau asɪk mɪdpe me, bɪ

* **14:3:** Luk 6:9   * **14:5:** Mad 12:11; Luk 13:15   * **14:8:** Pro 25:6-7

kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, ‘Bî mîdeimam. Ne aumön ka adö aij i asik gi,’ a gö, nîbi bî nan ñîŋŋig ap mîdeinaböl gau nöp nîŋöm, bî u aŋ i bî kub nöp mîdöp, a giŋaböl. ¹¹ Anîb unbö rö, nîbi bî hon hib kub mîdöp, a göm, nîŋbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen nîbi bî ana udöm mîdpal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

¹² Jisas manö anîbu hagöm, bî nan kub ñîŋŋig nîbi bî wiñ ala u nîp haga, “Ne nan kub ñîŋŋig, bî nîŋeb ne gau, nañin namam yam ne gau, nîbi bî ram mînön alog ne mani iru mîdöp gau, kalîp wiñ alagmön. Nîbi bî anîb gau, naböŋ ñun, a göm, nöp pen nan ñîŋŋig wiñ alöl rö löp. ¹³ Ne nan kub ñîŋŋig, nîbi bî mög gep rö gau, nîbi bî ñîmagö ma kîla göp gau, nîbi bî ma naij göp gau, nîbi bî amgö we göp gau, kalîp wiñ albe, aueinaböl, nan ñîŋmim. ¹⁴ Nîbi bî mög gep rö anîb gau, nöp pen ñöl rö lagnab u me, hainö God nîbi bî kamîŋ aij nîpe gau gö uraknaböl ñin u, nîpe ke nöp pen ñînab,” a ga. *

Nan kub ñîŋŋaböl u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö anîbu nîŋöm, bî kale aip nan ñîŋeila ap Jisas nîp haga, “God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab u, nîpe aip jîm ñöl nan kub ñîŋŋaböl gau, miñ miñ yabi giŋaböl,” a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Bî ap nan kub ñîŋŋig göm, nîbi bî iru nöp wiñ alnab. ¹⁷ Pen nan kub ñîŋeb ñin anîbu aueinab, bî wög gi ñeb nîpe u nîp hagnab, ‘Mîñi am nîbi bî nöd hag lîbin gau kalîp am paŋid dau,’ a giŋab. Bî wög gi ñeb nîpe

* **14:11:** Mad 23:12; Luk 18:14   * **14:14:** Jon 5:29   * **14:15:** Luk 13:29

pen amöm hagnab, ‘Nan magöñhalö dap giñin giñun; aube arun!’ a giñab. ¹⁸ Hageinab, niñbi bi anib gau ap hagnab, ‘Yad arnam u pen miñnön nabön ap raubin u niñniñg arabin,’ a giñab. ¹⁹ Pen ap hagnab, ‘Yad arnam u pen kaj kau unbö sidun lañ raubin u, wög giñ aiñ göl aka gem, am niñnabin,’ a giñab. ²⁰ Ap hagnab, ‘Yad arnam u pen niñbi yad giñsön nöñ uñpin u me, aunam rö lagöp,’ a giñab. * ²¹ Anig hageinaböl, biñ anibu ado giñ amöm, niñbi biñ gau kale niñhön niñhön hagnaböl u, biñ kub niñpe u niñp hagnab. Hageinab, biñ kub u hibur niñpe u naiñ gö, biñ niñpe u niñp kauyañ hag yuöm hagnab, ‘Ne yññid am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, niñbi biñ mög gep rö gau, niñbi biñ niñmagö ma kiñta göñ gau, niñbi biñ amgö we göñ gau, niñbi biñ ma naiñ göñ gau, kalip paññid dau,’ a giñab. ²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö biñ wög giñ ñeb anibu hagnab, ‘Biñ kub, hagpan rö giñpin u pen miñgan riñmnap kau nöñ miñdöp,’ a giñab. ²³ Hageinab, biñ kub u biñ wög giñ ñeb niñpe niñp hagnab, ‘Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, niñbi biñ manö kiñtö giñmön hagö, kale aulö, ram raul miñgan yad u böñ nöñ riñb uñniñm. ²⁴ Pen niñbi biñ nöñ wiññ alnö auagpal gau, niñbi biñ ap nan yad pro pro riñmnap niññagnab, wasö yabiñ,’ a giñab,” a ga.

*Gasñ niñ aiñ giñmim, yñp lau adö aumim, a ga
(Mad 10:37-38)*

²⁵ Jisas adan araia u, niñbi biñ iru yabiñ niñp hain giñla. Niñpe ado göm kalip haga, ²⁶ “Niñbi biñ gau yñp lau adö arun a giñnaböl u pen gasñ kub kale

---

* **14:20:** 1Ko 7:33

areinab nime nap, nibi ñi pai, niñin nimam kale, aka hañ roman kale ke u, yad niñno nibi bi yad m+daiöl rö lagöp. * ²⁷ Nibi bi r+imnap hagnaböl, Jisas nibi bi nipe m+daiun u pen anig gino, nibi bi r+imnap hanip gi naj göl rö löp, a göm, hañ roman kale ke nöp gasi niñöl gi m+deinaböl u, nibi bi yad m+daiöl rö lagöp. ²⁸ Pen bi kale ap, ram mlö kub i adö lan ap ginig, nöd mani aige gö rö udem ginam, a göm, gasi niñ aij göm ginab. ²⁹ Pen, ginam ginam, a göm, kabö nöd nöp ginab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, nibi bi gau nip hag juöm hagnaböl, ³⁰ ‘Ake! Bi mlö i ram ginig göm rö gi damöm, ram adin arö göp,’ a ginaböl. ³¹ Pen anibu rö, bi kin ap, bi kin ap aip pen pen ginig, nöd gasi niñ aij göm arnab. Pen nipe gasi niñ damöm, ami bi yad u den dausan nöp midöp; pen kin anibu ami bi nipe dwedi dausan midöp; pen pen gun, nipe ami bi yad al pak l+n+m rö löp, a ginab. ³² Gasi anibu niñöm, kin ap mlö gau hain auö niñöl gi, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag jim ñul?’ ö ginab. ³³ Anib u, niñ aij gimim. Nan kale gau magöñhalö arö gimim, yip aip auagnabim u, nibi bi yad midaimim rö lagöp. ³⁴ “Dö nan aij yabit u pen dö kal nipe arnab u, kale niñon gilö kauyan dö ginab? ³⁵ Dö anibu rö, ud wög adin aka k+ak+hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anibu rö wög ap midagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nibi bi gasi r+m+d m+dainim gau, manö hagabin i r+m+d li niñ aij gimim,” a ga.

15

---

* **14:26:** Luk 9:23

*Kaj sipsip ap ur ga
(Mad 18:12-14)*

¹ Pen bi dakis udep gau abe, niþi bi nan si nan naj gila gau abe, Jisas manö hagab u niþun, a göm, ap niþ mideila. ² Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas niþ hag juöm hagla, “Niþe niþön giþig bi nan si nan naj giþal gau udöm, aip nan magö jim ñöl niþab?” ö gila. * ³ Anig hageila, Jisas manö ap hod riköm kalip haga, ⁴ “Bi kale ap, kaj sipsip niþjuöl unbö mamid u (100) muk mideinab. Pen ani niþbö ap ur geinab u, rimnap dam niþöñ haþin haþin midöp gau löm, am kaj sipsip niþe ur giþab u ulhai niþ aj aj aj, niþ ulhai niþ dam dam niþ udnab. * ⁵ Kaj sipsip niþe anibu ulhai niþ udöm, aij a gö niþöl gi, ud siþun niþe u adö laþ linab. ⁶ Siþun laþ dap ram amöm, niþi bi niþeb niþe gau, niþi bi ram niþöñ alog niþe gau, kalip wiñ alöm, ap magum giþaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai niþ adog uþin u, köl yad aip miñ miñ gun,’ a giþab. ⁷ Anig unbö rö me, niþi bi iru nöþ gau, hon gi aij gun nan si nan naj gagpun, a göm, gasi niþbal gau, kumi kabö adö laþ au midpal gau niþöm miñ miñ gagnaböl; pen niþi bi ani ap, nan si nan naj giþin gau niþön giþig anig giþin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laþ au niþöm miñ miñ giþaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ “Aka pen, niþi ap mani silpa magö niþe unbö siþun laþ mideinab. Pen magö ap, ram raul miþan gau agamiþ ap lugeinab u, niþe niþön

---

* 15:2: Luk 5:30   * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

gɪnabŋ Nɪpe hapö lau adö aulik löm, ulhai nɪŋ nɪŋ ka acɪp acɪp ɪk ɪk, kabö magö nɪpe anɪbu udnab. ⁹ Mani silpa magö nɪpe anɪbu ulhai nɪŋ udöm, aij a gö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ nɪŋeb nɪpe gau, nɪbi bɪ ram mɪnöh alog nɪpe gau, kalɪp wɪñ alöm, ap magum gɪnaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö añɪ anɪbu, ulhai nɪŋ adog udpin u, köl yad aip mɪñ mɪñ gun,’ a gɪnab. ¹⁰ Anɪbu rö me, nɪbi bɪ añɪ ap, nan si nan naj gɪpin gau nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au God ejol nɪpe gau nɪŋöm mɪñ mɪñ gɪnaböl,” a ga.

Ñɪ ap nap nɪp arɪk ara u, manö hod rɪköm haga

¹¹ Jisas manö anɪbu hagöm haga, “Bɪ ap ñɪ nɪpe mɪhöp mɪdeinab u. ¹² Ñɪ nɪpe hain u, ap nap nɪp hagnab, ‘Bapi, nan halɪp mɪhöh hagpan gau, ud asɪk yɪp gau ke ñɪ,’ a gö, nap nan kalpe mɪhöh gau ud asɪk ke ke ñɪnab. ¹³ Nö, ñɪ nɪpe hain u magö ɟep magö ap mɪdöm, nap nan nɪp ud asɪk ña gau magöŋhalö sɪkim göm, mani udöm, dam ram mɪnöh mɪlö gau arnab. Am anɪb gau mɪdöm, nɪbi si nan naj gau göl gɪ, mani nan nɪpe ud arnab gau, halöwalö nɪbi bɪ gau ñɪ pɪs gɪnab. ¹⁴ Anɪg gö, mani nɪpe pɪs gö, ram mɪnöh anɪbu kɪyö kub yabɪɪ lɪnab. Pen nan magö rau ñɪŋnɪm mani ap mɪdageinab. ¹⁵ Anɪg gö, nɪpe amöm, bɪ ram mɪnöh anɪbu nɪbö nap kale ap hag nɪŋö, nɪp kaj mukep wög u hag lɪnab. ¹⁶ Pen nɪp kɪyö kub yabɪɪ u lö gɪ mɪdö mɪdö, kaj mukmɪdal womai hañ gau rɪmnap ñɪŋnam a gɪnab u pen nɪbi bɪ rɪmnap nɪp nan magö ñagnaböl. ¹⁷ Pen gasɪ magö nɪpe nɪŋ ud arö gasɪ aij magö u auö hagnab, ‘Bapi yad bɪ nɪp wög gaböl gau, nan magö iru mɪdöp.

Yad aui midpin, yip kiyö kub yabıt löp. ¹⁸ Anıbu u, yad ram minöy i arö gem, bapi midöp au kauyan ado gi amem, nip hagnabin, “God amgö ilö adö nıpe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gıpin rö, * ¹⁹ ne yip nıı yad a gi hagagmön. Yip bı wög gi nıeb ne ap rö hag lımön gınabin,” a gınabin, a gınab. ²⁰ Gası anıbu nıñöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap nıpe mlö gau nıbö nıı nıpe anıbu nip yııg nıñab. Nap nıı nıpe nıñöm, nip mög yabıt gınab. Nıpe dip gi dö gi am nip ud wabi göm, ud bom haluöm mulu nıñab. ²¹ Nap anıg gö, nıı hagnab, ‘Bapi, God amgö ilö adö nıpe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gıpin rö, ne yip nıı yad a gi hagagmön,’ a gınab. ²² Nap pen, bı wög gi nıeb nıpe gau kalıp hagnab, ‘Kale yııd nöp am waııj mlö kub yad u dap nip yım nıımim, nıımagö nıpe u rıı lı nıımim, ma rırup lı nıımim, gim. ²³ Anıg gımim, am kaj kau pi marep haın aıı yabıt u pak dam laube, mıñ mıñ göl gi nan kub nııñun. ²⁴ Nıı yad u böy nöp uma rö la u, pen mıñı nıpe kauyan kamıı midöp. Nöd nıpe böy nöp hir ga u, pen mıñı nip adog udpin,’ a gınab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, mıñ mıñ gınaböl. *

²⁵ “Pen nıı nıpe nöd u, wög adıı gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm nıñab, cacıı, mab ij paköm, kugom ralöm, mıñ mıñ göl gi mıdeınaböl. ²⁶ Anıg geınaböl, nap bı wög gi nıeb nıpe ap nip hag nıñöm hagnab, ‘Nıhön gaböl?’ ö gınab. ²⁷ Hageınab, hagnab, ‘Namam hain ne

* **15:18:** Sam 51:4   * **15:24:** Ep 2:1,5

umöb a göm niṅöb u pen miñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep haḷin aij u pak lau ñiṅöl gi miñ miñ gaböl,' a giṅab. ²⁸ Hageinab, niṅp mulu kal yabḷ lugö, ram raul miṅgan aragnab; höṅ au yaṅ nöṅ miṅdeinab. Nap pen höṅ amöm, auö ram raul miṅgan arul, a göm, niṅp manö hain hain hagöm hagnab. ²⁹ Nap niṅpe manö hain hain hageinab pen ñi nöḍ niṅpe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöṅ hain gem, bi nagḷ wög gep ne rö miṅdem, wög nöṅ pör pör giṅnö giṅnö miṅ iru yabḷ nöṅ lugöp. Pen yiṅp kaj meme pi ap ñö, miṅdeimam yad gau aip pak lau ñiṅjun miñ miñ gagpun. ³⁰ Pen ñi ne anḷbu, nan niṅme li ñiṅna gau damöm, niṅbi si nan gau göm gi ñiṅ yu haköm auub, niṅp mög niṅmön, kaj kau pi marep haḷin aij yabḷ u pakpan!' a giṅab. ³¹ Anḷg hageinab, nap ñi niṅpe nöḍ niṅp hagnab, 'Hol aṅil pör miṅdpul rö, nan yad gau maṅöṅhalö ne udnabön. ³² Namam hain ne u böṅ nöṅ uma rö la u, pen miñi niṅpe kauyaṅ kamiṅ miṅdöp. Niṅpe böṅ nöṅ hir ga u, pen miñi niṅp ulḷhai niṅ adog uḍpin. Anḷb u me, hon miñ miñ gun,' a giṅab," a ga.

16

Bi wög abadep bi u, manö hod riḷköm haga

¹ Jisas bi niṅpe gau kalḷp haga, "Bi kub nan iru miṅdnab ap, bi nan niṅpe abad miṅdep bi ap hag lö, nan niṅpe gau abad miṅdeinab. Pen bi kub u, manö ap niṅṅab, bi nan niṅpe abad miṅdnab anḷbu, nan niṅpe gau haḷöwalö giṅab. ² Bi kub manö anḷbu niṅöm, niṅp wiñ alö aueinab hagnab, 'Nan yad gau abad miṅd aij gagpan u, yiṅp hag ñiḷlö

n+ñbin. An+bu u, ne ammön, nan yad aigeg m+ädöp gau magöñhalö wö ral n+ñ aij g+imön, n+bi b+ gau kal+p nan naböñ yad aigeg m+ädöp gau magöñhalö wö ral n+ñ aij g+imön, ap y+ip hag ñ+mön, wög y+ip g+ipan u hainö gagnabön,' a g+inab. ³ Hageinab, b+ nan n+pe abad m+dep an+bu, an n+pe gau nöp gas+ iru n+ñöm hagnab, 'B+ kub u y+ip hag yun+g gab u pen yad n+ñön g+inamñ Yad b+ p+ädön m+ädagpin rö, m+inön b+n+g jö g+inam rö lagöp. N+bi b+ r+mnab nan kale u as+ib hag g+ ñ+ñeinabin u, y+ip nable g+inab,' a g+inab. ⁴ Pen hainö gas+ n+ñ aij göm hagnab, 'Yad n+ñön g+inam u uri n+ñbin. Adö an+bu g+inö, hainö b+ kub yad y+ip hag yunab ñ+n u, n+bi b+ r+mnab y+ip udlö, ram kale au han m+deinabin,' a g+inab. ⁵ An+g hagöm, n+bi b+ r+mnab kal+p b+ kub n+pe nan naböñ m+deinab gau w+ñ alnab. W+ñ alö, b+ nöd aunab u n+ip hagnab, 'Ne b+ kub yad nan naböñ aigeg m+ädöp?' ö g+inab. ⁶ Hageinab hagnab, 'Wel ñ+ñeb d+lam ñ+njuöl añ+ ap,' a g+inab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, y+ñ+d as+kmön d+lam unbö s+duñ lañ kal+ k+ñ r+ik,' a g+inab. Hageinab, hagnab rö nöp g+inab. ⁷ Hainö b+ ap aueinab, hagnab, 'Ne b+ kub yad nan naböñ aigeg m+ädöp?' ö g+inab. Hageinab hagnab, 'Wid beg ñ+njuöl unbö mam+id u,' a g+inab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, y+ñ+d as+kmön beg ñ+njuöl m+ñau m+ñau kal+ k+ñ r+ik,' a g+inab. Hageinab, hagnab rö nöp g+inab. ⁸ An+g geinab, hainö b+ kub n+pe u n+ñöm hagnab, 'B+ nan yad abad m+dep b+ an+bu, gas+ n+ñ aij göm, n+ñön n+ñön gem m+id aij g+inabin a göp u, n+pe g+ aij göp,' a g+inab. An+bu u n+ñim. N+bi b+ m+inön

naböŋ adö iŋ i gasi niŋbal gau haggal, ‘Miñi aigöl gun hainö asi:k midedp hon u mid aij ginim?’ ö göm, gasi u niŋöl gi gilo arab. Pen mailö aij niŋbal niŋbi bi gau, anig unbö rö nöp gilo arböp u aij.

⁹ “Mani nan minöŋ naböŋ iŋ i midöp gau, niŋbi bi rimnap gau ñibe me, hainö nan anib gau böŋ nöp pis ginab ñin u, God ram minöŋ pör midedp nipe au kalöp hag wihai udnab. ¹⁰ Mani nan pro ap, niŋbi bi ap ñimagö adö u lilo, abad mid aij ginab u, nan kub gau ñilo, u rö nöp ginab. Pen mani nan pro ap, niŋbi bi ap ñimagö adö u lilo, abad mid aij gagnab u, nan kub gau ñilo, u rö nöp ginab. *

¹¹ Pen kale mani nan minöŋ naböŋ adö iŋ i midöp u udmim, pir almim, abad mid aij gagnabim u, bi an kalöp nan aij yabil adö laŋ niŋbö ñinab? ¹² Bi ap mani nan nipe ud ñimagö adö kalöp linab u, kale pir almim, abad mid aij gagnabim u, bi an mani nan kalöp ke ñinab? ¹³ Bi añi ap, bi kub mihöp kalip wög ginim rö lagöp. Bi mihöngöl kalip wög ginab u pen nipe bi kub ap nip midmagö löm, bi ap nip midmagö lagnab. Aka bi kub ap nip midmagö löm, bi ap nip midmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabil a gimim niŋeinabim u, God nip wög gipim u arö gimim rö löp,” a ga. *

¹⁴ Bi Perisi gau, gasi kub kale mani adö u nöp niŋmidal u me, Jisas manö haga u niŋöm mihol göm hag jula. ¹⁵ Hag jueila, kalip haga, “Kale niŋbi bi amgö ilo adö u, hon niŋbi bi aij midpun, a gipim u, pen God hibur gasi midmagö aŋ kalöp dan

* **16:10:** Luk 19:17-26   * **16:13:** Mad 6:24

nɪŋöb. Nan nɪbi bɪ nɪŋlö aij göp gau, God nɪŋö nan naj rö löp. *

¹⁶ “Jon bɪ ñɪg pak ñeb auaga ñɪn u, lo manö kalɪ klɪñ rɪkla u abe, bɪ God manö hagep manö kalɪ klɪñ rɪkla u abe haglö, nɪbi bɪ nɪŋöm, adö anɪbu gɪlö armɪdöp. Pen Jon aua ñɪn u rɪkö, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u haglö, nɪbi bɪ nɪŋöm kale magöŋhalö adö anɪbu nöp arun, a göm, klö göm gɪlö arab. * ¹⁷ Kumi kabö adö laŋ abe mɪnönŋ naböŋ iɪ i abe ur gɪnɪm rö löp, pen lo manö u adɪŋ pro ap ur gɪnɪm rö lagöp. *

¹⁸ “Pen, bɪ ap nɪbi udöm arö göm, am nɪbi hain nɪbö ap udnab u, nɪbi si udnab. Pen bɪ ap uraköm, nɪbi u, bɪ udöm arö gɪnab nɪbi anɪbu, udnab u, nɪpe u rö nöp nɪbi si udnab.

Bɪ mani halö bɪ ap aip, Lasaras aip

¹⁹ “Bɪ ap mani nan nɪpe iru yabɪɪ mɪdmɪdöp. Nɪpe waɪɪ aij aij nöp yɪmöm, nan ñɪŋeb aij aij nöp ñɪŋmɪdöp. ²⁰ Pen ram ajöŋ iɪ goɪ nɪpe au, bɪ use use halö nan mɪdagmɪdöp bɪ ap dap lɪlö mɪdmɪdöp. Hib nɪpe Lasaras. ²¹ Gasɪ nɪpe u nöp nɪŋöm, ‘Bɪ nan iru mɪdöp i nan ñɪŋö, nan naböŋ naböŋ abañ mo gai i lugnab u, yad ñɪŋnabin kɪyö lagnab,’ a göm, nɪŋmɪdöp. Pen kain gau apöm, wös nɪpe gau baɪö gɪ ñɪŋmɪdal. ²² Hainö bɪ yɪgön anɪbu uma. Nɪpe umö, ejol gau apöm, nɪp dam ram mɪnönŋ adö laŋ au amöm, Ebrahim böŋ nɪpe lau lö nan kub ñɪŋa. Pen bɪ gep anɪbu abe umö, rɪgöl gɪla. ²³ Bɪ gep anɪbu umöm, am mab ke inab yaŋ au, nɪp ilön kub yabɪɪ gö nɪŋöl gɪ mɪdmɪdöp.

* **16:15:** Mad 23:28; Luk 18:9-14

* **16:16:** Mad 11:12-13

* **16:17:** Mad 5:18

Pen midöm gılan gı nıñ, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lan midailö. ²⁴ Nıñöm, wiñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, yıp mög nıñmön, Lasaras nıp hagö, ñımagö mılö nıpe ap ñıg ap rauöm, dap aıtab yıp u ud nıñö, yıp hain gan. Mab u inöm, yıp ilön kub yabıt göp,’ a ga. ²⁵ Hageia, Ebrahim haga, ‘Ñı nön! Mınön nabön adö ıt yan midmidan ñın u, ne nan aij aij ne udmıdan, pen Lasaras nan naj naj nöp udmıdöp. Pen mıñı ram mınön i, nıpe hain aij midö nıñöl gı, nöp ilön kub gab. ²⁶ God nıpe moı kub yabıt an i gı la u me, hon nıbi bı bön lai raıa gun bön lau nun rö lagöp; pen kale bön lau raıa gımim bön lai aumim rö lagöp,’ a ga. ²⁷ Hageia, bı anıbu haga, ‘Anıg hagpan rö, Lasaras nıp hagemön, nıpe bapi yad ram amöm, ²⁸ mam yad unbö mamıd u kalıp manö kłö yabıt hagö, ram mınön ilön ke naj pör nöp göp aui auagöl,’ a ga. ²⁹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Mosıs abe, bı God manö hagep bı gau abe, manö kalı kılın rıkla u nıñöl,’ a ga. ³⁰ Hageia, haga, ‘Bapi, anıg gagnaböl; pen nıbi bı ap umöm uraköm, am hageinab me, nıñö hagöp, a göm, nan si nan naj gıpal adö u, nıhön gıñıg anıg gıpun, a göm, arö gıñaböl,’ a ga. ³¹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mosıs abe, bı God manö hagep bı gau abe, manö kalı kılın rıkla manö anıbu nıñagpal rö, bı ap umöm uraknab u, kale u rö nöp nıñagnaböl,’ a ga,” a ga.

17

*Nan si nan naj gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas bi nipe gau kalip haga, “Bi ap aka nibi ap nagı naj adö u göm, nibi bi rimnap kalip gasi nõ, kale abe nagı naj adö anıbu göm ap lug paknaböl. Nagı adö anıbu nõd gimıdal, mını gıpal, hainö u rö nõp gınaböl. Pen nibi bi kale gası naj nınaböl gau, kale ilön unbö ke yabıl udnaböl. ² Pen bi ap aka nibi ap, nı pai gau añı ap anıg gınıg gınab u, nı kabö kub wid paib jakep kabö ap, uşam u halö nagı lı rıbıköm, dam nıg solwara yublap u aij. Nıhön gınıg: nıpe kamıı mıdöm, nı pai ap nı gö ap lug paknab u, ilön kub yabıl udnab. ³ Anıb u, kale ke gası nıı aij gimim gimim.

“Nañın namam ne ap nan si nan naj gainım, nı sık hagpe, nıhön gınıg anıg gıpin, a göm, gası nııeinab u, gı naj ga anıbu nıımim arö gimim. * ⁴ Nan kalöp rö rimnap gı naj göm, hainö apöm, nıhön gınıg anıg gıpin, a göm, hageinab u, nan naj ga anıbu nıımim arö gimim. Pen nın añı ap, anıg gö gö unbö mudun jıı u gınım u, u rö nõp nıımim arö gimim,” a ga.

Nıı udep magö u

⁵ Jisas anıg hageia, bi manö nıpe ud arep gau hagla, “Ne hanıp gö, nıı udep magö hon kub gınım,” a gıla.

⁶ Hageila, Jisas kalip haga, “Nıı udep magö kub wasö, nıı udep magö kale mab masded magö pro yabıl u rö nõp mıdeinab u, kale mab anıbi, il halö ju nıg solwara anı au dan ran mıdai, a gimim hagpe, hagnabim rö gınab. *

Bi wög gı nıeb ap wög nıpe

* 17:3: Mad 18:15   * 17:6: Mad 17:20; 21:21

⁷ “Kale gasi n̄ihön n̄iḅbimḅ Bi wög gi ñeb bi ap m̄inön naböḅ b̄inig ral piḅ göm, aka kaj sipsip muk piḅ göm, ado gi ram auö, bi nap n̄ipe u n̄ip manö n̄ihön hagnabḅ ‘Nöp k̄iyö löp u, ne aui asiḅkmön nan magö ñöḅ,’ a giḅnab aka? ⁸ Wasö. Anig hagagnab. N̄ipe hagnab, ‘Waḅij udö auö, dip naḡi u piḅ limön, ñig nan yad gau dap ñö ñ̄iḅnam, hainö ñig nan ne gau ñöḅ,’ a giḅnab. ⁹ Kale gasi n̄ihön n̄iḅbimḅ Bi wög gi ñeb an̄ibu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aij r̄imnap n̄ip hagnab akanḅ Wasö. Bi wög gi ñeb n̄ipe m̄idöp u me, hagnab rö giḅnab. ¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag linab rö, gi piḅ giḅmim, hagnabim, ‘Hon n̄ibi bi wög gi ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöḅ giḅpun,’ a giḅnabim,” a ga.

Bi unbö siḅduḅ laḅ wös giḅa la gau, Jisas gö, kam̄iḅ la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram m̄inön Sameria i, ram m̄inön Galili lödaḅ an̄ au giḅdaḅ am am, ¹² ram r̄iḅig aḅlö ap ajö n̄iḅöl gi, bi wös giḅa la unbö siḅduḅ laḅ, n̄ip nable paköm, ke ke au daḅ m̄idöm, ¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, han̄ip mög n̄iḅmön,” a giḅla. *

¹⁴ Hageila, kalip haga, “Kale ammim, bi God n̄ip nan sabe gep gau kalip hañ kale gau yammim,” a ga. Anig hagö, kale amöm, adan an̄ au arlö n̄iḅöl gi, kalip kam̄iḅ la. * ¹⁵ Pen kalip anig göl kam̄iḅ lö, bi Sameria n̄ibö ap, n̄ip kam̄iḅ la u n̄iḅöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö

* **17:13:** Lep 13:45-46   * **17:14:** Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

arö n+ñöl göm, ¹⁶ ado gi apöm, Jisas m+deia söl ma iñ au lug paköm, mulu ad+ñ n+pe g+yan g+ m+nöñ yan n+ñöm, Jisas n+p aij a ga. ¹⁷ N+pe an+g gö, Jisas haga, “Yad gas+ n+ñbin e, b+ unbö s+duñ lañ kam+ñ löp u, pen b+ unbö aj+p lañ gau mai? ¹⁸ B+ r+imnap n+hön g+n+g auagpal+ñ B+ m+lö gau n+bö, b+ Juda wasö u nöp apöm God n+p aij a göp ar?” a ga. ¹⁹ Jisas an+g hagöm b+ an+bu n+p haga, “Jisas y+p gö kam+ñ l+nab, a g+mön, n+ñ udpan rö, nöp kam+ñ löp aru,” a ga.

*God n+bi b+ udöm abad m+deinab
(Mad 24:23-28)*

²⁰ Pen ñ+n ap b+ Perisi gau Jisas n+p hag n+ñöm, “God n+bi b+ udöm abad m+deinab ñ+n an+bu ñ+n mai aunab?” ö g+la. Hageila, Jisas haga, “God n+bi b+ udöm abad m+deinab, a g+pim an+bu, kiñ r+imnap gau, n+bi b+ abad m+id m+id, n+ñ aij g+lö g+lö, hainö kiñ kale auö, n+bi b+ n+p amgö n+ñöm, uri auöp, a g+pal, unbö rö gagnab. ²¹ ‘M+idöp i,’ aka ‘M+idöp dañ,’ hagagnaböl. N+hön g+n+g: n+pe agam+ñ apöm, añ kalöp aui hadö m+idöp,” a ga.

²² An+g hagöm, b+ n+pe gau kal+p haga, “Hainö gau, B+ Ñ+ n+pe auö n+p n+ñun, a g+mim, m+dmagö kalöp big ñöl nöp m+idnab, pen n+p n+ñagnabim. ²³ N+bi b+ r+imnap kalöp hagnaböl, ‘M+idöp i,’ aka ‘M+idöp dañ,’ a g+naböl u pen manö an+bu n+ñö hagpal, a g+mim, g+ dö g+ ammim, kal+p aip aragmim. * ²⁴ N+hön g+n+g: B+ Ñ+ n+pe aunab ñ+n u, añ+m añ+m udöm, mailö m+löbö aröp n+ñbal u rö aunab. ²⁵ Pen kale n+bi b+ m+ñi m+dpim gai i, B+ Ñ+ n+pe n+p iru n+ñmim, n+p udagmim, n+p

* **17:23:** Mak 13:21; Luk 21:8

marö kub yabił ñinabim. ²⁶ Bi Ñi nipe aunab ñin anıbu, hadame nöp Noa mıdeia ñin u ga rö, gınab. ²⁷ Noa mıdeia ñin u, nıbi bı gau nan magö ñinöl gı, ñig ñinöl gı, nıbi pen pen ñöl gı, gı mıdlö nınöl gı, Noa amılap apılap ñig magıb kub raul mıgan arlö nınöl gı, mön asad kub yabił alabin, a gö, ñig ul apöm nıbi bı gau kalıp magöñhalö ud yuö yuö umhakla. ²⁸ Pen bı Lod mıdeia ñin u, Sodom nıbi bı gau u rö nöp nan ñinöl gı, ñig ñinöl gı, nan gau sımim göl gı, nan wög adın gau göl gı, ram göl gı, gı mıdlö nınöl gı, * ²⁹ Lod ram mınön anıbu arö göm, ram mınön mıgan ap ke arö nınöl gı, magö anıbu nöp, mab mıtın kub kumi kabö adö lañ nıbö apöm, Sodom nıbi bı kalıp magöñhalö in habık ñin ara. ³⁰ Bi Ñi nipe aunab ñin u, anıg unbö rö nöp gınab.

³¹ “Ñin anıbu, nıbi bı ram adö lañ mıdaiöl u, nan kale ram raul mıgan yañ mıdöp u udnıg ram raul yañ aragnaböl. Pen nıbi bı wög adın gau ajaiöl gau, nan rımnap udnıg ado gı ram aragnaböl. * ³² Lod nıbin nıp ga adö u nöp gası nınımim, nın aij gımim. ³³ Nıbi bı an, yad ke nın aij gem kamın mıdeinabin a göm nınınab u, umnab; pen nıbi bı an, Krais manö aij hagöp rö wög nıp gı damem umnabin a göm nınınab u, kamın mıdeinab. * ³⁴ Kalöp hagabin, ñin anıbu sıbön yañ bı mıhöp abañ adö añı ap haneinabil u, ap udem, ap arö gınabin. ³⁵ Pen nıbi mıhöp wid magö pa jö ma jö ługulug geinabil u, ap udem, ap arö gınabin. ³⁶ Bi mıhöp wög adın gau wög gı

* **17:28:** Jen 18:20; 19:25* **17:31:** Mad 24:17-18* **17:33:**

Luk 9:24

mideinabil u, ap udem, ap arö gïnabin,” a ga.

³⁷ Jisas anig hegeia, kale hagla, “Bï Kub, manö hagabön anïbu, ram minöñ mai anig gïnab?” ö gïla.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayöñ ap umöl mideinab au, yaur gilgalö niñöm ap sibai bai gïnaböl,” a ga.

18

Bï manö ud asikep ap, niñi adu ap

¹ Jisas, bï yad gau gasï iru niñagöl, God niñ sabe göl gi nöp midaiöl, a göm, kalip manö ap manö hod riköm haga, * ² “Ram minöñ ap, bï kub manö ud asikep bï ap mideinab. Pen bï anïbu, God niñ gasï u niñagöm, niñi bï gau kalip mög niñagnab. ³ Pen niñi adu ram minöñ anïbu niñbö ap, pör nöp apöm niñ hagnab, ‘Bï kolmał yad ap manö halip u niñmön,’ a gïnab. ⁴ Anig hagnab u pen bï manö ud asikep bï kub anïbu manö niñpe u udagnab. Pen niñi adu anïbu, niñpe pör pör apöm hag niñ gö gö, hainö bï kub anïbu hagnab, ‘Yad God niñ piñniñ gagpin; niñi bï gau kalip mög niñagpin; ⁵ pen niñi kañił i yip pör pör apöm hag niñ gö gö yip iru göp u me, yad am manö kub anïbu niñnam,’ a gïnab,” a ga.

⁶ Bï Kub anig hagöm haga, “Bï manö ud asikep anïbu niñi bï mög gaga, pen niñpe manö niñhön haga u niñ aij gïmim. ⁷ Kale gasï niñhön niñbimñ God niñpe niñi bï niñpe ke hag löp gau, sïdö an sibön yañ niñ sabe geinaböl u, manö kalip niñöm mög niñagnab, a gïmim, niñbimñ Kale miłö

* **18:1:** Kol 4:2; 1De 5:17

padö abadnaböl, a g+mim, niᅇbim? ⁸ Yad kalöp hagabin, niᅇpe manö hagnaböl an+bu niᅇöm, kalip mög niᅇöm, yiᅇid nöᅇ bi koᅇmaᅇ kale gi naij giᅇnaböl gau adan piᅇ giᅇnab. Pen Bi Niᅇ niᅇpe m+ᅇnöh naböh iᅇ i ado gi aunab niᅇn u, niᅇbi bi riᅇmnap niᅇ niᅇ udöl gi m+ᅇdeinaböl aka wasö?” ga.

Bi Perisi ap, bi dakis udep ap

⁹ Niᅇbi bi riᅇmnap, hon niᅇbi bi aij, niᅇbi bi riᅇmnap gau niᅇbi bi naij, a göm, niᅇᅇla rö, Jisas kalip manö ap manö hod riᅇköm haga, ¹⁰ “Bi Perisi ap, bi dakis udep ap, God niᅇp sabe giᅇnig, God sabe gep ram u arnabil. ¹¹ Bi Perisi an+bu, aᅇ niᅇpe gau nöᅇ God niᅇp sabe göm hagnab, ‘Nöh aij yabiᅇ a gabin. Yad bi riᅇmnap giᅇpal rö, nan aij iru nöᅇ udem, nan si udem, niᅇbi si udem, gagpin. Yad bi dakis udep inbö i rö wasö. ¹² Wik pör pör, niᅇn miᅇhöp nan magö niᅇᅇagpin halö. Pör nan yad unbö siᅇduᅇ laᅇ udem, nöᅇ aᅇniᅇ bö ap niᅇbin,’ a giᅇnab. * ¹³ Pen bi dakis udep an+bu, niᅇp nable gö, kumi kabö adö laᅇ niᅇᅇagöm, ke ke au daᅇ ubör yiᅇhöᅇ göm, pabiᅇ niᅇpe ke paköm, gasi iru niᅇᅇöm hagnab, ‘God, yad bi nan si nan naij giᅇpin u, yiᅇ mög niᅇᅇmön,’ a giᅇnab. * ¹⁴ Kalöp hagabin, bi dakis udep u anig hagö, God niᅇp, nan si nan naij giᅇpan u niᅇᅇem arö giᅇnabin, a giᅇnab. Pen bi Perisi u niᅇp God anig hagnab. Niᅇhön giᅇnig: niᅇbi bi hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen niᅇbi bi ana udnaböl gau, God gö kale hib m+ᅇdeinab,” a ga. *

---

* **18:12:** Ais 58:2-3; Mad 23:23   * **18:13:** Sam 51:1   * **18:14:** Mad 23:12

*Jisas ñi pai pro gau kalip ud niŋa
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Niŋi bi gau, Jisas ñi pai pro hanip gai i ud niŋaŋ a gôm, daueila. Jisas kalip ud niŋö niŋöl gi, bi niŋe gau anig gajal u niŋöm, niŋi bi anib gau kalip siŋk hagöm hagla, “Kale unbö gagmim,” a giŋla. ¹⁶ Jisas pen ñi pai anib gau wiŋ alö aueila, bi niŋe gau kalip haga, “Niŋhön giŋig kalip anig hag gabimŋ Niŋi pai pro anib gau arö giŋe yiŋ aulanŋ. God niŋi bi udöm kumi kabö adö laŋ abad miŋdeinab u, ñi pai pro anib gau rö miŋdeinaböl,” a ga. ¹⁷ God Manö hag ñöm anig göl miŋdöp a geinaböl u, ñi pai pro gau God Manö anibu niŋöm, yiŋid niŋ udnaböl. Anib u, yad kalöp niŋö hagabin, niŋi bi ñi pai pro yiŋ niŋ udpal rö, niŋ udeinaböl gau, God kalip udöm abad miŋdeinab. Pen niŋi bi ñi pai pro yiŋ niŋ udpal rö, niŋ udageinaböl gau, God ram miŋnöh niŋe au aragnaböl. *

*Juda bi kub ap nan iru miŋdeia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)*

¹⁸ Juda bi kub ap Jisas miŋdeia au apöm haga, “Bi manö hag ñeb bi aij yad. Yad niŋhön gem, pör miŋdep u udnam?” ö ga. *

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Yiŋ niŋhön giŋig, ‘Bi aij,’ a giŋpan? Niŋi bi ap aij miŋdagöp; God aŋi me Bi aij miŋdöp. ²⁰ Pen ne God lo manö u niŋban: ‘Niŋi si bi si gagmim; wiŋ alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö

* **18:17:** Mad 18:3   * **18:18:** Luk 10:25

piral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp n+ñmim, hain g+mim, ' ” a ga. *

²¹ An+g hageia, b+ an+bu haga, “Yad ñ+ pro nöp r+kem, lo manö adö an+bu gau magöñhalö g+ dap dap, m+ñi ñ+n i u rö nöp g+ m+dpin, ” a ga.

²² Jisas manö an+bu n+ñöm haga, “Nan añ+ ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö s+kim g+mön, mani udmön, n+bi b+ mög gep rö gau kal+p ñ+mön me, m+id aij gep ne u m+deinab God ram m+nöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö g+mön, aumön, yad aip ajaiul, ” a ga. ²³ Juda b+ kub an+bu, mani nan n+pe gau iru nöp m+deia rö, Jisas manö an+bu hagö, nan n+pe hib gö, gas+ m+lö la.

²⁴ Gas+ m+lö leia u, Jisas n+p n+ñöm haga, “N+bi b+ nan iru m+deinab gau, u+ham yab+ God n+bi b+ n+pe m+dlö, kal+p udöm, ram n+pe au abad m+dnab. ²⁵ Kaj kamel gau kal+ mauö+ nag+ yubal m+gan u arn+g, u+ham arnaböl u pen n+bi b+ u+pö k+lno nan gau iru nöp m+idöp gau, God ram m+nöñ n+pe u u+ham yab+ arnaböl, ” a ga.

²⁶ An+g hageia, n+bi b+ m+deila gau hagla, “Manö hagabön an+bu, God n+pe n+bi b+ ap ud kam+ñ yun+m rö lagöp aka n+hön?” ö g+la.

²⁷ Hageila, Jisas haga, “Adö r+mnap n+bi b+ göl rö lagöp u pen God n+pe g+n+g, g+n+m rö nöp löp, ” a ga.

²⁸ An+g hageia, Pida haga, “Nöñ! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöp aip nöp se g+ ajm+idun, ” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas kal+p haga, “Kalöp n+ñö hagabin, n+bi b+, God manö aij n+pe u ud ajaiun,

---

* **18:20:** Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

a göm, ram, n+bin, n+imam, n+ime nap, ñ+ pai kale gau arö g+inaböl gau, God kal+p hau+ gagnab. ³⁰ M+ñi m+dpun ñ+n an i, God n+pe kal+p abad m+d aij gö, nan kale gau, n+bi b+ kale gau iru nöp m+deinab. Pen ñ+n hain u, n+pe aip pör pör nöp m+deinaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Y+p al pak l+lö, umem urakn-abin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

³¹ Jisas b+ n+pe unbö m+gan lan kal+p dam go+ gau amöm haga, “N+ñim. M+ñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, B+ Ñ+ n+pe n+p, God manö hagep b+ gau hadame nöp God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla rö nöp g+inaböl. * ³² N+p udöm, b+ Juda wasö gau ñ+magö adö kal+p l+lö, n+p hag juöm, ñ+ton löl göm, k+ñu alöm, nag+ ud paköm, böñ nöp al pak l+inaböl. * ³³ Pen ñ+n m+höp m+dom, ruö ñ+n m+hau n+gan u kauyañ uraknab,” a ga.

³⁴ Pen Jisas an+g hageia, b+ n+pe gau gas+ p+ral hi+kn+m rö lagö, manö hagab adö u, a göm, n+ñagla. *

Jisas b+ amgö we ga u gö, amgö ñ+l n+ña

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö n+ñöl g+, b+ amgö we ap m+deia. B+ an+bu n+pe adan go+ au as+k m+dom, mani nan ñim, a göm, as+b g+ m+deia. ³⁶ N+bi b+ iru nöp manö hag padilö n+ñöl g+, n+bi b+ r+imnap kal+p hag n+ñöm haga, “N+hön gaböl?” ö ga.

---

* **18:31:** Luk 24:44   * **18:32:** Luk 9:22,44   * **18:34:** Mak 9:32

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bi Nasared nibö u apöm padiab,” a gila.

³⁸ Anig hageila, nipe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ni nipe, yip mög niñmön!” a ga.

³⁹ Hageia, nibi bi padieila gau nip hag göm hagla, “Niñhön ginig ap ranabön? Agamij mid!” a gila. Anig hagla u pen nipe agamij midageia. Wiñ kub yabit alöl gi haga, “Jisas, Depid Ni nipe, yip mög niñmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas niñöm pidöñ göm, nibi bi gau kalip haga, “Panid sol au dauim,” a ga. Hagö, panid daueila haga, ⁴¹ “Nöp niñhön ginam?” ö ga.

Hageia haga, “Bi Kub, yip gö amgö magö u kauyan niñin,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas nip haga, “Jisas yip gö, amgö magö ñil niñnabin, a gimön, gasi niñ udpan rö, amgö magö ñil nöñ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anibu nöp amgö ñil niñöm, God hib nipe u hagö adö arö niñöl göm, Jisas areia au hain ga. Nibi bi magöñhalö Jisas ga anibu niñöm, God hib nipe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dakis udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anib au ap padia. ² Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru midmidöp ap, bi dakis bi udmidal gau kalip magöñhalö abad midmidöp. Hib nipe Sakias. ³ Jisas daun an au padiö niñöl gi, nibi bi iru nöp ap niñnig geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö midöp u niñin, a göm, niña u pen niñaga.

⁴ Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö

laŋ amöm, Jisas auaiä padö j̄iŋ n̄iŋöl ḡi m̄ideia.
⁵ Jisas pen mab ran m̄ideia iŋ an̄bu au apöm, ḡilaŋ
 ḡi n̄iŋöm, Sakias n̄ip haga, “Sakias, ne ȳiŋd̄ iŋ i
 lug! M̄iñi am ram ne u aip m̄ideinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias iŋ yaŋ lugöm, m̄iñ m̄iñ göl ḡi,
 Jisas n̄ip uŋ ḡi dam ram n̄ipe ud ara. ⁷ N̄ibi b̄i gau
 ga an̄bu n̄iŋlö mulu lugö hagla, “B̄i an̄bu am b̄i
 nan si nan naij göp ram u hannig arab,” a ḡila. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas n̄ip haga, “B̄i Kub, ne
 nöŋ! M̄iñi nan yad gau n̄ime l̄i böŋ u lem, böŋ u
 n̄ibi b̄i mög gep rö gau kalip ñinabin. Pen yad
 nöd pir alem, n̄ibi b̄i r̄imnap nan kale si udnö rö
 löp gau pen ñinabin, a gem, nan añi ap si udnö
 rö, pen m̄ihau m̄ihau ñinabin; pen nan m̄ihöp
 si udnö rö, pen unbö raleb j̄iŋ u ñinabin. Anig
 ḡi dam dam magöŋhalö naböŋ ral p̄is gem, arö
 ḡinabin,” a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, “B̄i i Ebrahim ñi n̄ipe ap.
 Uri God n̄ipe yam ram au hanbal nan si nan naij
 ḡipal gau n̄iŋöm arö göm ud kam̄iŋ yuöp. * ¹⁰ B̄i
 Ñi n̄ipe aua u, n̄ibi b̄i hir ḡipal gau, kalip uŋhai
 n̄iŋem ud kam̄iŋ yunam, a göm, aua,” a ga. *

*B̄i unbö siduŋ laŋ mani udla u, manö hod r̄iköm
 haga*

(Mad 25:14-30)

¹¹ Pen n̄ibi b̄i an̄bu gau, Jisas me, B̄i Kub pör
 abad m̄idpun u, Jerusalem arö, n̄ip kiŋ hag l̄no,
 hanip abad m̄idö, m̄id aij yabiŋ ḡinabun, a göm
 gasi u n̄iŋla. Jisas, gasi kalpe n̄iŋla an̄bu, ke

* **19:7:** Luk 15:2   * **19:8:** Eks 22:1; Nab 5:6-7   * **19:9:** Ap
 16:31; Luk 13:16   * **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15

nıñöm, kalıp manö ap halö hod rıköm haga. ¹² Jısas manö hod rıköm haga, “Bı kub ap, bı kub abad mıdep yad mıdöp au arnö, yıp kiñ hag lö, ado gı apem, nıbi bı ram mıñöñ yad gai i kalıp kiñ abad mıdeinam, a göm, ram mıñöñ mılö kub gau arnab. ¹³ Pen nöd bı wög gep nıpe unbö sıduñ lañ kalıp wıñ alö aueinaböl, bı kub nıpe kabö magö gol añı añı ke ke nıme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sıkim gı ado malo gımim, iru ud lımim; hainö yad kauyañ aunabin,’ a gıñab. ¹⁴ Anıg hagöm arnab u, pen nıbi bı ram mıñöñ nıpe abad mıdeia gau, nıp mulu lugö nıñöl göm, bı rımnab hag yulö, hain amöm, bı kub yabıtı u nıp hagnaböl, ‘Bı anıbi nıpe kiñ hon mıdagnab,’ a gıñaböl.

¹⁵ “Pen bı kub yabıtı u manö kale u udagöm, bı kub anıbu nıp kiñ kale hag lınab. Anıg gö, nıpe kauyañ ado gı apöm, bı wög gı ñeb nıpe gau kalıp wıñ alö aueinaböl, kiñ kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñıbin gau, kale ud sıkim gı ado malo gımim, pen aigöl gı udpim?’ ö gıñab. ¹⁶ Hagö, bı nöd u apöm hagnab, ‘Bı kub, kabö magö gol añı yıp ñına u, sıkim gı ado malo gem, pen unbö sıduñ lañ kabö magö gol udpin,’ a gıñab. ¹⁷ Hageinab, bı kub nıpe u hagnab, ‘Ne gı aij gıpan. Nan pro u ñınö wög gı aij gıpan rö, mıñı daun kub unbö sıduñ lañ nöp hagnö, abad mıdeinabön,’ a gıñab.

* ¹⁸ Pen bı ap apöm hagnab, ‘Bı kub, kabö magö gol añı yıp ñına u, sıkim gı ado malo gem, pen unbö mamıd u kabö magö gol udpin,’ a gıñab. ¹⁹ Hageinab, bı kub nıpe u hagnab, ‘Gıpan anıbu

---

* **19:17:** Luk 16:10

rö, miñi daun kub unbö mamid u nöp hagnö, abad mideinabön,' a gïnab. ²⁰⁻²¹ Pen bi wög gep nipe ap apöm hagnab, 'Bi kub, yad nöp niñbin. Ne bi kal yabił. Niñbi bi rımnap nan kale gau, ne sikim gi aij gımön wasö, rau piłi gımön rö udpan. Nan wög ułham gi yımbal gau, ne kłö gımön nöp niñban. Anıb u, yad nöp piñiñ gem me, kabö magö gol ańi yıp niña u, dam apo rin ugan gi lino midea. Magö gol ańi ne u miñi daubin i,' a gïnab. ²² Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bi kal yabił, niñbi bi rımnap nan kale gau, ne sikim gi aij gımön wasö, rau piłi gımön rö udpan; nan wög ułham gi yımbal gau, ne kłö gımön nöp niñban," a gıpan ar? ²³ Anıb u, niñhön giñig kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gi apem sinıñ rımnap halö udagpin?' ö gïnab. ²⁴ Anıg hagöm, bi söl au mideinaböl gau kalıp hagnab, 'Kabö magö gol yad u piłi gi udmim, bi au kabö magö gol siduñ lañ midöp u niñ nim,' a gïnab. ²⁵ Hageinab hagnaböl, 'Bi kub. Nipe kabö magö gol siduñ lañ hadö midöp!' a gınaböl. ²⁶ Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör niñbi bi nan kale iru mideinab gau rımnap halö udnaböl, pen niñbi bi nan kale pro pro mideinab gau gilö, nan pro anıbu böñ nöp lug li arnab. * ²⁷ Pen niñbi bi yıp niñlö mulu lugö, bi anıbu nipe kiñ hon mıdageinab, a gıla gau, kalıp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,' a gïnab," a ga.

*Jisas Kiñ rö Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

* **19:26:** Mad 13:12; Luk 8:18

28 Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga. 29 Am am Olip Dum au, ram rihig aglö Bedpagi Bedani goł au söl amjaköm, bi nipe mihöp kalip nöd hag yuöm haga, 30 “Ram rihig aglö migan lödañ ammil niñabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap, nagi adik lilö mideinab u, hubik daumil. 31 Pen nibi bi rimnap apöm, ‘Kaj donki u niñon ginig hubik ud arabil,’ a gaiöl u, hagnil, ‘Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,’ a gimil,” a ga.

32 Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp mideia. 33 Am nagi hubik glö niñöl gi, bi kaj donki nap nibö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u niñon ginig gimil nagi hubikabil?” ö gila.

34 Hageila haglö, “Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagi hubikabil,” a glö. 35 Anig hagnil, kaj donki marep anibu nagi hubikmil, u gi dam Jisas mideia au amjakmil, waij kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u limil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lañ lila. 36 Jisas donki adö lañ asiköm, adan adö u arö niñöl gi, nibi bi gau waij nan kale rimnap dap adan adö anibu lilö niñöl gi, kaj donki Jisas asik mideia anibu waij nan kale adö anibu abö göl gi abö göl gi ara.

37 Am am Jerusalem sösöl glö niñöl gi, Olip Dum adan ramö giyañ gep ka au, nibi bi nipe gau iru yabit nöp, magöñhalö nip miñ miñ yabit göl gi, nan niñon niñon ga gau gasi u niñöl gi, wiñ kub alöl gi, God hib nipe dap ranöm hagla,

38 “Bi Kub nipe Kiñ hanip hag yuö auöp i,
God nip ud aij ginim!

God ram m+nönj kumi kabö adö laŋ au,
hibur hain hain magö u nöp m+idöp.
God n+pe adö i g+ilaŋ m+idöm,

n+pe mailö aij unbö ke halö m+idöp,” a g+ila. *

³⁹ An+g haglö n+ñöl g+, b+ Perisi r+imnap aŋ an+bu
au m+deila gau, Jisas n+ip hagla, “Manö hag ñeb
b+. N+bi b+ ne gau kal+ip hag gö, an+g unbö rö
hagaglaŋ,” a g+ila.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale
manö an+bu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wiñ
albaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem n+ñöm m+ñöŋ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl g+, daun kub an+bu
n+ñöm, amgö ñ+g lugö n+ñöl g+ haga, ⁴² “Ram
m+nönj Jerusalem i, kalöp mög yab+ñ n+ñabin. Yad
kalöp ud God aip j+m ñem, hibur hain hain magö
u kal+ip ñ+n+g aunö u n+ñbep u, aij yab+ñ g+iböp.
Pen m+ñni kale n+ñagmim, amgö we rö m+dpim.

⁴³ Hainö b+ kołmał kale apöm, daun kub kale i,
uñ+n l+ g+gabö g+ m+idöm, ⁴⁴ apöm g+ naj yab+ñ
g+lö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap
kabö ap adö laŋ waköm m+idageinab; n+bi b+, ñ+
pai, kabö waryö raul aŋ yaŋ m+deinaböl gau ram
halö pa jö ma jö g+ yunaböl. God kalöp udn+g
auöp ñ+n i n+ñagpim u me, an+g g+inab,” a ga. *

*Jisas God sabe gep ram raul m+gan yaŋ ara
(Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Jisas an+g hagöm, God sabe gep ram u amöm,
n+bi b+ s+kim geila gau kal+ip hag hönj yuöl g+ haga,
⁴⁶ “God Manö u kal+ kñiñ r+iköm hagla, ‘Ram yad

* **19:38:** Sam 118:26; Luk 2:14   * **19:44:** Luk 21:6

u, yip sabe gep ram m̄ideinab, a ḡila u pen kale s̄ikim gi ḡipe ḡipe, n̄ibi b̄i nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas n̄ipe p̄ör p̄ör, n̄in añi añi am God sabe gep ram raul m̄igan u, n̄ibi b̄i gau kalip manö hag n̄im̄idöp. B̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau, b̄i lo manö hag ñeb b̄i gau, b̄i manö ud as̄ikep gau, n̄ip al pak lun, a göm, gasi añi u niñeila. * ⁴⁸ Anig gasi niñla u pen n̄ibi b̄i magöñhalö, manö aij n̄ipe niñun, a göm, n̄ip ñiñi l̄ilö niñöl gi, kale Jisas n̄ip al pak löl rö laga.

20

*“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö ḡila
(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Pen n̄in an anib au, Jisas n̄ipe God sabe gep ram raul m̄igan u amöm, n̄ipe n̄ibi b̄i ud God aip jim n̄öl l̄inab manö aij u hag ñi m̄ideia niñöm b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i lo manö hag ñeb b̄i gau abe, b̄i manö ud as̄ikep gau abe aula. ² Apöm n̄ip hagla, “An nöp hagö, ne apön anig gi ajabön?” ö ḡila.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag niñeb ap hag niñig gabin. ⁴ Jon n̄ibi b̄i gau kalip ñig pak n̄im̄idöp u, God n̄ip hagö anig ga aka gasi n̄ipe ke niñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “‘God hagö, Jon n̄ibi b̄i gau kalip ñig pak ña,’ a ḡinabun u, n̄ipe hagnab, ‘Anib u, manö n̄ipe u niñhön ḡinig udagpim?’ ö ḡinab. ⁶ Pen, ‘Jon gasi n̄ipe ke nöp niñöm, n̄ibi b̄i gau kalip ñig pak ña,’

---

* **19:47:** Luk 21:37

a geinabun u, nibi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak lınaböl,” a gıla. ⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas nip pen hagla, “Jon apöm nibi bi gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun,” a gıla.

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

Bi wain wög adiñ abad mideila gau, manö hod riköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm haga, “Bi ap wain wög adiñ ap gi yimöm, nibi bi rimnap hag löm, am ram minöñ milö gau mideinab. * ¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, ‘Am nibi bi wain wög gi midpal gau kalip hagö, wain magö yip rimnap ñilö daumön,’ a ginab. Hagö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl gau nip pak pak löm, yiharini hag yulö ado gi aunab. ¹¹ Anig gilö, bi wain wög nap nibö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nip u rö nöp pak pak löm, yiharini hag yulö ado gi aunab. ¹² Anig gilö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip miñu magö paköm, tip gi dam höñ au yan yunaböl. ¹³ Anig gilö, bi wög adiñ nap nibö u hagnab, ‘Yad ai ginamni Ñi midmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö niñöl rö löp,’ a göm yunab. ¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, ‘Ñi auöp i,

---

* 20:9: Ais 5:1

nap wain wög u nipe udnim rö löp. Nip böñ nöp al pak lun, hon udun,' a ginaböl. ¹⁵ Anig hagöm, nip t+p t+p gi dam höñ gau amöm, böñ nöp al pak lölö umnab.

“Pen anig geinaböl u, bi wög adiñ nap nibö u kalip nihön ginab? ¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adiñ anibu nibi bi rimnap kalip pen hagö abad mideinaböl,” a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi niñ mideila gau hagla, “Hagpan anibu rö gagnim!” a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip niñ gusgus göm haga, “Anig hagpim u pen anib u, God Manö kali kliš rikla adiñ ap rik niñmim it u yip hag ñimim. Adiñ hagabin anibu anig göl midöp,

‘B+ ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gila u
pen m+ñi ram padö añ yañ u b+niñ ñöl midöp,’ a gila.

¹⁸ “Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu pakn-aböl gau, kalip böñ nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu p+g ju ap lug nibi bi pak r+bi+knab u, kalip böñ nöp paib waib jö gi linab,” a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagn a göm niñla u pen nibi bi iru nöp niñ mideila gau niñöm, piñiñ göm arö gila.

*“Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?” gila
(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rimnap kalip

* **20:18:** Ais 8:14-15

mumug göm hagla, “Kale n+bi b+ aij rö halu l+mim, am manö pir pir almin, n+p manö r+imnap hagpe, pen n+hön hagain+m n+jun, n+p dam gapman b+ manö kub ud as+kep u ud arnabun,” a g+la.

* ²¹ An+g haglö, amöm n+p manö r+imnap piral hagöm hagla, “Manö hag ñeb b+, hon n+nbun ne böj lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan. ²² An+b u, hon n+hön gun? Rom gapman b+ kub Sisa n+p dak+s ñun aka wasö?” g+la.

²³ Kale manö pir pir hagla an+bu n+ñöm, Jisas kal+p haga, ²⁴ “Mani dak+s ñ+bal an+bu ap y+p ud yambe n+ñ+n,” a ga. Hageia, ud yamla n+ñöm haga, “Mani ba u, ana an rö m+ðöp+ñ Hib kal+ k+ñ r+kla an+bu, an hib rö m+ðöp?” ö ga.

Hageia hagla, “Sisa ana n+pe u m+ðöm, hib n+pe u m+ðöm göp,” a g+la.

²⁵ Hageila, kal+p haga, “An+b u, Sisa nan n+pe m+ðain+m, Sisa n+p ñ+mim. God nan n+pe m+ðain+m, God n+p ñ+mim,” a ga.

²⁶ Jisas n+pe n+bi b+ m+ðeila an+ au an+g hageia, manö n+pe r+b juöl rö lagö, gas+ iru n+ñöm manö ap hagagla.

*N+bi b+ uraknaböl u, hag n+ñeb ap
(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)*

²⁷ Sadyusi gau, n+bi b+ umöm urakagnaböl a göm, gas+ u n+ñm+dal. Pen Sadyusi b+ r+imnap Jisas m+ðeia au apöm, n+p hag n+ñeb ap hag n+ñla.

²⁸ Hag n+ñöm hagla, “Manö hag ñeb b+. Mos+s manö ap han+p kal+ k+ñ r+köm haga, ‘B+ ap n+bi

---

* **20:20:** Luk 11:54

udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharîŋ umnab u, nîmam nîpe ap pen nîbi anîbu udöm, ñi pai nîpe u, a göm, yag daunîm, a ga. ²⁹ Anîb u, bî il halö unbö mudun jîŋ u mîdeinaböl. Nîmam nöd u nîbi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharîŋ umnab. ³⁰ Umö, nîmam yîgwö aŋ nîbö u pen nîbî anîbu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharîŋ umnab. ³¹ Anîg gö, nîmam yîgwö nîgaŋ nîbö u pen nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharîŋ umnab. Anîg gî dam dam, nîmam unbö mudun jîŋ magöŋhalö ñi pai yag dapöm wasö yiharîŋ umnaböl. ³² Hainö nîbi anîbu u rö nöp umnab. ³³ Pen umöm uraknaböl a gîpan u, nîbi añî anîbu bî nîpe unbö ud mudun jîŋ lî nab u, hainö bî an nîbi mîdeinab?” ö gîla.

³⁴ Hageila, Jisas kalîp haga, “Mîñî mîdpun ñî nî i, nîbi gau bî udpal, bî gau nîbi udpal. ³⁵ Pen nîbi bî God gö uraköm, ram nîpe kumî kabö adö laŋ au arnaböl gau, nîbi gau bî udagnaböl, bî gau nîbi udagnaböl. ³⁶ Pen kale kauyaŋ umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamîŋ mîdeinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nîpe mîdeinaböl. ³⁷ Nîbi bî umöm urakpal manö u, Mosîs u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kalî kliñ rîka. Mosîs manö anîbu kalî kliñ rîköm haga, ‘Bî Kub nîpe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mîdöp,’ a ga. ³⁸ Nîbi bî nöd umla gau, ‘God kale mîdöp,’ a ga rö, hon nîŋbun, nîbi bî nöd umla gau urî kamîŋ mîdpal. God nîŋöb, nîbi bî nîpe magöŋhalö kamîŋ mîdpal,” a ga.

³⁹ Jisas anîg hageia, bî lo manö hag ñeb bî rîmnap hagla, “Manö hag ñeb bî, manö kabö göl

nöp hagpan!” a gila. ⁴⁰ Manö hag aij ga anibu niñöm, piñiñ göm, hainö manö r+mnap niþ hag niñagla.

“Niñhön giñig yip Mesaia a göm niñagpal?” ö ga

⁴¹ Pen Jisas kalip haga, “Niþi bi gau niñhön giñig, Mesaia u Depid ñi niþe u nöþ midöp, a giþal?

⁴² Depid niþe ke God Manö adiñ Sam a giþal u kal+ kñiñ r+köm haga,

‘Bi Kub niþe Bi Kub yad niþ haga,

“Ne ñimagö y+ig yad lau adö asik midmön; *

⁴³ mid damöm yad kołmał ne gau kalip giñö, ma mo ne gau kalip abö gi r+bi+knabön,” ’ a ga.

⁴⁴ Pen Depid niþe Mesaia u niþ, ‘Bi Kub yad,’ a ga rö, niñhön giñig, Mesaia u Depid ñi niþe u nöþ midöp, a giþal?” ö ga.

Lo manö hag ñeb bi gau giþal rö gagmim, a ga (Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Niþi bi gau niñm+dlö niñöl gi, Jisas bi niþe gau kalip haga, ⁴⁶ “Kale lo manö hag ñeb bi gau giþal rö giñim rö löp u, niñ aij giñim. Kale giþal adö u, hon gau ajno hib hon u nöþ ñ+lan a göm, walij miłö rol göm, niþi bi gau aip magum giłö, niþi bi gau kalip niñöm, ‘Bi kub auabim e!’ giñaböl u, miñ miñ giñaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bi kub asikpal sea adö u asikpal; pen nan kub niññaböl ñin u, am bi kub asikpal ka u nöþ asiknaböl. ⁴⁷ Bi lo manö hag ñeb bi gau, niþi pałpał ram nan kale gau si udöm, God niþ sabe giñabun u, niþi bi niñöl, a göm, manö

* **20:42:** Sam 110:1

milö kub pir pir adö rïmnap hagpal. Anig gïpal u, hainö ilön kub ke yabïl udnaböl,” a ga.

21

*Nïbi adu ap God nïp nan kub ña
(Mak 12:41-44)*

¹ Jisas God sabe gep ram raul mïgan am mïdöm niŋa, nïbi bi mani halö gau mani rïmnap dap mab ij mïgan u yueila. ² Pen nïbi adu mög gep rö ap mani aïï pro magö mïhöp dap yua. ³ Anig ga niŋöm Jisas haga, “Yad kalöp niŋö hagabin, nïbi bi rïmnap mani pro yubal; pen nïbi adu mög gep rö i mani nïpe kub yabïl yuöp. * ⁴ Pen nïbi bi rïmnap mani kale iru nöp mïdö niŋöl gï mani yubal; jï nïbi adu mög gep rö i mani nïpe mïdöp rö magöŋhalö yuöp. Nan rau ñïheb ap mïdagöp,” a ga.

*God sabe gep ram u gï naij gïnaböl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Pen bi nïpe rïmnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God nïp ñöm rïb adïk ñïla u, aij yabïl mïdöp,” a gïla. Anig hageila, Jisas kalïp haga, ⁶ “Anig hagpim u pen hainö nan aij niŋabim anïb gau mïdageinab. Magöŋhalö ud waï gï yulö, kabö ap kabö ap adö u mïdageinab,” a ga.
*

*Hainö mïjör kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Hageia, nïp hag niŋöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan anïbu ñïn mai rö anig gïnabrï Pen nan

* 21:3: 2Ko 8:12 * 21:6: Luk 19:44

nihön rö gö niñun, miñi giñig gab a giñabun?” ö gila.

⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “Niñ aij giñim! Niñi bi iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. Niñ kub u auöp,’ a giñaböl. Anig hageinaböl u, niñö hagaböl a giñim kalip hain gagmim. ⁹ Pen ram miñöñ miñan riñnap uraköm, ram miñöñ miñan riñnap aip pen pen giñaböl. Ram miñöñ miñan riñnap kale ke nöp pen pen giñaböl. Anig geinaböl u niñmim, niñ kub hagpal u aunig gab niñöm anig gaböl a giñim, piñiñ gagmim. Niñ kub anibu hainö aunab,” a ga.

¹⁰ Anig hagöm kalip haga, “Ram miñöñ miñan riñnap uraköm, ram miñöñ miñan riñnap aip pen pen giñaböl. Kiñ riñnap yam kale uraköm, kiñ riñnap yam kale aip pen pen giñaböl. ¹¹ Ram miñöñ gau iru nöp munmon kub yabiñ udöm, kiñyö kub alöm, miña kub yabiñ göm giñab. Nan kumi kabö adö lañ au ke hain niñö löm, nan unbö ke piñiñ gep rö adö lañ au liñab. ¹² Nan anib gau hainö anig giñab ji nöd yip pig aip miñpim rö, kalöp giñai giñaböl. Kalöp manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nag liñab, dam kiñ gapman biñ kub gau ud arnaböl. ¹³ Kalöp giñaböl anibu, manö aij yad u kalip waiö hag niñmim rö liñab. ¹⁴ Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nihön rö pen hagin a giñim, nöd ulhai niñagmim. * ¹⁵ Yad ke kalöp gasiñ aij niñem manö magö niñö, kale manö anibu nöp hag niñbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab.

---

* **21:14:** Luk 12:11-12

* 16 Pen name nap, namam bi, bi ridik niheb, bi niheb kale ke rimnap kalöp mumug göm, ud kolmat ñimago adö lölö, kalöp rimnap böñ nöp al pak linaböl. * 17 Yip niñ udpim rö, niñi bi gau magöñhalö kalöp mulu kal niñnaböl. 18 Pen nabic umago kale añi ap ur gagnab. 19 Pen yip cig pidöñ gi mideinabim u, kamini midep magö u udmim, pör pör nöp mideinabim.

*Jerusalem gi naj ginaböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 “Pen ami bi gau apöm, Jerusalem binöm yu gıgabö ginaböl ñin u, miñi söl midöp Jerusalem gi naj ginaböl, a gimim niñnabim. 21 Niñi bi ram minöñ Judia midaiöl gau, piñini gi no ilö gau aröl. Niñi bi Jerusalem midaiöl gau, piñini gi höñ adö aröl. Pen niñi bi höñ adö midaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl. 22 Niñön ginig: ñin anibu me, kale God nip arö gıpal rö, God manö hagep bi gau magöñhalö God Manö kalı kline riköm hagla rö nöp ginab niñöm kale pen ilön kub udnaböl. * 23 Pen ñin anibu, niñi ñi mudun mideinaböl gau abe, niñi ñi painan ci ñeinaböl gau abe, kalıp minör kub yöl ginab. God Juda niñi bi kalıp minör kub yabıl ginam a göm, niñi bi ram minöñ anibi midpal kalıp gi naj yabıl ginab. 24 Bi mlö gau niñbö apöm, niñi bi rimnap kalıp ru mlö kid udöm rib linaböl, niñi bi rimnap kalıp nagı löm dam ram minöñ ke gau gau magöñhalö ud arnaböl. Pen Juda niñi bi wasö gau apöm,

---

* 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22 * 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7

Jerusalem gi najj gïlö gïlö, God ñin nipe haga u ap auö, arö ginaböl. *

*Bi Ñi nipe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ “Pen hainö, sidö rakin gapi nan ke ap waiö löm, ñig si ral apöm gu kub geinab. Pen ram minöñ il i nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö gasi iru niñöm, niñön gab a göm, gasi mlö löm piñiñ ginaböl. * ²⁶ Nan kumi kabö adö lañ midöp gau, dañ nibö i nibö gö, minöñ naböñ i niñön ginig göm gab, a göm, piñiñ göm, gasi magö rik auö umeb rö linab. ²⁷ Anig ginab ñin u, Bi Ñi nipe kumi añ au auö niñöl gi, nibi bi kale pidöñ nipe u abe, mailö aij unbö ke yabiñ nipe u abe niñaböl. * ²⁸ Nan hagabin i geinab u, Bi Kub hanip ud kamini yunab ñin u sol midöp, a gimim, amgö gilañ gimim niñöl gi midaimim,” a ga.

*Mab wasinad u, manö hod riköm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Jisas anig hagöm, kalip manö hod riköm haga, “Mab wasinad abe, mab rimnap abe, ³⁰ silip lö, miñi sidö linig göm gab a gimim, niñbim. ³¹ Anib u rö, nan hagpin gau gö, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u sol auub a gimim, niñnabim.

³² “Yad kalöp niñö hagabin, nibi bi uri midpal gai i magöñhalö umagnaböl; rimnap kamini midlö niñöl gi, nan hagabin i magöñhalö ginab.

---

* **21:24:** Sam 79:1; Rep 11:2   * **21:25:** Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13   * **21:27:** Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

³³ Kumi kabö adö laŋ abe, m+nöŋ naböŋ iŋ i abe ur g+nab, j+ manö magö yad gau ur gagnab.

N+ŋ aij g+mim m+daimim, a ga

³⁴ “Pen n+ŋ aij g+mim. Kale ñ+g wain ñ+g klö iru ñ+ŋmim hauŋ l+mim, nan m+nöŋ naböŋ adö iŋ i nöŋ gas+ n+ŋ m+deinabim ñ+n an+bu nöŋ, yaur kaj wal wayöŋ hel l+lö y+ŋ+d nöŋ udöp rö u g+nab.

³⁵ Gai i nöŋ gagnab; n+bi b+ ram m+nöŋ iŋ k+g+n y+ma magöŋhalö m+dpal rö g+nab. ³⁶ An+ib u, kale pör pör n+ŋ aij g+mim, God n+p sabe göl g+ nöŋ m+dmim hagmim, ‘Nan an+ib gau han+p al pak lagn+m; ne han+p abad m+do kam+ŋ arun, am B+ Ñ+ n+pe amgö ilö adö n+pe u m+daiun,’ a g+mim,” a ga.

³⁷ Ñ+n pro bad an+bu, Jisas pör am God sabe gep ram raul m+gan u am m+dom, n+bi b+ gau kal+p manö hag ñ+m+doŋ. Pen s+bon gö n+ŋöl göm, Jisas n+pe am ram m+nöŋ ap Olip Dum a gal u han+m+doŋ. ³⁸ N+bi b+ gau magöŋhalö, manö n+p u n+ŋun, a göm, hil+m halö yab+ŋ uraköm, God sabe gep ram u arm+dal.

22

Judas Jisas n+p mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Y+is Halö Ñ+ŋagep ñ+n kub kale u, Pasopa a g+p+al ñ+n kub kale u, sösöl ga. ² B+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, Jisas n+p alun a g+la u pen n+bi b+ gau kal+p p+ñ+ŋ göm, aigöl gun alun a göm, hag n+ŋ m+deila.

³ Hag niŋ midlö niŋöl gi, Seden niŋe apöm, Judas hib niŋe ap Iskariod a gi midal u, niŋ yuö hiika. Bi anibu Jisas bi niŋe unbö miŋan laŋ gau bi ap. * ⁴ Yuö hiikö, niŋe am God niŋ nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe mideila gau amöm, Jisas niŋ aigöl gem mumug gi dam niŋnö niŋ al pak lö, a göm, manö anibu kalip aip hag niŋa. ⁵ Hagö, kalip aij a gö niŋöl gi hagla, “Nöp mani niŋnabun,” a gila. ⁶ Hageila, Judas niŋe, magö mai rö Jisas niŋi bi gau aip midageinab u, niŋ mumug gi dam bi kub gau kalip niŋnabin, a göm, abad niŋ mideia.

Pasopa nan niŋniŋig giŋin gila
(*Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30*)

⁷ Pen Bred Yis Halö Niŋagep niŋn anibu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep niŋn uri, a göm, * ⁸ Jisas niŋe Pida aip Jon aip kalip miŋhöŋ hag yuöm haga, “Kale miŋhöŋ am Pasopa nan niŋnabun u gi li aij gi mil,” a ga.

⁹ Hageia haglö, “Gai anig gul?” ö gilo.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale miŋhöŋ daun kub u ammil niŋnabil, bi ap niŋig miŋ daueinab. Niŋ nable pakmil, arnim ram u ammil, ¹¹ bi ram nap niŋbö anibu niŋ hagmil, ‘Manö Hag Neb Bi nöp hag niŋöb, “Ram raul miŋan mai bi yad gau aip Pasopa nan niŋnabun?” ö göp,’ a gi mil. ¹² Anig hageinabil, kalöp miŋhöŋ dam ram raul miŋan kub debol nan gau halö mideinab adö laŋ u

* **22:3:** Jon 13:2,27   * **22:7:** Eks 12:1-27

hageinab u, Pasopa nan ñiηnabun gau raul miηan anibu gi jin gi mil,” a ga.

¹³ Hagö ammil niηlö, haga haga rö nöp miηeia. Anib u, Pasopa nan ñiηniηig giηa gau gi li aij giηlö.

*Jisas bi niηe gau kalip bred wain ña
(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)*

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan ñiηniηig göm, bi manö niηe ud arep gau aip debol u asiη giηabö göm, ¹⁵ kalip haga, “Gas i yad pör niηbin u, kalöp aip Pasopa nan ñiηniηig gabun i ñiηun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gas i u niηbin. ¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyaη ñiηagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak ñiηbun il anibu waiö linab niηöm God niηbi bi niηe udöm abad miηeinab ñin u nöp nan kub ñiηnabun,” a ga.

¹⁷ Jisas aniη hagöm, ñiη wain kap udöm, God niη aij a göm, bi niηe gau kalip ñöl gi haga, “Ñiη ñabin i kale ke ud ñiηim. ¹⁸ Pen kalöp hagabin, miηni ñin i riηkö, ñiη wain kauyaη ñiηagnabin; God niηbi bi niηe udöm abad miηeinab ñin u nöp ñiη wain kauyaη ñiηnabin,” a ga.

¹⁹ Aniη hagöm, bred ap udöm, God niη aij a göm, ud jö göm kalip ñöl gi haga, “Hañ romaη yad i kalöp ñabin. Kale udmim gas i yiη nöp niηöl giηim ñiηim,” a ga. ²⁰ Kale nan ñiη haköm, Jisas ñiη wain kap u udöm, kalip ñöl gi haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp niηbi bi yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am piηdöη giηab u me, kalöp ñiη wain i ñabin.

21 Pen bi yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. * 22 Bi Ñi nipe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bi nip kain gi dam arnab u nip mög niñabin,” a ga.

23 Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp, an rö anig ginab, a göm, pen pen hag niñöl gi mideila.

Bi nipe gau, “Kale wasö, yad nöp bi kub midpin,” a gila

24 Jisas bi nipe gau, kale wasö, yad nöp bi kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

25 Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kin gau Juda nibi bi wasö gau klö göm abad midöl gi hagnal, ‘Kalip ud aij yabitl gipun,’ a gipal. * 26 Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, ñi praj rö midaiöl; bi kub yabitl gau, bi wög gi ñeb rö midaiöl. * 27 Minöñ naböñ il i gipal nagit adö u, bi kub am asiklö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pitä pitä gipal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp midpin. *

28 “Yip marö yabitl gimidöp u niñmim yip arö gagpim; yip abad midpim. 29 Anig gipim u, God yip hagöp, ‘Ne Kin midmön, nibi bi gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagin, kale kin rö midmim nibi bi gau kalip abad mideinabim. 30 Ñin anibu kale ram minöñ yad u ammim, yad aip asikmim nan magö niñmim ñig niñmim ginabim; kale kin asikpal sea

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25:

Mad 20:25-27; Mak 10:42-45 * 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35

* 22:27: Jon 13:12-15

adö u asikmim, Isrel it ke ke unbö migan lan kalip manö kub niñnabim,” a ga. *

*Pida, “Jisas niñ n-ñagpin,” a g-ñab
(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)*

³¹ Jisas niñpe Pida niñpe haga, “Saimon, Saimon, nõñ. God niñpe Seden niñpe yau a gö, kalöp bi, wid magö honñ g-ñlö honñ g-ñlö, magö yab-ñ u ke löm, ad-ñ ad-ñ u ke löm g-ñpal rö u göm, kale g-ñ naiñ g-ñnabim aka wasö g-ñ niñnab,” a ga. ³² Pen yad God niñpe sabe g-ñpin rö, y-ñp böñ nõp arö gagnabön. Pen nan si nan naiñ g-ñnabön u, niñhön g-ñniñ g-ñniñ g-ñpin, a g-ñmön, y-ñp kauyanñ ado g-ñ aunabön. Pen an-ñ g-ñmön, hainö apön namdamam ne riñnap kalip manö hag niñ aiñ gö, kale klö göm y-ñp hain göl,” a ga. *

³³ Jisas an-ñ g-ñ hageia Pida haga, “Bi Kub, yad nõp arö gagnabin. Miñhönñgöl nõp ajeinabul, nõp nag-ñ löm, y-ñp abe nag-ñ löl. Pen nõp al pak löm, y-ñp abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nõp hagabin, miñni siñbön yanñ kiñlak-ñ wiñ alagnab magö u, Jisas niñpe niñnagpin a g-ñmön, ij miñhau niñganñ wai niñnabön,” a ga.

Mani rin, wad-ñ, ru miñlö kiñd

³⁵ Jisas an-ñ g-ñ hagöm kalip haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wad-ñ, ma riñrup gau udmim ud aragmim; y-ñhar-ñ armim,’ a g-ñnö. Hagnö arbe niñn an-ñbu, nan kale riñnap miñdeia aka miñdageia?” ö ga.

* 22:30: Mad 19:28   * 22:32: Jon 17:15

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mïdeia nöp,” a gïla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen mïñi kale mani rin, wadi mïdainim u, halö ud armim. Bi an ru mïlö kid mïdagainim u, kolsior nipe u bi rimnap kalip sikim göm mani udöm ru mïlö kid ap raunim.

³⁷ Pen niñim! Nöd God manö hagep bi Aisaia God Manö adiñ ap kalikliñ riköm haga, ‘“Nipe bi nan si nan naj gep bi ap,” a ginaböl,’ a ga. Haga anibu yip nöp haga. Manö hagöm kalikliñ rika anibu mïñi ginig gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, ru mïlö kid hon mihöp mïdöp,” a gïla.

Hageila haga, “U anig hagagmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nip sabe ga

(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Jisas anig hagöl göm Jerusalem höñ amöm, pör Nap nip sabe gimïdöp Olip Dum au ara; bi nipe gau hain gïla. ⁴⁰ Ram mïnöñ anibu amjaköm kalip haga, “Gasï naj auö gi naj gimim rö löp u, God nip sabe göl gi mïdaimim,” a ga.

⁴¹ Anig hagöm, kalip arö göm, nipe ke ke au amöm, kugom yimöm God nip sabe göm haga, ⁴² “Bapi, gasï yad niñbin u ñig asï kap yip ñinig gabön u ñagmön. Pen yad gasï niñbin adö u gagmön; gasï ne ke niñban adö u nöp gimön,” a ga. ⁴³ Jisas anig hagö, ejol ap kumi kabö adö lañ au nïbö apöm nip pïdöñ ña. ⁴⁴ Nip marö yabï gö, Jisas nipe Nap nip klö yabï göm sabe göl gi mïdö niñöl gi, hapil u hagape rö pa gi dö gi il yan luga.

* 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

⁴⁵ Nap nɪp sabe gɪ mɪd juöm amöm nɪŋa, bɪ nɪpe gau mɪŋör lugö nɪŋöl gɪ, hon haneila. ⁴⁶ Anɪg geila u nɪŋöm kalɪp haga, “Nɪhön gɪnɪg hon han-abimŋ Seden nɪpe gasɪ ñö kale gɪ naij gɪmim rö löp u, urakmim, sabe göl gɪ mɪdaiim,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anɪbu hag mɪdö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe Judas bɪ ugan kub ap uɫ gɪ dap apjaköm, Jisas nɪp ud bom halunam a geia. ⁴⁸ Anɪg geia, Jisas nɪp haga, “Judas, ‘Bɪ me i al pak lɪmim,’ a gɪmön, yɪp Bɪ Ñɪ nɪpe ud bom halunɪg gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anɪg hagö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe gau nan nɪhön gɪnɪg geila anɪbu nɪŋöm hagla, “Bɪ Kub, hon kalɪp ru mɪlö kɪd ud rɪbun aka?” gɪla. ⁵⁰ Anɪg hagöl göm, bɪ ap ru mɪlö kɪd nɪpe u udöm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ bɪ wög gɪ ñeb nɪpe u, nɪp rɪmɪd yɪjɪg lau böŋ nöp rɪb gɪ dö gɪ yua.

⁵¹ Anɪg geia, Jisas nɪŋöm haga, “Anɪg gagmim! Me aij,” a ga. Anɪg hagöm, rɪmɪd u ud nɪŋö kamɪŋ la.

⁵² Pen God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, God sabe gep ram abad mɪdmɪdal polisman bɪ kub kale gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, ap nɪp udnɪg geila gau, kalɪp haga, “Kale ru mɪlö kɪd udmim, ur pakep udmim daubim u, yɪp bɪ pen pen alep bɪ ap rö a gɪ gasɪ nɪŋmim, ud sɪsɪ lɪnɪg aubim ar? ⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u mɪdainö yɪp udagpe. Pen mɪñi Seden, bɪ sɪbön lau adö mɪdöp u, ñɪn nɪpe u me, anɪg gabim,” a ga.

*Pida, Jisas n̄p n̄ḡagpin, a ga
(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)*

⁵⁴ Jisas an̄g hagö n̄ḡöl ḡi, n̄p ud s̄i s̄i löm, dam God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i ram u ud arla. Pida pen hain hain n̄ḡ ara. * ⁵⁵ Ram an̄bu apjaköm, ram goł au mab lauöm as̄ik m̄ideila. Pida hain apjaköm kal̄ip aip as̄ika. ⁵⁶ Pida aip as̄ik m̄idö n̄ḡöl ḡi, pai ram an̄bu wög ḡi ñim̄döp ap n̄p n̄ḡ dap ran lugöl ḡi haga, “B̄i i abe Jisas aip m̄idm̄idöp,” a ga. ⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, b̄i an̄bu yad n̄ḡagpin!” a ga.

⁵⁸ An̄g hagöm, yöp pro magö ap m̄idö n̄ḡöl ḡi, b̄i ap pen apöm Pida n̄p n̄ḡöm haga, “Ne u rö nöp Jisas b̄i n̄pe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “B̄i me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap m̄idö, b̄i ap pen apöm, klö göm haga, “B̄i i Jisas aip m̄idm̄idöp me. N̄pe abe ram m̄inöḡ Galili n̄bö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “B̄i me, manö hagabön u yad n̄ḡaḡin me!” a ga.

An̄g hagö n̄ḡöl ḡi, ad̄iḡ k̄i lak̄i wiñ ala. ⁶¹ An̄g gö, Jisas ado göm, Pida n̄p n̄ḡ ij halö lö, Pida pen Jisas, “M̄iñi sibön yaḡ k̄i lak̄i wiñ alagnab magö u, Jisas n̄p n̄ḡagpin a ḡimön, ij m̄ihau n̄gaḡ wai ñinabön,” a ga manö u gas̄i n̄ḡa. ⁶² An̄g n̄ḡöm, rugu m̄i tep gö, małul ral auö, hön amöm m̄i t̄öḡ ga.

*Jisas n̄p hag juöl ḡi, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ B̄i Jisas n̄p ud m̄ideila gau n̄p hag juöl ḡi, paköl ḡi ḡila. ⁶⁴ Kale waiḡ bad ap ud amgö n̄p u

* 22:54: Sam 31:11

paŭ gi ñöm, niþ paköm hagla, “Ne bi ke niþban u, nöþ an pakab u hanþ hag ñi!” a giŭa. ⁶⁵ Pen manö naiþ anþbu rö, niþ rapþn iru nöþ hagla.

Juda bi kub manö ud asþkep gau Jisas niþ manö kub hagla

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hilþm halö, Juda bi manö ud asþkep gau löm, God niþ nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb gau löm, ap magum giŭö, Jisas niþ uŭ gi Kansol kub anþbu mideila an au ud daula. ⁶⁷ Pen Kansol bi gau kale Jisas niþ hagla, “Pen ne ke hagemön, ne Mesaia u aka wasö,” giŭa.

Hageila, Jisas kalþp haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, niþö hagöp a gimim, niþagnabim. * ⁶⁸ Pen hag niþeb yad midöp u kalöp hag niþeinabin u, yiþ pen hagagnabim. ⁶⁹ Pen miñi riköl mid damöm hainö gau, Bi Ñi niþe God Bi klö unbö ke halö midöp u, ñimagö yijig adö niþe au asþk mideinab,” a ga. *

⁷⁰ Anþg hageia, bi kansol gau magöþhalö niþ hagla, “Anþb u, ne ke God Ñi niþe u aka?” giŭa.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagþim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Niþhön giþig manö kub rapþn hag midun, bi rimnap hag niþno, Jisas anþg göþ anþg göþ a gaiöŭ Maj miþgan niþe ke hagöp niþbun u,” a giŭa.

---

* **22:67:** Jon 3:12   * **22:69:** Ap 7:56

23

Gapna Pailod Jisas n̄p manö n̄ŋa

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ An̄g hagöm, magöŋhalö uraköm, Jisas n̄p dam gapman b̄i kub Pailod m̄ideia au arla.

² Damöm, n̄p manö kub hagn̄g, manö gau n̄bö gau n̄bö dapöm hagla, “Hon ulhai n̄ŋun n̄ŋbun, b̄i an̄bi n̄bi b̄i hon gau manö piral hagöm hagöp, ‘B̄i kub Sisa n̄p dak̄s ñagmim, gapman kai manö u u rö nöp n̄ŋagmim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kiŋ an̄bu,’ a göp,” a ḡla.

³ Hageila, Pailod Jisas n̄p hag n̄ŋöm haga, “Ne Juda kai kiŋ kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagpan me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, n̄bi b̄i ȳhar̄ŋ ap m̄ideila gau abe kal̄p haga, “Yad n̄ŋbin, b̄i i n̄p manö kub hagep it̄ ap m̄idagöp,” a ga.

⁵ An̄g haga u pen kale manö kl̄ö hagöm hagla, “Gapman manö n̄ŋagöl, a göm, manö hag ñ̄i ajöm, Juda n̄bi b̄i ram m̄nön̄ hon gau magöŋhalö hag ñ̄i ajm̄döp. Ram m̄nön̄ Galili r̄iköm, hag ñ̄i aj dam dam m̄ñi Jerusalem aui auöp,” a ḡla.

Jisas n̄p dam kiŋ Herod m̄ideia au arla

⁶ Hageila, Pailod kal̄p hag n̄ŋöm haga, “B̄i an̄bi Galili n̄bö aka?” ga. ⁷ Hageia, yau a ḡla. Pen kiŋ Herod ram m̄nön̄ Galili abad m̄dm̄döp u, ñ̄n an̄ u apöm Jerusalem m̄dm̄döp. An̄b u, Jisas n̄pe Galili n̄bö b̄i ap a ḡla u n̄ŋöm, n̄p Herod ñ̄imagö adö yunö manö kub i n̄ŋn̄m, a göm, Pailod kal̄p hagö, Jisas n̄p dam Herod

mideia au ud arla. * 8 Herod, Jisas nan nihon nihon gimidop u por manö nöp niñöm, ñin mai rö nan gagep rö ap gö niñnabin, a göm, gasi u nöp niñ midmidop rö, ñin anibu Jisas nip u† gi dapjaklö, nipe miñ miñ yabi† ga. 9 Pen Herod nipe Jisas nip manö iru nöp hag yigin wagin ga, pen Jisas manö ap pen hagaga. 10 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö klö göm, bi iru nöp dagol dagol hagla. 11 Herod abe, ami bi nipe gau abe, Jisas nip gi naj göl göm, ñiñiñon löl göm, gapman bi kub rol gipal watij aij ap rol gi ñöm, kauyan Pailod mideia au yula. 12 Nöd Herod aip Pailod aip ko†mat midmidil pen ñin anibu manö niñ jim ñilö.

Juda nibi bi gau, “Jisas nip al pak limim,” a gila (Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39–19:16)

13 Pen Pailod, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nibi bi yiharin gau abe kalip hagö ap magum gila. 14 Kale ap magum geila, nipe kalip haga, “ ‘Bi i manö an ral hagöm, nibi bi gau kalip anig anig hagöp,’ a gipim u pen miñi amgö ilö adö kalöp i manö niñbin u, nipe nan naj göp manö it ap niñagpin. 15 Herod u rö nöp manö it ap ulhai niñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad niñbin, nan naj ap gagöp; anib u nip al pak lep rö lagöp. 16 Anib u, ami bi yad gau hagnö, nip yiharin paköm, hag yulö aran,” a ga. 17 Pen Juda kai ñin kub kale Pasopa u auö, Pailod por mi añi añi nagiman kale añi ap yiharin hag yumidop.

---

* 23:7: Luk 3:1

18 Pen ñin anibu kale magönhalö maj migan blätö gi wiñ klö alöm hagla, “Bi anibu al pak limim! Barabas nip hag yube hanip auan!” a gila.

19 Bi Barabas anibu nipe daun kub anibu nibi bi rimnap udöm, ram minön anibu abad midmidöp bi kub anibu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nip manö kub hagöm nagilila.

20 Pen Pailod Jisas yharin hag yunö aran a gi ninöm, kalip kauyan hagöm anig haga. 21 Hageia, kale kauyan maj migan blätö gi wiñ alöm hagla, “Nip mab ba lan al pak limim! Nip mab ba lan al pak limim!” a gila.

22 Hageila, Pailod kalip kauyan hagöm haga, “Bi anibi nan nihön gi naj göpñ Yad ninbin, nan naj ap gagöp rö, nip al pak lun rö lagöp. Anib u, ami bi yad hagnö, nip yharin paköm, hag yulö aran,” a ga.

23 Hageia, kale klö yabit göm, Jisas nip al pak lilö uman, a göm, meg migan kale blätö gi dap ranöm, hag gilö gilö, 24 Pailod manö kalip u udöm, 25 bi ap, nibi bi rimnap udöm ram minön abad midmidöp bi kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bi anibu nip hag yuö kamin ara; pen ami bi nipe gau kalip haga, “Kale Jisas nihön ginig gun a göm hagaböl u nöp gimim,” a ga.

Jisas nip mab ba lan cipit pak lila

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Jisas nip al pak linig ud arla. An au amöl göm, Sairini daun nibö bi ap Jerusalem aueia. Bi anibu hib nipe Saimon. Nip nable paköm, ud sisi löm, mab kros ud ka gi ñöm hagla, “Jisas arab u

hain aru,” a gîlö, ud hain ara. ²⁷ Pen Jisas nîp ud arlö nîjöl gî, nîbi bî iru nöp hain gîla. Nîbi bî areila an anîbu nîbi rîmnap Jisas nîp mög nîjöm ham geila. ²⁸ Anîg gîlö, Jisas ado gî nîjöm kalîp haga, “Kale Jerusalem nîbi, yîp gînîg gab u ham gagmim. Kalöp gî najî göm, ñî pai kale gau gî najî göm geinab anîbu ham gîmim. ²⁹ Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Nîbi ñî pai yag dauagpal gau abe, nîbi ñî pai ci ñagpal gau abe, kale nöp mîñ mîñ göl,’ a gînaböl. * ³⁰ Ñîn anîbu, nîhön gînîg mîdaiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gî apöm, hanîp al pak lînîm aka kîdîp udöm hanîp mînön ñînîm u aij,’ a gînaböl. * ³¹ Yad mab kamîñ rö mîdpin pen yîp anîg göm gî najî gaböl. Pen kale mab mîtep rö mîdpim rö, kalöp nîhön rö gî najî gînaböl?” ö ga.

³² Pen bî gapman lo manö rîb julö bî mîhau, mab ba lañ al pak lînîg göm, udöm halö ud arla. ³³ Dam ram mînön Wip Nabîc Cög Ij a gîpal u amjaköm, Jisas nîp dam mab ba lañ çîpît pakla, bî gapman lo rîb julö bî mîhau kalîp mîhön dam mab lap lap çîpît pakla. ³⁴ Anîg gîlö, Jisas haga, “Bapi, yîp gaböl u, ai gînîg anîg gabun, a göm, nîñ aij göm gagaböl. Anîb u, kale gî najî gaböl u nîjmön arö gîmön,” a ga.

Pen ami bî gau, Jisas walîj nîpe ud ju lîlö mîdeia gau, kale ke sadu gîpal rö u göm udla. * ³⁵ Nîbi bî iru nöp nîjmîdlö nîjöl gî, Juda bî kub gau Jisas nîp paj hagöm hagla, “Nîpe, ‘Yad Mesaia u; God yîp udajîp nîpe aip mîdpul,’ a göm, nîbi bî

* **23:29:** Luk 21:23
Ais 53:12; Sam 22:18

* **23:30:** Hos 10:8; Rep 6:16

* **23:34:**

rɨmnap umbal gajɨp urakpal. Göp anɨbu rö, nɨpe ke u rö nöp anɨg göm kamɨŋ arö nɨŋun,” a gɨla. *

³⁶ Pen ami bɨ gau u rö nöp, Jisas mɨdeia söl au apöm nɨp paj hagöm, ñɨg wain asɨ ñöl göm hagla, * ³⁷ “Ne, ‘Juda Kin kale mɨdpin,’ a gɨpan u, ne ke gɨmön kamɨŋ aru!” a gɨla. ³⁸ Pen Jisas nɨp cɨpɨ pak lɨla mab ba au gɨlan, mab po bad ap adö u manö kalɨ klɨñ rɨkla:

JUDA KAI KIN KALE ME I.

³⁹ Bɨ gapman lo manö rɨb julö, mab ba lan al pak lɨla mɨhau, bɨ ap Jisas nɨp hag juöm haga, “Ne Mesaia mɨdpan u, ne ke gɨmön kamɨŋ ammön, hol mɨhøj u rö nöp gö, kamɨŋ arul!” a ga.

⁴⁰ Hageia, bɨ ap pen nɨp hag göm haga, “Bɨ anɨbi ilön kub udöm umnɨg gab; hol mɨhøj u rö nöp ilön kub udul umnɨg gabul u, a gɨmön, God nɨp pɨñɨŋ gagpan ar? ⁴¹ Hol mɨhøj naij gɨpul rö ilön udabul, pen bɨ anɨbi nan naij ap gagöp,” a ga. ⁴² Nɨpe anɨg hagöm, Jisas nɨp haga, “Ne ram mɨnøj ne au am kin mɨdmön, yɨp gasɨ nɨŋmön,” a ga.

⁴³ Anɨg hageia, Jisas nɨp pen pe haga, “Yad nöp nɨŋö yabɨt hagabin, mɨñi ñɨn i nöp ne yad aip am ram mɨnøj aij u mɨdeinabul,” a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Magö anɨbu, sɨdö aŋ aulɨk magö u sɨbön göm, mɨd damöm sɨdö aumɨŋ gai ga magö u kauyan mailö ga. ⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnɨg göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñɨmagö adö ne u labin,” a ga. Anɨg hagöm uma. Jisas uma, magö anɨbu nöp,

* **23:35:** Sam 22:7-8   * **23:36:** Sam 69:21

God sabe gep ram magö raul agamij migan yan, walij ud ajön pıl gıla u, an yan pa bu göm, hıı gı lap lap arö, ajön hiıköl mideia. *

⁴⁷ Pen ami bı abad mıdep bı kub u, gaia anıbu niñöm, God hib nıpe u dap ranöl gı haga, “Niñö yabı! Bı anıbi bı aij nöp!” a ga.

⁴⁸ Nıbi bı ap niñ mideila gau, nan ga anıbu niñöm, maıt ral auö pabıt paköl gı, ado göm ram kale arla. ⁴⁹ Pen Jisas nıbi bı niñeb nıpe gau abe, nıbi Galili nibö niñ hain gıla gau abe, kale ke ke au dan mıdöm, nan ga anıbu niñ mideila.

*Josep nıpe Jisas hañ roman dam riğöl ga
(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Pen Juda Kansol kub bı ap, hib nıpe Josep. Nıpe bı aij, manö ud asık gı aij gımidöp. Nıpe Arimadia daun, ram mınöñ Judia an au nibö. Nıpe Juda Kansol bı rımnap, Jisas niñ al pak lun, a göm, gası niñla rö niñaga. Nıpe, God nıbi bı udöm abad mıdeinab niñ u aunab, a göm, abad mıdmıdöp. ⁵² Nıpe Jisas uma, wip he dam riğöl gıniğ göm, Pailod mideia u amöm, hag niñö yau a ga. ⁵³ Anıb u, Josep nıpe am wip he ud asık dap lugöm, walij rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö migan gısön nöp lu löm wip riğöl gagla migan u riğöl ga. ⁵⁴ Pen Juda God niñ sabe gep niñ u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip riğöl ga. ⁵⁵ Pen nıbi ugan, Jisas aip Galili nibö aula gau, Josep arö niñöl gı hain gı damöm wip riğöl amjaköm, wip he aigegö riğöl ga u niñ

* **23:45-46:** Luk 8:2-3   * **23:54:** Juda Sarere niñ kale u Praide dugo dugo iğ göm, gı damöm, Sarere dugo dugo pis gımidöp.

aij göm, ado gî ram kale arla. ⁵⁶ Ram kale amöm, agnoŋ ñîg haŋiŋ aij auep rîmnap wip he li ñîniŋ göm, gî li aij gîla.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñîn kub kale yîharîŋ mîdep u niŋöm me, yîharîŋ mîd mîd hanla. *

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Ruö Sade ñîn u, ram gîsön rua magö u, niŋbi ugan anîbu agnoŋ ñîg haŋiŋ aij auep u udöm, wip he hañ romanŋ anöŋ li ñun, a göm, dam wip riŋöl gîla u arla. ² Amöm niŋla, kabö haŋai kub wip riŋöl miŋan piŋ gîla u, liŋi gî am ba lau mîdeia. ³ Pen kale miŋan anîbu amöm niŋla, Bi Kub Jisas hañ romanŋ niŋpe mîdageia. ⁴ Ai göp, a göm, hag mîdlö niŋöl gî, adiŋ bi mîhau goŋ anîb au uraköl mîdailö. Bi mîhau waŋiŋ kale rud mailö halö unbö ke mîdeia. ⁵ Niŋbi gau kale niŋöm, anîniŋ gö piŋiŋ göm, kugom yîmöm yîhöŋ gîlö niŋöl gîmil, bi anîb mîhau haglö, “Niŋhön gîniŋ bi kamîŋ mîdöp u niŋ wip riŋöl gîpal aŋ gai i ulhai niŋ ajabim? ⁶ Niŋpe aui mîdagöp; mîdö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili mîdöm manö haga u gasi niŋim. * ⁷ Niŋpe kalöp haga, ‘Bi Ñî niŋpe u niŋ, ud niŋbi bi nan si nan naiŋ gîpal ñîmagö adö kale liŋö, niŋ mab ba laŋ al pak liŋö, umöm ñîn mîhöp mîdöm, ruö ñîn mîhau niŋaŋ u kauyaŋ uraknab,’ a ga,” a gîlö.

* **23:56:** Eks 20:10; Dud 5:14   * **24:6:** Luk 9:22

⁸ Anig haglö niñöl gi, gasi magö kale u piral hi+kö, Jisas nöd Galili midöm, manö haga anibu gasi niñ dam niñla. ⁹ Niñbi gau kale wip riñöl u arö göm, kauyañ adö gi amöm, nan ga niñla anibu, Jisas bi niñpe unbö agip lañ gau abe, niñbi bi niñpe riñnap gau abe hag ñila. ¹⁰ Niñbi ugan manö hag ñila anibu, Maria Magdala u, Joana u, Jems niñme Maria u, niñbi riñnap halö. ¹¹ Pen kale manö hag ñila anibu apdi niñjöm, niñjö hagaböl, a göm, niñagla. Niññiñon löm rö hagaböl a göm gasi u niñla. ¹² Pen Pida manö anibu niñjöm, gi dö gi amöm, riñöl gila kabö miñgan u siñsiñ niña, wip waiñ wam wam gila bad u nöp mideia. Anibu niñjöm, niñhön göp, a göm, gasi milö yabiñ löl göm, wip riñöl u arö göm kauyañ ado gi ara.

*Bi miñhöp ram riñig aglö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

¹³ Niñ anibu nöp, bi miñhöp ram riñig aglö Emeas, yöp Jerusalem söñ anib au* arul, a giñmil, adan amöl giñmil, ¹⁴ nan niñhön niñhön geia niñlö manö u agamiñ hag niñöl gi arailö. ¹⁵ Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip miñhön uñ göm ara. ¹⁶ Pen bi anib miñhau Jisas niñ niñblep u pen God gasi magö kalip miñhön u geia niñjöm gasi hauñ alö, Jisas niñ niñlö bi unbö ke rö la. ¹⁷ Niñpe kalip miñhön hag niñjöm haga, “Manö u niñhön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö piñdön gi urak miñdöl giñmil, ¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, miñni

* **24:13:** Grik 60 siñdadia (11 kilomida)

ñin pro bad i Jerusalem aui am midmön nan nihön nihön gab u niᅇagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anibu nihön gö hagabil?” ö ga.

Hageia haglö, “Jisas Nasared nibö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau gimödöp u me, God nip aij a göm, nibi bi gau kalip aij a göm ga. ²⁰⁻²¹ Nipe anig gimödöp u, gasi hon niᅇun hagno, ‘God nip yuö hanip Isrel nibi bi udöm, abad mid aij ginab,’ a gun niᅇno u pen God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nip manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u nip ñilö, nipe manö kub hagöm, nip ami bi nipe gau kalip ñö, dam mab ba laᅇ al pak lölö uma. Pen nan ga anibu ñin mihöp nöp ap ara me. *

²² Miñi sib halö magö u, nibi ugan hon ap, am nip rigöl gila ulöm migang ka u niᅇöm, ap hanip nan nihön nihön göp u hag ñilö niᅇun pa giti gipun.

²³ Nibi gau kale hagpal, ‘Wip he mlö u midagajip, pen ejol mihau apil hagpil, “Nipe uraköm kamij midöp,” a gipil,’ a gipal. ²⁴ Anig haglö, bi hon rimnap nip rigöl gila ulöm migang ka u amöm niᅇbal, nibi gau hagajal rö nöp midajip. Pen Jisas nip niᅇagpal,” a gilö. *

²⁵ Anig hagailö, Jisas haga, “Kale mihöᅇ gasi niᅇ aij gagpil. Bi God manö hagep gau manö hagla u magöᅇhalö, nihön ginig manö niᅇö hagpal a gimil niᅇagpil? ²⁶ God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabih udnab me, pen hainö mailö aij ke

* **24:20-21:** Luk 19:11; Ap 1:6   * **24:24:** Jon 20:3-10

halö m+deinab,” a ga. * ²⁷ An+ig hagöm, Mos+is abe, b+ God manö hagep b+ gau magöñhalö abe, Kra+is n+ip God Manö kal+ k+ñ r+ikla m+döp manö an+bu magöñhalö kal+ip hag ñ+ aij gö ara. *

²⁸ Ram m+nöñ areila sö+ an+bu au amjaköm, J+is kal+ip m+höñ abhak löm, arn+ig rö ga. ²⁹ Pen kalpe m+höñ n+ip manö k+ö g+imil haglö, “Dugöp i aubun. S+ibön g+n+ig gab n+ñöm ne auö hol m+höñ aip hanun,” a g+lö. Haglö, kalpe m+höñ aip ram arla. ³⁰ Ram am m+döm, nan ñ+n+ig, n+pe bred udöm, God n+ip aij, a göm, ud jö göm kal+ip m+höñ ñö n+ñöl g+, ³¹ gas+ magö kalpe m+höñ u gas+ wakö, u J+is nöp, a g+imil n+ñlö n+ñöl göm, agam+ij ur ga. ³² An+ig ga u n+ñmil haglö, “Adan an+ au apöl gun, manö r+imnap hag ñöl g+, God Manö kal+ k+ñ r+ikla manö i+ u r+imnap hag ñöl gaj+ip u, m+dmagö hal+ip u mab rö inöm p+tu g+ ñöb,” a g+lö.

³³ An+ig hagnil, magö an+bu nöp kauyan+ ado g+ Jerusalem ammil n+ñlö, J+is b+ n+pe unbö ag+ip lan+, n+bi b+ n+ñeb kale r+imnap halö aip ap magum göm m+deila. ³⁴ Amjakmil kale n+ñlö, n+bi b+ gau kale ke J+is n+ip manö hagn+deila. “N+ñö nöp! J+is uma u pen kauyan+ uraköm, ap Saimon m+daj+ip au waiö laj+ip n+ñöb,” a g+la. *

³⁵ Manö hageila an+bu n+ñmil, b+ m+hau haglö, “Hol m+höñ adan an+ au arajul, J+is hal+ip nable pakaj+ip, dam ram hol m+höñ u amun, nan ñ+n+ig gun, n+pe bred udöm, God n+ip aij a gaj+ip u, u J+is nöp a gul n+ñbul,” a g+lö.

---

* **24:26:** Luk 9:22   * **24:27:** Sam 22:1-21; Ais 53   * **24:34:** 1Ko 15:4-5

*Jisas bi nipe gau nip waiö niŋla
(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

³⁶ Pen manö anibu hag midailö niŋöl göm, Jisas nipe ke mideila an au waiö li an au gilaŋ urak midöm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, anin+n gö piñiŋ gila. * ³⁸ Piñiŋ geila, Jisas kalip haga, “Niñön ginig piñiŋ gabimŋ Amgö kale ke niŋbim u pen niñön ginig gasi miñöp niñabim? ³⁹ Niñmagö ma yad gau niñim. Yad nöp me! Yip ud po niñmim niñnabim. Wip ana hañ roman le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö niñabim,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöl göm, niñmagö ma nipe gau kalip yama. ⁴¹ Anig gö, kale miñ miñ göl gi, gasi mlö löl gi, u Jisas nöp aka göm, gasi miñöp niñlö niñöl göm, Jisas kalip haga, “Nan niñeb kale riñnap aui midöp aka?” ga. ⁴² Hageia, nip kabsaŋ lau lila ap niñla. ⁴³ Kale niñmidlö niñöl gi, nipe kabsaŋ anibu ud niña.

⁴⁴ Pen Jisas kalip haga, “Nöd yad kale aip midem, miñi yip göp unbö rö u ginab, a gem, kalöp hag niñmidin. Mosi yip manö kali kliš rika u, bi God manö hagep yip manö kali kliš rikla u, God Manö adin Sam a gipal u yip manö kali kliš rika u, yip kali kliš rikla rö nöp magöñhalö unbö rö nöp ginab, a gem, kalöp hag niñ aij ginö,” a ga.
*

⁴⁵ Anig hagöm, God Manö kali kliš rikla u niñ aij gilaŋ, a göm, gasi aij yabif u kalip niña. ⁴⁶ Nipe anig göm, kalip haga, “Nöd gau kali kliš riköm

* 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22

hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, rıgöl gılö, ñın mihöp mıdöm, ñın mihöp nıgan u kauyan uraknab. ⁴⁷ Anıb u, manö aij nıpe u ram mınöñ Jerusalem il gı hag ñöm, hag ñı damöm, nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö hag ñılö arö nıñöl göm, nıbi bı nan si nan naij gıpal gau, nıhön gınıg anıg gıpun, a göm, arö göm, Krais nıp cıg gılö nıñöl göm, nan naij prı kale u ĩk gı yunab,’ a gıla. ⁴⁸ Pen yıp ga anıbu amgö magö kale ke nıñbım. * ⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñınabin. Anıb u, kale daun kub auı nöp mıdmım, abad mıdaimım. Kumi kabö adö lan au nıbö pıdöñ ke apöm kalöp goñ leınab u nıñmım arnabım,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram mınöñ kumi kabö adö lan au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anıg hagöm, kalıp pañıd damöm, Jerusalem arö göm, ram rıñıg aglö Bedani söl au amöm, God kalıp abad mıdeıan, a göm, ñımagö nıpe dap ranöm, God nıp sabe ga. ⁵¹ Jisas anıg gö nıñöl göm, God nıp dam ap ran jak ram mınöñ kumi kabö adö lan au ud ara. ⁵² Anıg gö, kalıp aij a gö nıñöl gı, hib nıpe u haglö adö arö nıñöl göm, ado gı Jerusalem arla. ⁵³ Amöm, pör pör nöp God nıp sabe gep ram raul mıgan u amöm, God hib nıpe haglö adö armıdöp.

* **24:48:** Jon 15:27; Ap 1:8

* **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d